

UNIVERZITA KARLOVA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vývoj celní správy v Československu po roce 1945

Autor: Viliam Leysek

Vedoucí práce: Mgr. Jan Dobeš

Poděkování

pracovníkům 1., 2. a 5. oddělení Národního archivu, pracovnícím Archivu Poslanecké sněmovny, pracovnícím knihovny ministerstva financí ČR, pracovníkovi depozitáře celní historie generálního ředitelství cel za poskytnutý studijní materiál a vedoucímu bakalářské práce za odbornou pomoc při jejím zpracování.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem pracoval samostatně a ve své Bakalářské práci jsem použil citované prameny. Souhlasím s tím, že moje práce bude využita ke studijním účelům.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Kryšer', is positioned in the bottom right corner of the page.

1. Úvod

Prolog

„Celnictví jako soubor všech zásad, jež se vztahují k ukládání a vybírání cla, jest částí veřejné správy, a to finanční. Vedle pevné organizace státní předpokládá i pokročilejší poměry obchodní, a proto vyvinuje se mnohem později než bernictví. Clo vzniklo z dávek soukromoprávních, které vrchnosti vybíraly od cestujících a kupců za používání spojovacích prostředků, jako cest, mostů a řek. Dokud byla účelem těchto dávek pouze jakási náhrada za náklad za zřízení a udržování prostředků spojovacích, jeví se dávky ty pouze jako mýta, nejsou vybírány jen ze zboží, nýbrž pravidelně z dopravních prostředků (hlavně z povozů), při čemž pak druh a jakost zboží jsou lhostejny. Takové dávky vyskytují se již v době, kdy vůbec zakládaly se cesty, zřizovaly mosty a upravovaly řeky. Tyto dávky časem tak vzrostly, že daleko převyšovaly náklad na upravení cest věnovaný a byly tudíž výnosným zdrojem příjmů vrchnosti a ježto byly vybírány ze zboží (ne z pouhých prostředků dopravních), jeví se dávkou veřejnou, již clem nazvati můžeme.“¹ Takto o celnictví pojednával naučný slovník na konci devatenáctého století.

Sofistikovaněji o již o celnictví, přesněji celní politice, hovoří naučný slovník z konce dvacátého století. „Celní politika je soubor zásad a opatření, která stát používá v celní oblasti k zabezpečení svých zájmů v hospodářských vztazích s ostatními státy. Celní orgány jsou specializované orgány státní správy s odvětvovou působností v oblasti celnictví, jsou činné také v oblasti devizové, v oblasti kontroly dovozu a vývozu, v oblasti vybírání a správy některých daní a poplatků. Výkon funkce celní správy, kterou se zajišťuje ochrana národohospodářských a jiných celospolečenských zájmů při dovozu, vývozu a průvozu zboží se nazývá celní kontrolou.“²

Celnictví, které je úzce spojeno s vývojem obchodu, zažívá v posledním půl století výrazné a závažné změny. Jeho funkce, v zásadě fiskální a ochranná, se v průběhu času měnily od ryze fiskální v čistě ochrannou a naopak, často plnily i obě funkce současně v různém poměru mezi sebou, vždy s ohledem na politickou, sociální a ekonomickou situaci ve společnosti.

České celnictví a jeho organizační struktura se od rozpadu habsburské monarchie stále vyvíjí, nejprve v rámci Československé republiky, poté, po rozdělení společného státu na dva státní celky, samostatně v České republice, samostatně i na Slovensku, a v současné době, po

vstupu České republiky do Evropské unie, se vývoj české celní správy mění v souladu s celním kodexem Společenství. V posledně citované fázi svého vývoje nabylo celnictví zcela nového charakteru vzhledem k tomu, že je nutné zajistit zachování důležitosti mezinárodního obchodu i v rámci Společenství. Jak bude česká celní správa vypadat dále a jaké budou její další funkce a postavení mezi celními správami, ukáže až čas.

Cílem této práce je ukázat, jak se celní správa a její organizace měnila v druhé polovině dvacátého století a v prvních letech století jedenadvacátého.

2. Z historie celnictví na našem území

Za nejstarší doklad o úpravě vybírání poplatků spojených s dovozem zboží na území našeho státu, tehdejší Velkou Moravu, můžeme považovat franský celní řád pro obchod se Slovy na Dunaji tzv. raffelstettenský statut z let 903-906.³

O celnictví v Čechách nalezneme stat' v zakládající listině Břevnovského kláštera z roku 993, je v ní uveden i první seznam větších celnic v Čechách a je zřejmé, že cla byla již tehdy vybírána.

Ze starých obchodních cest, zvaných „stezky zemské“, jsou nejznámější solní stezka Prachatická, zvaná též Zlatá nebo Pasovská, do Prahy směřovaly z Bavorska dvě stezky Domažlické, z Norimberka stezka Tachovská, Míšeňsko spojovaly stezka Osecká nebo Sedlecká, Mostecká a jedna z nejznámějších, stezka Chlumecká nebo-li Srbská. Lužici spojovala s Prahou stezka Žitavská, východním směrem vedly stezky Kladská, Trstenická, spojení s rakouskými zeměmi zajišťovaly stezky Rakouská a Vitorazská zvaná též Česká.

Celní stanice zřizovali čeští vévodové při správních hradech. Vstup do Čech byl možný přes průseky v pohraničních hvozdech, které ochraňovaly strážnice později pomezí hrady jako například Chýnov, Doudleby, Netolice, Prachatice, Domažlice, Přimda, Tachov, Žandov, Loket, Bílina, Chlumeck, Most, Litomyšl aj. Na území českého státu byla od nejstarších dob uzlovým bodem obchodu Praha.

Ve 13. století bylo následkem vzrůstajícího se obchodu clo vybíráno již ve značném množství, a to clo z každého průvozu. Nejvýnosnější bylo clo na Prachatické (Zlaté) stezce. Výtěžek cla byl značný, hlavně v jižních Čechách, protože tudy bylo do země dováženo vzácné zboží z podunajských a východních krajín. Mnohé dávky, které se však v raném středověku vyskytovaly pod názvem clo, nelze považovat za clo, ale za mýto, byly to např.

dávky odváděné městům, jimž panovník udělil tzv. právo skladu aj. České celnictví bylo upraveno za Jana Lucemburského přesnějšími ustanoveními. V těchto úpravách je možné vysledovat finanční politiku královu, který se velmi často zdržoval mimo území Českého království a měl neustálý nedostatek finanční hotovosti, později se stalo obyčejem, že se cla pronajímala. Z období panování jeho syna se zachoval pražský celní řád z roku 1348, jenž obsahuje celní sazbu na pražském mostě.⁴ Pro celní dávky se vyskytuje v této listině výraz „ungeltum“ neboli „ungelt“. Za panování Karla IV. byla některým městům udělena různá osvobození od placení cla, například kupcům pražským a chebským bylo uděleno osvobození od cla v říši německé i v zemích českých. Z r. 1386 se rovněž zachoval celní tarif města Žitavy.⁵ Dle něho se clo platilo „ze všech předmětů, jež se vyvázejí nebo provázejí“. Sazba byla určena dle váhy nebo míry, celého povozu nebo z jednotlivých kusů.

Za Václava IV. bylo clo dosti mírné. Zajímavou novotou bylo, že Václav upravoval celní sazbu vždy po dohodě s účastníky, tj. s domácími i cizími obchodníky.

Další vývoj českého celnictví byl přerušen husitskými válkami. Celnictví se opět věnoval až Jiří z Poděbrad. Ani za Jiříkových nástupců se podstatnější změny neuskutečnily.⁶

Zřizovat mýta na svém území směly vrchnosti a města jen s výslovným panovníkovým svolením.⁷ Některé celnice již od 13. století přecházely na vrchnosti světské i církevní nebo již jako vrchnostenské vznikly.⁸ Vybírání cla se pak dělo nejrozmanitějším způsobem a dle libovůle nájemců či obdarovaných. Jedna snaha byla všem výběrcům přece jen společná, a to dosáhnout toho, aby jim cla vynesla pokud možno co největší zisk. A protože ani král nemohl postrádat tento jistý příjem, byl nucen zřizovat cla nová, jejichž výnos by plynul do královské pokladny. Počet míst, kde se clo vybíralo, se tak stále množil. Větší počet nových celních míst byl zejména zřízen za Ferdinanda I. V 16. století vzrostl počet celních stanic v Čechách ze 49 na 79 během několika desetiletí.⁹ Ty se často se nacházely v dosti hlubokém vnitrozemí, např. ve Vysokém Mýtě, Chotěboři, Chlumci, Kolíně, Mostě i jinde.¹⁰ Aby se celní místa neobcházela, byly stanovené cesty, po nichž museli obchodníci zboží přepravovat, jinak jim bylo všechno zboží zabaveno. I přesto, že obchodníci měli být na celních cestách chráněni, často se jim pro rozličná nebezpečí na nich se vyskytující vyhýbali. Obcházením nařízených tras, celních cest, docházelo již ve středověku k podloudným dovozům a k neplacení předepsaných poplatků, cel. Výnosy z cel se ale v důsledku rostoucího dálkového obchodu stále zvyšovaly. Před třicetiletou válkou byly mezi nejvýnosnější celní stanice řazeny stanice v Chomutově, Budějovicích a v Přísečnici, které ležely na obchodních cestách spojujících Čechy s bohatým jihem a hanzovními městy na severu. Před třicetiletou válkou byly rovněž ekonomicky zajímavé dobytčí stezky vedoucí na Moravu z Uher a z Polska.¹¹

Vývoj celnictví v Českých zemích a na Slovensku, které bylo součástí Uherského státu, probíhal rozdílně, i když na podobných principech. Již výše je uvedeno, že hlavním smyslem celnictví bylo a je zajistit příslušnému suverénovi finanční příjem z provozovaného zahraničního obchodu. Ač byl po nešťastné bitvě u Moháče zvolen 23. října 1526 na český trůn a 16. prosince 1526 i na uherský trůn Ferdinand I. Habsburský a otevřela se tak cesta ke vzniku habsburského soustátí, zachovaly si obě země vlastní správní a organizační systémy, tedy i celnictví se vyvíjelo samostatně. Od roku 1616 souvisí celnictví Zemí Koruny české s celnictvím Rakouska.¹²

Snaha sjednotit výkon celní správy ve všech zemích habsburského soustátí doznala prvních výsledků až zrušením celní hranice mezi rakouskými zeměmi a Uherskem 1. července 1851. Nabytím platnosti nového celního řádu 1. února 1852 byl vývoj uherského celnictví přímo spjat s vývojem celní správy ostatních zemí podunajské monarchie, tedy i v zemích Českých.¹³ Celní úřady byly výkonnými orgány okresních kamerálních důchodkových správ, od 1855 pak okresních finančních ředitelství.¹⁴ Tento stav pak přetrval až do rozpadu rakouského mocnářství. Avšak proces budování jednotného celního systému v Čechách a na Slovensku byl zahájen až po roce 1918, po zřízení samostatné Československé republiky.

Vývoj celnictví na území nového státního útvaru, Československé republiky, v rozmezí od roku 1918 až po současnost můžeme rozdělit na několik etap, jednotlivé etapy jeho vývoje se kryjí s politickými a hospodářskými změnami, které byly vyvolány vnitřními a vnějšími činiteli.

První etapu lze klást mezi roky 1918 - 1938. Další období vývoje celní správy lze vymezit úseky mezi lety 1938 - 1939 (celní správa za druhé republiky), 1939 - 1945 (české celnictví za protektorátu), 1945 - 1953 (celnictví v poválečném období), 1953 - 1974 (vznik socialistické celní správy), 1974 - 1989 (socialistická celní správa po r. 1974), 1989 - 1993 (celní správa od listopadové revoluce do rozdělení státu) a 1993 - 2004 (celní správa České republiky).

3. Vývoj celnictví na našem území mezi lety 1918 až 1945

3.1. Po vzniku republiky (léta 1918-1928)

Aby po rozpadu Rakouského mocnářství nedošlo k úplnému rozvratu a chaosu ve válkou již tak narušené veřejné správě v následnických státech, tedy i v nově se rodícím státním útvaru na území Českých zemí a severní části Uherska, Slovensku, byl novou politickou reprezentací na základě Recepčního zákona přejat právní řád i správní systém Rakousko-Uherský z konce monarchie.¹⁵

Pro oblast celnictví tak zůstaly v platnosti tehdy sto třicet let starý všeobecný celní, tzv. třicátkový řád z roku 1788 pro Uhersko, téměř devadesátiletý celní a monopolní řád z roku 1835 a zákon o celním sazebníku z roku 1906, včetně jeho prováděcího nařízení z téhož roku pro Předlitavsko.¹⁶ Jak vyplývá z výše uvedeného skromného výčtu, nebyly celní předpisy v rakousko-uherské říši jednotně kodifikovány a upravovány a tvořily tedy konglomerát nesouvislých a mnohdy si i odporujících norem. Uvedené normy zůstaly v platnosti až do 20. února 1919, kdy byl Revolučním Národním shromážděním vydán zákon o celním území a vybírání cla. V počáteční etapě československé celní správy bylo nutné rovněž stabilizovat novou státní hranici, jejíž celková délka činila 4140 km.¹⁷

Ostrahou státní hranice byla pověřena finanční stráž, úřední agendu zajišťovali celní úředníci.¹⁸ Ministerstvo financí, jakožto nejvyšší instance celní správy, proto muselo alespoň na nejdůležitějších hraničních přechodech umístit celní úřady. Dále byly zřízeny na silnicích strážní stanice a na železnici kontrolní stanice.

Pro počáteční období republiky, tj. pro období od roku 1918 do roku 1938, je pro celní správu důležitý 1. leden 1928. Tehdy kdy vešel v účinnost nový celní zákon z roku 1927.¹⁹ Podle svého autora je známý též jako „Martincův celní zákon“.²⁰ Zákon, který dal organizaci celní správy v Československu na dlouhou dobu její definitivní podobu. Při vypracovávání celního zákona bylo jeho autorem přihlédnuto k celním předpisům německým a celnímu zákonu švýcarskému, jako ke vzorovým.

Zákon zahrnoval tu část celnictví, která se zabývala organizací celní správy, celním řízením a celním trestním právem. Upravoval postupy pro přestup zboží přes celní (tj. současně státní) hranici a postup při jeho vyclívání. Druhá část celní oblasti, tedy účel hospodářský a funkce cla byla upravena celním tarifem v sazebníku.

Nejvyšším správním úřadem celní správy zůstalo ministerstvo financí, nižšími orgány byly okrskové celní správy, celní úřady a finanční stráž.

Přijetím celního zákona došlo ke sjednocení dosud roztříštěné celní legislativy do jednoho právního předpisu. Československá celní správa se tak zařadila mezi celní elitu své doby v Evropě.²¹

3.2. Od Martinova celního zákona po Mnichov

Z již uvedeného vyplývá, že vývoj československé celní správy nebyl jednoduchý. V průběhu dvacátého století byl několikrát násilně přerušen a výrazně změněn. Přestože vývojové etapy jsou uvedeny v jednom z předchozích odstavců, nacházíme pro celní správu po celou dobu jejího trvání, tj. pro meziválečnou celní správu, celní správu v období protektorátu, poválečnou československou i samostatnou českou celní správu ještě celou řadu dalších důležitých dat. Prvním negativním zásahem do slibného vývoje československé celní správy a současně významným historickým mezníkem bylo přijetí Mnichovského diktátu 30. září 1938. Na jeho základě došlo k územním ztrátám pomnichovské republiky a celní správa se pak po určitý časový úsek vyvíjela ve dvou souběžných liniích. V odstoupených okrajových územích se celní správa vyvíjela podle říšského modelu a na zbytku území republiky zůstal stav nezměněn, změna původního československého systému nenastala. Celní úřady zřízené podle celního zákona z roku 1927 ukončily svou činnost až dnem 30. září 1940, kdy byla okupačními úřady zrušena i Finanční stráž.²²

4. Období 1939-1945

4.1. Protektorát

Dalším mezním datem při tvorbě jednotné celní správy je 15. březen roku 1939, kdy byla rozdělena Republika Česko-Slovenská na dva samostatné územní celky se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Z okleštěné české, moravské a slezské části druhé republiky se stal protektorát Čechy a Morava, z východní části státu vznikl samostatný Slovenský stát. Na území Slovenska byla po celou dobu jeho samostatné existence v období let 1939-1945 celní správa řízena podle zákona č. 114/1927 Sbírky zákonů a nařízení. Pro české země bylo ale

výnosem říšského kancléře stanoveno, že protektorát náleží k celnímu území Německé říše a podléhá její svrchovanosti.²³ Protektorátu Čechy a Morava byla však prozatímně ponechána celní a devizová autonomie. Německý ministr hospodářství souhlasil s ponecháním autonomie, avšak bez závazných slibů pro budoucnost. Celní a devizová autonomie byla Protektorátu ponechána v naději, že české obchodní styky pomohou Německu k získání potřebných deviz.²⁴

Tento provizorní stav skončil v roce 1940. Obsazením téměř celé Evropy nacistickým Německem se změnila hospodářská situace ve prospěch Říše natolik, že byla provedena celní unie Protektorátu a Říše. Celní unie vstoupila v platnost 1. října 1940, což je další mezník ve vývoji celní správy.²⁵ Celní hranice mezi českými zeměmi a Německem byla zrušena. České devizové hospodářství bylo napojeno na clearingovou ústřednu v Berlíně. Zrušen byl celní sazebník a nahrazen byl celním sazebníkem říšským. Celní úřady byly vyňaty z kompetence protektorátního ministerstva financí a byly podřízeny německému vrchnímu finančnímu prezidentovi v Praze.

4.2. Situace v říšské župě Sudety

Na chvíli se vrátíme k situaci celní správy v odtrženém českém pohraničí, kde byla ihned po připojení k Říši (po září 1938) zavedena říšská správa a podle jejích norem byl vytvořen trojinstanční systém finanční správy. V první stolici působily finanční úřady pro správu majetkových a oběhových daní a hlavní celní úřady s podřízenými služebnami pro správu cel a spotřebních daní. Ve druhé instanci byly zřízeny úřady vrchních finančních presidentů, třetí stolicí bylo říšské ministerstvo financí. V říšské župě sudetské vznikly úřady vrchních finančních presidentů v Karlových Varech a v Opavě. Úřadu vrchního finančního presidenta v Karlových Varech podléhalo pět hlavních celních úřadů, 18 celních komisariátů, 34 celních úřadů (některé s pobočkami) a 66 celních dozorčích služeben. V roce 1942 byl úřad vrchního finančního presidenta v Karlových Varech zrušen a jemu podřízené úřady byly přiděleny do obvodů vrchních finančních presidentů v Drážďanech a Norimberku. V působnosti vrchního finančního presidenta v Opavě byla celní pátrací služebna v Katovicích s pobočkou v Opavě. V jeho obvodu působilo na našem území 14 finančních úřadů, jeden hlavní celní úřad, pět okresních celních komisariátů, 11 celních úřadů a 15 celních dozorčích služeben. Státní správa byla na odtržených územích vykonávána podle říšskoněmeckých předpisů a tento stav pak přetrval až do konce druhé světové války, do května roku 1945.²⁶

4.3. Heydrichovy reformy a celní správa

Vraťme se zpět ke stavu a změnám státní, potažmo celní, správy po obsazení českých zemí v březnu 1938. Okupační správa byla v Protektorátu budována postupně s cílem přeměnit České země v nedílnou součást Říše. Na protektorátním území byla formálně ponechána autonomie českým úřadům, ale ty musely svoji činnost vykonávat v souladu s potřebami a nařízeními Německé říše. Po Heydrichově správní reformě v roce 1942 pak byla správa cel, spotřebních daní a monopolů vykonávána jako tzv. správa z příkazu říše, kdy Němci převzali jednotlivá správní odvětví do své správy a poté delegovali její výkon úřadům autonomní správy.²⁷ Zde je nutno upozornit, že od převzetí vedení správních úřadů Němci se stala i vnitřním úředním jazykem němčina. Co se týkalo správy cel, spotřebních daní a monopolů, byly tyto orgány podřízeny Vrchnímu finančnímu ředitelství v Praze jako orgány říšské správy. Po stránce osobní (personální) podléhaly celní orgány protektorátnímu ministerstvu financí. Základem orgánů pro správu cel, spotřebních daní a monopolů se staly hlavní celní úřady v první instanci. Celní úřady byly přizpůsobeny složení obdobných úřadů říšských. Hlavní celní úřady měly jako pomocné služebny celní úřady I. a II. třídy a úřadovny pro službu dozorců (kontrolní). Celní úřady obstarávaly vyměřování a vybírání cel a spotřebních daní a byly rozděleny do tříd podle důležitosti. Celní úřady I. třídy podléhaly přímo hlavním celním úřadům, celní úřady II. třídy dozoroval okresní celní komisař. Kontrolní (revizní) služba byla rozdělena mezi okresní celní komisaře a celní dozorců služebny. Okresní celní komisař dozoroval celní úřady II. třídy, prováděl vnitřní i vnější kontrolní činnost v přiděleném obvodu a řídil činnost dozorců služeben.

V roce 1940 bylo pro celé území Čech a část Moravy (nepodřízenou přímé správě říšských finančních úřadů, tj. v Moravské Ostravě a ve Zlíně) zřízeno 13 hlavních celních úřadů. Čtyři v Praze, po jednom v Čáslavi, Českých Budějovicích, Brně, Jičíně, Jihlavě, Olomouci, Plzni a v Táboře. 5. května 1942 vydal A. Hitler výnos o okupační správě v protektorátu, doplňující výnos z 16. března 1939, který opravňoval říšského protektora, aby v dohodě s říšským ministrem vnitra přijal opatření k přizpůsobení správy v Čechách a na Moravě danému stavu. Na základě tohoto a dalších výnosů o zjednodušení správy byly zrušeny hlavní celní úřady v Čáslavi, Jičíně a Táboře. Pražské hlavní celní úřady byly zredukovány na tři, Prahu-clo, Prahu-spotřební daně a Prahu-venkov. V roce 1943 byla „po dobu války“ zastavena činnost jedenácti služeben a od 1. října 1944 byla zastavena

činnost hlavního celního úřadu Praha-spotřební daně a dalších 38 služeben, kterých bylo ještě v roce 1940 celkem 171.²⁸

5. Vývoj v letech 1945 – 1953

5.1. Politická situace po válce

Osvoboditel valné části území Republiky Československé - Rudá armáda - sice přinesl vytouženou svobodu, ale současně i zárodky sovětského systému vedení státu. Konec druhé světové války tak představoval pro českou společnost konec šestileté německé okupace a pro Slováky znamenal ukončení národně osvobozovacího boje zahájeného v srpnu 1944 vypuknutím Slovenského národního povstání. Počátky československého politického systému 1945 - 1948 je ale nutno hledat již v prosincových dnech roku 1943, kdy prezident²⁹ československé exilové vlády uzavřel 12. prosince 1943 v Moskvě Smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Československem a Svazem sovětských socialistických republik.³⁰ Smlouva symbolizovala změnu československé zahraničně politické orientace a byla důsledkem nejen Benešova „mnichovského zklamání“. Sovětský svaz se od chvíle jejího uzavření stal nejdůležitějším prvkem ovlivňujícím zvenčí proces formování nového politického systému.

První poválečná československá vláda byla výsledkem jednání mezi dvěma centry zahraničního odboje.³¹ Z participace na vládě tak byli předem zcela vyloučeni představitelé domácího odboje. V Moskvě sestavená vláda se skládala z představitelů Komunistické strany Československa, Československé strany sociálně demokratické, Československé strany národně socialistické, Československé strany lidové, Komunistické strany Slovenska, Demokratické strany a pěti členů vlády bez politické příslušnosti (z velké části ideově blízkým komunistům). V jejím čele stál sociální demokrat Zdeněk Fierlinger.³² Tato sestava politických stran zakotvena v Košickém vládním programu, který zakazoval pravicově orientované strany první republiky (agrární a národně demokratickou). K sjednocení poválečného politického života byla vytvořena Národní fronta Čechů a Slováků. Osvobozené Československo sice mělo vládu i (Prozatímní) národní shromáždění, ale obě složky vedení státu nevězely z řádných voleb.

Provizorní právní situaci v zemi měly vyřešit volby řádných orgánů,³³ které byly vypsány na 26. květen 1946. Z voleb v českých zemích vyšla jako vítěz KSČ, na Slovensku Komunistickou stranu Slovenská porazila Demokratická strana. Volby do Ústavodárného národního shromáždění ale ukázaly taktickou připravenost komunistů a snahu o uchopení moci ve státě, protože v celostátním měřítku ve volbách zvítězili komunisté se 114 poslanci z celkových 300 mandátů.³⁴

V následující přibližně roční etapě, od poloviny roku 1946 do poloviny roku 1947, v období zdánlivého politického klidu, došlo k výraznému nárůstu komunistů a jejich příznivců v rozhodujících státních, zejména bezpečnostních institucích.³⁵

Velkým tématem povolebního parlamentního života byla příprava dvouletého plánu poválečné obnovy hospodářství pro léta 1947 - 1948 s cílem obnovení válkou zničeného hospodářství,³⁶ dále posílení průmyslové základny na Slovensku, dosídlení pohraničí a vytvoření předpokladů pro zrušení přídělového hospodářství.³⁷ V souvislosti s poválečnou obnovou republiky je nutné zmínit přizvání Československa k účasti na Marshallově plánu hospodářské pomoci, který zničené Evropě nabídly USA. Po počátečním souhlasném gestu Československa ale následovalo v létě 1947 jeho odmítnutí. Důvodem odmítnutí americké pomoci byl tvrdý nátlak Stalina na československou vládní delegaci, která o něm mj. jednala v Moskvě.³⁸ Souboj demokratických stran a komunistů o politickou moc ale pokračoval.

Z obavy před vyvoláním vládní krize demokratickými politickými stranami a následného utvoření úřednické vlády přijalo vedení Ústředního výboru Komunistické strany Československa na svém zasedání v listopadu 1947 protiopatření. Určilo hlavní směry svého dalšího postupu, tzn., že nadále pokračovalo v uplatňování politiky široké Národní fronty a zaměřilo se na získání lidových mas s cílem zvítězit v následujících volbách. KSČ si jako předvolební heslo v hospodářské oblasti určila zejména prosazování znárodnění veškerého domácího i zahraničního velkoobchodu a průmyslových podniků. V souvislosti s pozemkovou reformou a se snahou vypořádat se co nejrychleji s důsledky katastrofické neúrody v roce 1947 sváděli komunisté tvrdé boje o zemědělské zákony (o zemědělská družstva, o zajištění výživy obyvatelstva, o zásobování měst bramborami na Vánoce), o přijetí zákona o myslivosti a dalších. V lednu a únoru 1948 politický boj o moc ve státě vyvrcholil.³⁹ Komunisté vyvíjeli na prezidenta a nekomunistickou část vlády pod různými záminkami velký politický tlak, např. sjezdem závodních rad svolaným, jimi ovládanými odbory na 22. února 1948 do Prahy. Předmětem rozhodujícího politického střetnutí se ale staly poměry v Bezpečnosti. Vznikla otevřená vládní krize. V napjaté atmosféře masových demonstrací svých přívrženců dosáhli komunisté toho, že prezident Beneš demisi 12 ministrů

demokratických stran přijal.⁴⁰ Na doporučení K. Gottwalda, A. Zápotockého a V. Noska jmenoval prezident republiky jimi navrženou vládu, složenou téměř výhradně z komunistů.⁴¹ Závěrečné řešení vládní krize bylo završením předchozích dvou let politického boje KSČ o moc ve státě a 25. února 1948 převzala řízení republiky do svých rukou vláda v čele s předsedou Klementem Gottwaldem.

5.2. Celní správa v poválečném období

Na základě ústavního dekretu ze dne 3. srpna 1944 č. 11/1944, o obnovení právního pořádku, řešícího problematiku právní kontinuity po okupaci Československa, nebyly předpisy vydané po 29. září 1938 součástí československého právního řádu,⁴² na přechodnou dobu bylo však možno užívat předpisy z doby nesvobody pokud se tyto nepřičily svým obsahem znění nebo demokratickým zásadám ústavy. Naprosto byly vyloučeny z používání předpisy z doby nesvobody z oborů soudního práva trestního, soudního řízení trestního, práva osobního a práva rodinného.⁴³ Tímto dekretem byla tedy popřena legalita Mnichovské dohody a všeho, co po ní následovalo. Takto byla navázána kontinuita s právním řádem předmnichovské republiky. Systém celní správy, tedy i finanční správy, byl rovněž navrácen do stavu v jakém se nacházel na jaře roku 1939, tzn., že vrcholným orgánem celní správy na osvobozeném území Československé republiky se opět stalo ministerstvo financí. Záležitosti celní správy byly přiděleny do VIII. odboru ministerstva financí. Přímé řízení celních úřadů prováděla zemská finanční ředitelství, ve kterých byly zřízeny okrskové celní správy. Obnovená činnost celní správy byla upravena dekrety prezidenta republiky. V roce 1945 prezident republiky zrušil všeobecná cla stanovená celním sazebníkem pro dovoz zboží, s výjimkou kávy, čaje, koření, ananasu, mandlí, tabáku a tabákových výrobků. Platnost této normy, původně končící k 31. prosinci 1945, byla prodloužena až do 30. června 1946. Až od 1. července 1946 se pak začalo vybírat dovozní clo. Na významu nabylo vývozní celní řízení, které mohlo být uskutečněno pouze na základě povolení vydaného ministerstvem zahraničních věcí, a tzv. „prohlášení o vývozní valutě“.⁴⁴

Z výše uvedeného vyplývá, že dalším z důležitých dat pro celní správu je den vydání dekretu prezidenta republiky o sjednocení celního práva na území Republiky Československé č. 25/1945 Úředního věstníku dne 23. června 1945, kterým se celní správě vrací její původní podoba z první republiky na podkladě celního zákona č. 114/1927 Sbírkou zákonů a nařízení.⁴⁵

V roce 1945 byla v české, moravské a slezské části republiky obnovena i činnost finanční stráže na základě dekretu prezidenta republiky č. 86 ze dne 2. října 1945,

o znovuvybudování finanční stráže v zemích České a Moravskoslezské a o úpravě některých služebních a platových poměrů příslušníka finanční stráže.⁴⁶

5.3. O finanční stráži

Je na místě připomenout si několik základních informací o ostraze hranice (respektive státní hranice), o vzniku a původu pomezí stráže, o důchodkové stráži a o finanční či celní stráži.

Doba vzniku předchůdců celní stráže sahá do druhé poloviny 18. století, kdy byly ostrahou a dohledem nad zákonností zahraničního obchodu pověřeni tzv. vojenští kordonisté. Speciální vojenské oddíly, které měly za úkol ochranu domácího trhu před pašovaným zbožím, zejména za napoleonských válek a po nich, kdy se nebývale rozmohl podloudný obchod. V roce 1830 nastoupila na místo zvláštních vojenských oddílů nově zřízená stráž pomezí, neboli pohraniční (Gränzwache). Tento krok vídeňské vlády potvrzuje pro České země oznámení pražského gubernia z 10. května 1830 o zřízení hraniční stráže, která bude místo dosavadního vojenského kordónu a civilní hraniční stráže střežit celní hranici na stanicích. Dále byly určeny provincie, ve kterých byla hraniční stráž zřízena, tj. na hranici německé, haličské a lombardsko-benátské. V následujícím roce (28. května 1831) byla vydána instrukce pro c. a k. hraniční celní úřady a hraniční stráž. Instrukce obsahující informace o tom, že nově ustanovovaná hraniční stráž bude organizována vojensky, bude nosit předepsanou uniformu a rovněž bude ozbrojena (poboční zbraní a palnou zbraní/puškou/). K základním povinnostem hraniční stráže patřilo zejména vystupovat proti podloudnictví, pašeráctví, bránit porušování finančních zákonů (Finanzgesetze) a udržování veřejného pořádku v pohraničních okresech. Organizačně byla hraniční stráž podřízena finančním úřadům a v nejvyšší instanci c. a k. všeobecné dvorské komoře. Další složka ochrany státních zájmů, tzv. důchodková stráž (Gefähllenwache), vzniká v roce 1835, její povinností byla ochrana proti přestupkům důchodkovým (finančním). Tento stav nezůstal dlouho beze změny a v roce 1842 byly sloučeny pohraniční a důchodková stráž do jednoho sboru, který dostal název Finanční stráž (Finanzwache). Úlohou této složky státního správního aparátu bylo zamezovat podloudnictví a důchodkovým přestupkům, tedy vyhledávat, odhalovat a oznamovat uvedené přestupky vůbec. Takto byla organizována finanční stráž až do konce monarchie.⁴⁷

V období 1. republiky ostrahu státní hranice a vedlejší celní činnosti prováděla finanční stráž i nadále, byla jediným ozbrojeným sborem, jemuž bylo svěřeno její

systematické střežení.⁴⁸ Zásadních změn doznala finanční stráž až po vytvoření Československa, byla rozdělena na dva sbory takto: vnitrozemí pokrývala důchodková kontrola a pohraniční službou byl pověřen nový sbor, tzv. pohraniční finanční stráž.⁴⁹ Po roce 1920 se oba sbory vyvíjely samostatně. Pohraniční finanční stráž se skládala z úředníků a zřízenců. Úředníci byli titulováni jako obvodní inspektoři pohraniční finanční stráže, okresní inspektoři a vrchní inspektoři. Podúředníkům byly vyhrazeny hodnosti dozorců (čekatelů), strážmistrů a vrchních strážmistrů. Služba byla vykonávána ve stejnokroji a s výzbrojí.⁵⁰ Pohraniční finanční stráž byla seskupena do oddělení, jim byly nadřazeny inspektoráty a těm vrchní inspektoráty. Stráž byla podřízena výlučně finančním úřadům. V letech 1920 až 1923 byla nová státní hranice zaplavována příležitostnými podloudníky i podloudníky z povolání. Pohraniční finanční stráž se, i přes její oslabení odchodem části sil k důchodkové službě, náročných úkolů, které ji v prvních letech republiky čekaly, zhostila výborně. Stala se tak oporou mladé republiky.

V důsledku zhoršující se mezinárodní situace v roce 1936 překročila Československá republika k vytvoření Stráže obrany státu (SOS).⁵¹ SOS tvořila finanční stráž, vojenští záložníci žijící v okolí státních hranic, státní policie, četnictvo a další složky. Od roku 1940 až roku 1945 byla činnost finanční stráže přerušena.⁵² Finanční stráž byla obnovena po druhé světové válce dekretem presidenta republiky z října 1945.⁵³ Ostrahu státní hranice zajišťoval od léta 1945 společně s finanční stráží Pohotovostní pluk 1 Národní bezpečnosti.⁵⁴

Povaha služby tohoto pluku jednotek ministerstva vnitra nebyla jak by zdálo z názvu jen pohotovostní, hlavním úkolem tohoto útvaru byla především ostraha státní hranice a pak ochrana osob a majetku proti činnostem nacistických teroristických skupin „wehrwolf“ (vlkodlaků).⁵⁵ Příslušníci PP 1 NB byli rozmístěni v celém severním a severozápadním pohraničí, přibližně na oblouku Trutnov - Ústí nad Labem - Karlovy Vary - Tachov.⁵⁶

Koncem čtyřicátých let (v roce 1949) byla finanční stráž zrušena,⁵⁷ kompletní ostrahu státních hranic převzaly reorganizované jednotky Pohotovostního pluku, přeměněné v roce 1946 na Pohraniční útvary Sboru národní bezpečnosti (SNB).⁵⁸ Pohraniční stráž, která vznikla v roce 1951, byla až do roku 1966 podřízena ministerstvu vnitra, v letech 1966 - 1972 podléhala ministerstvu národní obrany, pak se opět přičlenila k (federálnímu) ministerstvu vnitra. Ochranu státních hranic zajišťovalo ministerstvo vnitra pak až do listopadových událostí roku 1989. Ostraha státní hranice zůstává v gesci ministerstva vnitra i dnes.⁵⁹

5.4. Situace v zahraničním obchodě

Již v předúnorovém období probíhal boj o základní orientaci zahraničního obchodu. Československo hledalo své místo v poválečné světové ekonomice. V prvních poválečných letech se jako reálná jevila ekonomická spolupráce jak s Východem tak i se Západem, podmínkou však bylo zachování rovnováhy mezi velmocemi protihitlerovské koalice. Koncepci zahraniční obchodní politiky vyjádřil v programu třetí vlády Národní fronty její předseda Klement Gottwald 8. července 1946.⁶⁰ Základními body vládního programu bylo vypracování nové ústavy, uzákonění a plnění dvouletého hospodářského plánu. Konkrétní úkoly dvouletého plánu vytýčily pro průmyslovou výrobu do konce roku 1948 překročit celkovou úroveň výroby roku 1937 o 10% a zemědělská výroba měla dosáhnout předválečné úrovně. V Budovatelském programu vlády prohlásil její předseda krom nové struktury hospodářství i jeho směřování tak, aby byla zaručena stálá odbytiště a stálé nákupní prameny, nezávislé na hospodářských krizích a výkyvech⁶¹.

V tomto volebním období vydala vláda Československé republiky upravený všeobecný celní sazebník (vládní nařízení č. 219/1946 Sb.). Sazebník odstraňoval od 1. ledna 1947 dvojité celní a klouzavé sazby, které již nebyly v souladu s poválečnou cenovou politikou.

Důležitým a významným dokumentem zahraničního obchodu byla a stále je Všeobecná dohoda o clech a obchodu uzavřená 30. října 1947 v Ženevě. V jejím rámci jsou organizovány celně-tarifní konference, tzv. kola jednání, které vedou k následným dohodám o snižování cel a dalším podmínkám k odstraňování překážek volného mezinárodního obchodu. Jednou ze zakládajících stran byla i ČSR. Dohoda vstoupila v platnost 1. ledna 1948. Na základě této dohody o clech a obchodu bylo stanoveno, že mezinárodní obchod se má uskutečňovat bez diskriminačních opatření, domácí průmysl má být chráněn pouze celními sazbami, nikoliv jinými obchodně politickými opatřeními a sporné otázky se mají řešit konzultacemi mezi smluvními stranami.⁶²

V důsledku porevolučního nadšení pracujících se při plnění „dvouletky“ podařilo československou ekonomickou situaci v rámci Evropy konsolidovat. Podařilo se navázat i hospodářské vztahy se Sovětským svazem tak, jak to předpokládala Smlouva o přátelství a vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi ČSR a SSSR z roku 1943. Výsledkem prohlubujících se obchodních styků byla Smlouva o obchodu a plavbě podepsaná koncem roku 1947 v Moskvě.⁶³

Zahraniční obchod se snažil v prvních poválečných letech navázat na předválečnou tradici, tj. na obchodní styky se všemi státy světa, ale v důsledku politického vývoje byl přeorientován na země rodícího se sovětského bloku.

5.5. Reorganizace zahraničního obchodu a celní správy po Únoru

Zcela nová politická situace po převzetí moci Komunistickou stranou Československa v Únoru 1948 si vynutila i změny v zahraničním obchodě. Nejprve byly dokončeny změny v organizaci zahraničního obchodu a v mezinárodním zasilatelství převedením zahraničního obchodu ze soukromé sféry do plné podřízenosti státu, a to jeho monopolizací do zvláštních podniků zahraničního obchodu dle druhů zboží.⁶⁴ Do roku 1948 bylo v ČSR v mezinárodním zasilatelství činných minimálně deset velkých soukromých firem, jako např. Českoslavie, Slovenská dopravní společnost, Řivnáč a Šuba, Bus, Mezdopra, Kirchenberger, Bohemia, F. K. Maršík, Sonec, Karlík a spol. V roce 1953 čítal monopol zahraničního obchodu již 27 obchodních organizací. Sedmnáct pro dovoz a vývoz zboží (pro př. Skloexport, Strojimport, Kovo, Motokov, Chemapol, Centrotex, Technoexport, Koospol, Jablonex, Artia aj.), devět podniků pro služby (Čechofracht, Československá plavba, Čedok, Brněnské vzorkové veletrhy a další) a Výzkumný ústav zahraničního obchodu.⁶⁵

Skutečnost, že zahraniční obchod byl převeden ze soukromých rukou do států řízených a kontrolovaných subjektů, změnila i charakter a povahu celního řízení. Tímto krokem byla vyvolána i změna v organizaci celní správy, zejména jejích výkonných složek.

Původní úřady finanční správy byly zrušeny a jejich agenda byla přenesena na národní výbory. Zákon o výkonu finanční správy národními výbory upravil organizační systém celní správy následovně - finanční správu v prvním stupni vykonávaly okresní národní výbory a ve druhém stupni krajské národní výbory.⁶⁶ Na Slovensku byly druhoinstanční úkony vykonávány pověřenectvem financí a okresními finančními ředitelstvími. U krajských a okresních národních výborů a místních národních výborů vykonávajících jejich působnost byly pro účely finanční správy zřízeny finanční referáty. Výkonu agend finanční správy se národní výbory ujaly 1. lednem 1949, celní oddělení byla u finančních referátů krajských a okresních národních výborů ale vytvořena po 1. březnu 1949. V období od ledna 1949 do konce února roku 1949 byly pověřeny činnostmi celní správy berní úřady (následně byly berní úřady zrušeny a jejich kompetence přeneseny na finanční referáty okresních národních výborů). Přesto, že národní výbory byly podřízeny ministerstvu vnitra, zůstala celní správa i po takto provedených změnách v resortu ministerstva financí.⁶⁷

Systém výkonu celní správy byl trojinstančně rozdělen následovně. Finanční referáty okresních národních výborů obstarávaly dosavadní agendu celních úřadů v první stolici, tzn., že v oboru daní, dávek, poplatků, cel a státních finančních monopolů vyměřovaly, předpisovaly a stanovovaly veřejné dávky, rozhodovaly o jejich zajištění a o uplatnění ručení, projednával zboží v dovozu, průvozu, vývozu a další činnosti. Druhou instancí byly krajské národní výbory, ty obstarávaly kontrolní funkci, kádrovou a osobní agendu, hmotné zajištění a další činnosti bývalých okrskových celních správ. Nejvyšší instancí celní správy zůstalo ministerstvo financí, které zajišťovalo řídicí, legislativní a normativní činnosti.⁶⁸

Tento způsob zařazení celní správy do složek veřejné správy byl, jak se časem ukázalo, nevhodný. Výkon a charakter celní správy vyžadoval jednotný postup na všech jejích útvarech, toho ale nebylo možné docílit zejména na prvním a druhém stupni. Místní podmínky i odstředivé snahy jednotlivých územně správních orgánů jednotný postup při provádění celní agendy nedovolovaly. Celní správa při výkonu svých funkcí často zasahovala mimo svůj okres nebo v jiném kraji. Celnictví vyžaduje řízení centrální, jednotné, a snaha po decentralizaci uplatňovaná národními výbory byla v přímém protikladu s činností celní správy. Nedostatky byly i ve výkonu služby. Celní agenda, která tvořila jenom část úkolů finančních referátů byla zcela odlišná a pracovníci finančních referátů ji dostatečně neznali. Úřední jednání se proto zbytečně prodlužovalo. Celní oddělení nebyla samostatná, neměla podpisové právo, nemohla samostatně jednat s ostatními odděleními či stranami. Protože celní oddělení podléhala vedoucím finančních referátů vznikaly i personální problémy. To vše komplikovalo celní řízení a podporovalo nárůst byrokratismu.⁶⁹ Ve velmi krátké době se ukázalo, že zařazení celní správy do aparátu národních výborů nebylo nejvhodnějším řešením. Takto organizovaná celní správa nebyla funkční a úprava její organizace a řízení na sebe nedaly dlouho čekat.

6. Vývoj v letech 1953 – 1974

6.1. Politická a hospodářská situace padesátých a šedesátých let

Počáteční roky budování socialismu v Československu nebyly jednoduché. Po přijetí znárodnovacích zákonů Ústavodárným národním shromážděním, schválením nové ústavy a volbách do Národního shromáždění v květnu roku 1948, došlo koncem čtyřicátých

a počátkem padesátých let 20. století k masové likvidaci soukromých řemeslníků, maloobchodníků a živnostníků. Začalo období základních ekonomických transformací, jež lze charakterizovat jako nepřetržitou a stále se stupňující ofenzívu komunistů proti tradičním společenským a hospodářským formám a strukturám, které se u nás vyvíjely po staletí.⁷⁰

Počátek padesátých let je spojen s utužováním komunistické diktatury. Demokratické principy, které stály u zrodu Československé republiky byly postupně nahrazovány metodami stalinskými za pečlivého dohledu sovětských poradců. Pod záštitou zákona na ochranu lidové demokratické republiky začaly likvidační akce politických odpůrců režimu.⁷¹ Byly budovány tábory nucených prací, zástupci inteligence byli posíláni do výrobních podniků a do dolů. Následovaly politické procesy se vzdorující inteligencí, příslušníky západních armád, příslušníky jugoslávských partizánských skupin i některými, tzv. třídními, nepřáteli uvnitř komunistické strany. Popraveny byly takové osobnosti jako např. generál Heliodor Pika či JUDr. Milada Horáková, z příslušníků komunistické strany např. Rudolf Slánský aj. Zvláštní pozornost byla věnována příslušníkům katolického kléru. Vlna represí zničila téměř celou opozici, množství významných osobností odešlo do emigrace.⁷²

Likvidací soukromého hospodářského a ekonomického sektoru zahájil komunistický režim centralizaci hospodářské sféry podle sovětského vzoru. Ekonomika měla být řízena z centra podle jednotného ústředního plánu, rozhodujícími byly politické cíle. Podle pokynů sovětských poradců byla vytvořena hospodářská byrokracie na jejíž špici byl Státní plánovací úřad. Poslušnou služkou centrální řídicí mašinerie se staly i odbory. Pod jejich dohledem a vedením byly organizovány nejrůznější „soutěže a údernická hnutí“ za účelem plnění plánu a zvyšování pracovní výkonnosti.

Z chybné koncepce dalšího ekonomického vývoje a na základě sovětského nátlaku byla zahájena rozsáhlá přestavba československého průmyslu. Bez ohledu na skutečné možnosti a potřeby státu se lehký a spotřební průmysl Československa začal přebudovávat na těžké strojírenství. Do tohoto výrobního odvětví byly násilně přesouvány kvalifikované pracovní síly z jiných oborů a „neproduktivní zaměstnanci“, jak je již výše zmíněno.

Ze strany sovětů to byl jednoznačný diktát, zástupci SSSR určovali co se bude či nebude v ČSR vyrábět. Změnilo se i postavení Československa ve vztahu k mezinárodnímu hospodářskému systému. Československý zahraniční obchod se Sovětským svazem dosahoval v roce 1953 35%.⁷³ Významnými obchodními partnery Československa se staly i ostatní státy východního bloku.

Pro koordinaci hospodářství uvnitř zemí východního bloku byla 23. ledna 1949 v Moskvě zřízena Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Strategickým cílem

organizace bylo dosažení úplné nezávislosti uskupení na kapitalistickém světě a koordinovanou spoluprací přispět k rozvoji hospodářství členských států.⁷⁴

Dalším necitlivým a ve své podstatě negativním krokem komunistického vedení ČSR byla v několika vlnách, často násilně, provedená kolektivizace zemědělství. Místo zlepšení potravinové základny přinesla následně závislost na dovozu potravin.

Na základě hospodářských neúspěchů v počáteční fázi socializace republiky a ve snaze zlepšit vnitřní ekonomicko-politickou situaci schválilo Národní shromáždění provedení měnové reformy s platností od 1. června 1953 a současně byl zřízen jednotný trh, tzn., že byl zrušen přidělový lístkový systém. Volné ceny, které byly vyšší než na vázaném trhu, byly pro většinu obyvatelstva šokem. V důsledku směnného kurzu reformy byly úspory mnoha občanů přes noc znehodnoceny nebo zcela zničeny.⁷⁵

V průběhu padesátých let byl až na výjimky dokončen přechod od soukromého ke státnímu nebo družstevnímu vlastnictví.⁷⁶ Průmyslová výroba zažila redukci tradičních odvětví. Lehké kovoprůmyslné obory byly omezovány a budovaly se nové giganty těžkého průmyslu hutnictví a železa. Domácí surovinová základna ale potřebám výroby těžkého průmyslu nestačila a proto byly chybějící suroviny (ruda, uhlí a další) dováženy, zejména ze Sovětského svazu. Dovoze a přepravě surovin i vývozu polotovarů i hotových výrobků bylo nutné přizpůsobit dopravní železniční cesty. Z důvodu rozdílnosti rozchodu železničních tratí mezi ČSR a SSSR bylo již v roce 1946 započato s výstavbou rozsáhlého zbožového a surovinového překladiště Čierna nad Tisou.

Když v první půli padesátých let zemřeli pováleční komunističtí vůdcové (Stalin,⁷⁷ Gottwald⁷⁸) a začátkem roku 1956 vystoupil na XX. sjezdu KSSS N. S. Chruščov⁷⁹ s kritikou kultu osobnosti, došlo k odsouzení stalinské politiky. Moskva začala hovořit o mírovém soupeření mezi socialismem a kapitalismem. Podle sovětského vzoru se rozhodli i komunisté v ČSR vyhlásit nový politický kurs. Vedení strany bylo nuceno přislíbit nápravu v ekonomice i ve způsobu řízení státu, hlavními body změn měl být odklon od těžkého průmyslu a zvýšený důraz na růst životní úrovně obyvatelstva. Skutečnost ale byla jiná.

Po krátkém politickém uvolnění došlo opět k návratu tvrdého moskevského diktátu. Odůvodňovaný byl vzrůstem protisovětských nálad a dělnických bouří v některých zemích sovětského bloku (Polsko, Maďarsko). Po smrti prezidenta Antonína Zápotockého⁸⁰ se Československu spojily v osobě nastoupivšího prezidenta Antonína Novotného⁸¹ nejvyšší státní a stranická funkce (funkce prezidenta republiky s funkcí prvního tajemníka KSČ).

Nová centralistická orientace řízení státu se projevila řadou změn, např. změnou územní organizace státu (snížením počtů krajů z 19 na 10),⁸² rozšířením pravomocí národních

výborů, přijetím nové, socialistické, ústavy⁸³ v roce 1960 a zúžením a omezením pravomocí SNR zrušením Sboru pověřenců.⁸⁴ Navenek se politická orientace projevila i změnou názvu státu z Československé republiky na Československou socialistickou republiku.

Jako revizionistické byly označeny zásahy do centrálního řízení ekonomiky, které se původně jevily jako východisko z ekonomické stagnace. O nápravu hospodářství se ekonomové snažili od počátku šedesátých let. V roce 1965 přijala československá vláda projekt hospodářské reformy, kde se částečně omezovalo direktivní plánování a zaváděly se prvky tržního mechanismu. Reformu připravil profesor VŠE Ota Šik a další ekonomové sdružení kolem něj.⁸⁵ Po dvou letech práce na ekonomických opatřeních připravujících přechod od centralisticko-byrokratického řízení k decentralizovanému plánovitému řízení ÚV KSČ projekt zablokoval a rozhodl nepokračovat v hospodářské reformě. Ekonomická reforma byla pozastavena. Cílem Šikova ekonomického modelu bylo propojení plánovitého řízení a tržního hospodářství ve funkční systém. Svou teorii však v praxi nemohli dokázat. V roce 1967 došlo na základě politického rozhodnutí ke krizi ekonomické reformy. Koncem roku 1969 vedení státu rozhodlo o opětovném zavedení systému absolutního centrálního plánování.

V druhé polovině šedesátých let začalo být stále víc lidí ve straně nespokojeno s jejím prvním tajemníkem Antonínem Novotným, a to nejen kvůli jeho protislovenským postojům.⁸⁶ Sloveňští komunisté si při kritice Novotného nekladli žádné zábrany a v prosinci 1967 už otevřeně vyslovili návrh na jeho odstranění z vrcholné funkce. Lednovou volbou Alexandra Dubčeka do čela KSČ začalo období tzv. pražského jara,⁸⁷ společensko-politického hnutí, které prosazovalo víc občanských práv, větší svobodu slova a tisku, reformy politického systému i hospodářství. Kritizována byla rovněž závislost na SSSR. Společensko-politické obrodné vzednutí československého lidu zakončil vpád vojsk pěti zemí Varšavské smlouvy do Československa v noci z 21. na 22. srpen 1968.⁸⁸

Z obrodného procesu zbyla jediná konkrétní změna, 28. října 1968 byla vyhlášena federalizace československého státu.⁸⁹ To ale bylo vše, co sovětský diktát povolil.

Po tzv. internacionální pomoci, kdy byl znemožněn pokus o zvrát socialistického zřízení v Československu, po složitých jednáních československých zástupců v Moskvě,⁹⁰ ale především po hrubém nátlaku sovětského vedení, byli odvoláni reformní komunisté v čele s A. Dubčekem a k moci se dostala na dlouhých dvacet let skupina prosovětských komunistů vedených novým 1. tajemníkem ÚV KSČ Gustávem Husákem.⁹¹ Sovětské vedení si poslušnost nového stranického vedení i ostatních skupin obyvatelstva pojistilo „dočasným“ ponecháním střední skupiny vojsk v Československu. Období po dubnovém plénu ÚV KSČ

v roce 1969 a zejména po vypracování analýzy o nutnosti sovětského zásahu v srpnu 1968 a následných politických krocích KSSS, vydané pod názvem „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti od XIII. sjezdu KSČ“ a přednesené na poradě vedoucích tajemníků KSČ na podzim 1970 je nazýváno normalizací.⁹²

6.2. Vznik socialistické celní správy

Zabezpečení a ochrana státního monopolu zahraničního obchodu Československé republiky byla logicky svěřena celní správě. V nových podmínkách bezkonkurenčního obchodního prostředí získala celní správa zcela nové úkoly. V liberálním obchodním prostředí má clo funkci ochrannou a fiskální, v prostředí řízeného, plánovaného, hospodářství ochranná funkce cla téměř zaniká a celní správa v takovémto obchodním prostředí získává zejména funkci kontrolní a statistickou. Výkon celní správy prostřednictvím finančních referátů národních výborů, jak byl nastaven koncem čtyřicátých let (1949), však nebyl nejvhodnějším řešením. Z důvodů organizačních, územního pokrytí a dalších (viz konec kap.5.5) bylo nutné přikročit k reorganizaci celní správy. Vládním rozhodnutím bylo centrální řízení celní správy přesunuto z ministerstva financí resortu ministerstva zahraničního obchodu. Své rozhodnutí kodifikovala vláda v nařízení č. 27 ze dne 8. července 1952.⁹³

V této normě bylo stanoveno, že působnost ve věcech celních vykonává ministerstvo zahraničního obchodu prostřednictvím Ústřední celní správy (ÚCS), které bylo přikázáno plnění dosavadních úkolů ministerstva financí a krajských národních výborů ve věcech celních a úkolů ministerstva financí podle zákona o vázaném devizovém hospodářství ve věcech devizových. Přínosem tohoto opatření měla být jednotnost v řízení celnic, samostatnost personální a rozpočtová, a odstranění nežádoucích zásahů orgánů lidové správy do celní agendy.

Nově vznikající centrální orgán, ÚCS, bylo nutné legislativně zajistit. Kolegium ministra zahraničního obchodu v červenci 1952 zřídilo komisi, jejímž úkolem bylo vypracovat postup prací nutných pro převod celní správy.⁹⁴ Na základě vládního nařízení z 8. července bylo od 1. srpna zřízeno 86 celnic a jejich odboček. Ještě tentýž měsíc byl ministru zahraničního obchodu předložen referentský návrh celního zákona, který Národní shromáždění na svém zasedání dne 24. dubna 1953 projednalo, schválilo a jenž nabyl účinnosti dnem 1. srpna 1953.⁹⁵

Již výše bylo zmíněno, že celní správa byla řízena ministerstvem zahraničního obchodu Československé republiky a pro výkon v oblasti celnictví byla na ministerstvu

zahraničního obchodu zřízena zvláštní složka. Statutem ministerstva zahraničního obchodu bylo určeno, že se ÚCS skládá z pěti oddělení a agendy povolování vývozu darů a stěhovaných svršků. Hospodářskou a účetní agendu za celní správu provádělo ministerstvo zahraničního obchodu. Jednotlivým oddělením byly určeny tyto činnosti - organizační, celně právní, celně tarifní, dozorčí, kádrová a osobní a statistika.⁹⁶

Vzniklé útvary orgánu státní správy bylo potřeba zabezpečit technicky a materiálně, věcné vybavení ministerstva financí jako orgánu celní správy přešlo do užívání Ústřední celní správy. Věcné vybavení krajských a okresních národních výborů jako orgánů celní správy přešlo do užívání celnic.⁹⁷

Nově budovaná celní správa, jejíž ústřední myšlenkou bylo zamezit dovozu a vývozu jiného zboží než ukládá státní plán a že clo a celní poplatky mají vést podniky k tomu, aby přemýšlely, jak nahradit drahé zahraniční suroviny hmotami a materiály z domácích zdrojů, tak dostala zcela nové úkoly a opět nové organizační schéma, které byly zakotveny v novém celním zákoně. Osnova celního zákona byla vypracována se zřetelem na kodex celního práva Sovětského svazu a celní zákonodárství lidově demokratických států (členů sovětského bloku) s přihlédnutím k domácím hospodářským potřebám.⁹⁸

Celní zákon vyjádřil hlavní úkoly a určil nové instituce celní správy pro potřeby socialistického hospodářství, zejména nově upravil celní kontrolu a celní řízení.⁹⁹ Z celního zákona byla vypuštěna trestní ustanovení, která nahradily nové trestní předpisy. Celní zákon určil hlavní okruhy úkolů celní správy v plánovaném hospodářství, tj. ochranu zájmů československého zahraničního obchodu, státního monopolu zahraničního obchodu při dovozu a vývozu zboží a dále stanovil organizační zásady celní správy. Vymezil postavení Ústřední celní správy v ministerstvu, podřízenost celnic a jejich odboček i celních hlídek. Základním výkonným orgánem byly určeny celnice. Zákon stanovil zaměstnancům celní správy povinnost být při výkonu služby ve stejnokroji a opravňoval je k nošení služební zbraně. Všem státním orgánům (národním výborům, soudům atd.) nařizoval povinnost součinnosti s celní správou v mezích jejich působnosti. Nejdůležitější částí zákona byla kapitola o celní kontrole a celním řízení, v ní byly zpracovány povinnosti přepravců, ustanovení o celních cestách a dopravních prostředcích, určovala a vysvětlovala pojem celního účastníka (toho, kdo mohl nakládat se zbožím) či pojednávala o způsobech navrhování celního řízení, stanovila zásady pro celní řízení a jeho druhy, pro volný a záznamní oběh zboží v tuzemsku i v zahraničí, o poukazování zboží a o celních náhradách. Samostatná kapitola pojednávala o cle a jeho druzích. Důležité ustanovení o možnosti výběru náhradní dávky místo daně obrátové bylo zpracované v další hlavě. Závěrečnou část zákona

tvořila obvyklá společná a závěrečná ustanovení. Jimi se rušily předpisy odporující tomuto zákonu, zejména celní zákon z roku 1927. Byl zrušen zákon o úpravě celního sazebníku v přechodné době z roku 1948 a vládní nařízení č. 27 o organizaci celní správy z července 1952.¹⁰⁰

Jak bylo již výše uvedeno byla nejdůležitější činností socialistické celní správy činnost kontrolní. Z prvního socialisticky pojatého celního zákona byla krom trestních ustanovení vypuštěna i ustanovení o celním území, o celní hranici a dalších speciálních celních institutů. Důvodem k vypuštění těchto pojmů byl předpoklad, že pro činnosti celní správy stačí vymezení celního území státní hranicí a určení její působnosti územím státu. Zákon, který byl vypracován pouze jako zákon rámcový, byl pro vlastní výkon celnictví zajištěn řadou podzákonných norem.¹⁰¹

V nařízení ministra zahraničního obchodu, kterým se provádí celní zákon byly podrobně zpracovány úkoly celní správy při oběhu zboží ve styku s cizinou a pojednána organizační struktura celních orgánů. Propracována byla zvláště celní kontrola, podrobně byl řešen např. pojem „zboží“ pro účely celního zákona, rozvedeny byly i druhy cla či určena pracovní doba celníků. Vyhláška ministra zahraničního obchodu č. 183 zase vymezovala druh celníků s jejich odbočkami, včetně peážní¹⁰² dopravy některých pohraničních celníků a vyhlášovala jejich seznam. Snížila počet celníků z 86 na 83 a zrušila vyhlášku z roku 1952 o zřízení celníků.¹⁰³

Podle výše uvedených právních norem pak pracovala celní správa v nezměněné organizační struktuře, s drobnými změnami v oblasti nižších právních předpisů, až do 26. července 1961, kdy byla s účinností od 1. srpna 1961 nově vymezena působnost Ústřední celní správy, celníků a celních hlídek.¹⁰⁴

Nové úkoly celní správy vyplývající z rozšíření zahraničního obchodu a zvýšení turistického ruchu vedly i k organizačním změnám v působnosti celníků. Ministerskou vyhláškou č. 29, zveřejněnou dubnu 1963 v Úředním listě, byly celníci byly zvětšeny územní obvody za současného snížení jejich počtu na 40. Téměř všechny celnice měly svoje odbočky, vyhláškou byly stanoveny i celnice s poštovní vyclívací agendou, celnice a celní odbočky s povolovací agendou, včetně jejich územní působnosti, a byly vyjmenovány hraniční přechody pro jednotlivé úseky státní hranice se sousedními státy.

O vyslyšení volání po demokratizaci veřejného života počátkem 60. let svědčí celá řada vyhlášek ministerstva zahraničního obchodu, kterými byly odstraňovány zastaralé „ochranářské“ předpisy z konce čtyřicátých a padesátých let. O jaká omezující, až absurdní, opatření šlo, si lze ukázat na několika případech – dovoz osobních vozů byl dozorován

a povolován centrálně Ústřední celní správou, ale hlad po osobních automobilech řešený četnými dovozy jednotlivců z ciziny donutil ministerstvo rozšířit tzv. „povolovací řízení při dovozu osobních vozů“ i na celnice v krajských městech, protože ÚCS nápor dovozců nezvládalo. Obdobným případem byl např. zákaz dovozu výrobků v konzervách „ve větším množství jednotlivci pro jejich soukromou potřebu“, i tento podivný zákaz musel být zrušen, protože jeho vymáhání již pozbylo původní význam. Jiným důkazem vypovídajícím o podivnosti doby - první polovině šedesátých let - je zase oprávnění udělené celní správě k rozhodování o zásilkách obsahujících upotřebené šatstvo, prádlo, obuv a jiné předměty ošacení. Následně pak byly v polovině šedesátých let měněny předpisy upravující bezúplatný vývoz zboží, vývoz stěhovaných svršků, věcných darů a věcí pro neobchodní účely. Pro velký počet požadovaných vývozních či dovozních povolení, jejichž vydávání nadměrně zatěžovalo určené úřadovny (viz výše uvedené dovozy osobních vozů), byl jejich počet projednávajících celnic rozšířen. Vyhláškou z roku 1969 byla pro tyto účely určena příslušnost a pravomoci celnic a odboček, které rozhodovaly o udělení povolení k vývozům (celkem se jednalo o 25 pět celnic a 19 odboček). Pro urychlení celní agendy bylo po roce 1969 možné vydávat vývozní povolení cizím státní příslušníkům již přímo na hraničních přechodech (původní předpisy z počátku padesátých let nařizovaly povinnost o tato povolení žádat na vnitrozemských celnicích).¹⁰⁵

Vzrůst cestovního ruchu měl i svoje organizační dopady, zejména na silničních přechodech byly posíleny personální stavy celníků. Stoupající trend projednaných cestujících na všech hraničních přechodech ukazuje tento přehled.¹⁰⁶

Přehled počtu cestujících překračujících státní hranice v letech 1957 - 1968

Rok	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Osoby (tisíc)	3570	3780	4080	4770	6000	7110
Rok	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Osoby (tisíc)	7140	13800	14400	17910	20340	Nezjištěno

Ulehčení výkonu celní služby napomohlo např. přijetí zákona o úloze národních výborů při zajišťování socialistického pořádku v roce 1961 a vyhláška o blokovém řízení, která umožnila celní správě řešit celní přestupky v blokovém řízení nebo v komisích zřízených při určených celnicích. Správní řízení pak byla prováděna podle Správního řádu.¹⁰⁷

Při výčtu činnosti celní správy nelze opomenout na výkon kontroly při dodržování devizových předpisů. Celníci při kontrolách zboží na hraničních přechodech kontrolovali i dovážené, vyvážené nebo jen provážené devizové prostředky. Je nesporné, že si republika

musela po válce chránit své devizové hospodářství. Prvotní normou, kterou se snažil stát dosáhnout rovnováhu mezi devizovými příjmy a výdaji, se stal zákon o vázaném devizovém hospodářství z roku 1946.¹⁰⁸ Další úpravy devizového hospodářství vycházejí ze zákona o devizovém hospodářství z roku 1953. Ve své důvodové zprávě uvádí rozpočtový a hospodářský výbor parlamentu, že vázané devizové hospodářství jako nezbytný doplněk řízení cen zboží, kapitálu a práce je pozůstatek kapitalistického hospodářství. „Ve státě, který buduje socialismus, mají devizové předpisy podstatně jiné úkoly než ve státě kapitalistickém. Přestávají být nástrojem jenom devizové politiky a jejich úkol se stává podstatně širším, stávají se důležitým pomocníkem plánovaného hospodářství ... . Zatím co v kapitalistických zemích vedou devizová omezení k zamrzávání pohledávek druhých zemí, zajišťují devizové předpisy v socialistických státech řádnou funkci platebního styku s cizinou, a zvláště přesné plnění závazků podle plánu“.¹⁰⁹ Stejným socialistickým duchem je prodechnut i předložený vládní návrh zákona. Jeho účelem mělo být zpružnění odbavování cestujících na hranicích, současně též zkvalitnění a zpřísnění kontroly nakládání s dovezenými devizovými hodnotami a dodržování zákazu vývozu některých hodnot z Československa, jakož i zpřísnění režimu úhrad z ciziny a do ciziny.

Devizové předpisy byly následně upraveny až novelou zákona o devizovém hospodářství roku 1958. Provádění devizového zákona podrobněji upravovaly vyhláška ministerstva financí z roku 1958 a společná vyhláška ministerstev financí a zahraničního obchodu z roku 1963. Tyto úpravy devizových předpisů rozšířily úkony celníku o oprávnění provádět vnější a vnitřní prohlídky zavazadel, vozidel, zásilek a osob a kontroly obchodních dokladů. Dosud byly celnice pověřeny jen úschovou hodnot, jejichž vývoz nebyl povolen. Devizový zákon byl pak novelizován až v roce 1970, kdy bylo nutné do zákona vpracovat spolupráci národních a federativních orgánů v důsledku přijetí federativní formy státního uspořádání.

Kontrolou dodržování pravidel pro dovoz a vývoz cizí měny a platebních prostředků při překračování státní hranice byla pověřena, jak již bylo výše sděleno, celní správa. A tak bylo možné na hraničních přechodech zahlédnout, že celníci při kontrolách, zda cestující neprováží devizové prostředky nezapsané v celním prohlášení, prohlížejí i nejintimnější části oděvů či příručních zavazadel.

Z výše uvedeného vyplývá, že socialistická celní správa se v průběhu padesátých a šedesátých let plně etablovala jako kontrolní a zejména represivní orgán státní správy, která prošla řadou změn podmíněných mezinárodními i vnitřními politickými událostmi i restrukturalizací hospodářské základny republiky. Na základě výše uvedeného lze

konstatovat, že nová funkce celní správy po roce 1953 byla zakotvena v celním zákoně č. 36/1953 Sb., a že ji tvořily dvě organizační složky, Ústřední celní správa a celnice.

Celníci se z nevýrazných úředníků národních výborů změnili v obecně obávanou uniformovanou a ozbrojenou složku státní moci, vykonávající kontrolní činnosti v objektech, služebnách, umístěných jak ve vnitrozemí, tak i na státní hranici.¹¹⁰

Ve své činnosti byla celní správa, kromě základních celních předpisů (celního zákona, celního sazebníku, prováděcích vyhlášek a nařízení), vázána i celou řadou mezinárodních a dvojstranných dohod v oboru celnictví. Velký vliv na rozvoj československé celní správy měla mezinárodní spolupráce se sousedními socialistickými celními správami (samozřejmě za stálého dohledu Sovětského svazu). Základem spolupráce byly bilaterální dohody. První dohodou byla Dohoda mezi Československou republikou a Maďarskou lidovou republikou o spolupráci při celním řízení a celní právní pomoci, uzavřená v roce 1952, mezi lety 1956 až 1958 potom následovaly dohody s NDR, Bulharskem, Sovětským svazem, opět s Maďarskem a Polskem.¹¹¹ V roce 1961 byla uzavřena mezi ministerstvem zahraničního obchodu ČSSR a ministerstvem financí Rakouska dohoda o spolupráci v oboru celnictví. Aby socialistické státy umožnily svým dopravcům jednoduchý a rychlý přestup státní hranice v rámci vzájemného mezinárodního obchodu uzavřely v roce 1965 mnohostrannou dohodu o mezinárodní přepravě nákladů prováděných automobilovou dopravou (AGT).¹¹² Současně přistoupila Československá socialistická republika k řadě mnohostranných dohod a úmluv, vypracovaných v rámci Evropské hospodářské komise a Rady pro celní spolupráci, jejímž členem se stala v tomtéž roce (TIR, ATA, Úmluva o kontejnerech a další).¹¹³ Významnými se staly dohody a úmluvy týkající se přepravy po Labi a Dunaji.¹¹⁴ V neposlední řadě přikročila příslušná ministerstva sousedních hraničních kontrolních orgánů k dohodám o společném výkonu pohraničních a celních kontrol.¹¹⁵

Základem vzájemně koordinované a užší spolupráce socialistických celních správ se pak staly každoroční konference vedoucích celních správ socialistických států. Ustavující zasedání tohoto společného orgánu se uskutečnilo v červenci 1956 v Budapešti za účasti zástupců celních správ Bulharska, Československa, Maďarska, Německé demokratické republiky, Polska a Rumunska. První řádná konference se uskutečnila v roce 1957 ve Varšavě. Po deseti letech spolupráce socialistických celních správ se roce 1967 jejich vedoucí dohodli na tom, že se budou rovněž každoročně scházet experti celních správ na zvláštních zasedáních o boji proti podloudnictví.¹¹⁶

V tomtéž roce, který byl vyhlášen „Rokem mezinárodního cestovního ruchu“, začala pro potřeby celníků Ústřední celní správa vydávat svůj časopis, zcela logicky nazvaný CLO-

DOUANE. První číslo vyšlo v květnu 1967. Nově vzniklý celnický časopis měl v zadání několik úkolů, všimnout si života a práce celníků na hraničních i vnitrozemských celnicích, přinášet poznatky a informace o jejich práci a o činnosti celních správ sousedních států. Z dobrého úmyslu na počátku posléze sklouzl časopis do stereotypu článků à la „život v socialistickém kolektivu, celníci sportují, celníci budují socialismus a soutěží o tituly Brigáda socialistické práce“ atp. Úroveň si udržely pouze odborné statě z oblasti právní, předpisové a statistické údaje.¹¹⁷

Z článků vycházejících v odborném celnickém časopise i z pravidelných ročních hlášení, zpráv,¹¹⁸ předkládaných generálním ředitelem oborovému ministrovi, by se mohlo zdát, že situace v celní správě byla prosta problémů. Opak byl pravdou. Nespokojenost s hospodářským stavem státu a s politickým vedením se odrazila i v řadách pracovníků celní správy. Neutěšená situace vyústila v polovině šedesátých let v celospolečenskou krizi, která vyvrcholila v roce 1968.¹¹⁹

V dubnu 1968 přijala KSČ Akční program, ve kterém navrhla změny politického systému řízení státu. V květnu se k procesu obrody státu začaly připojovat podniky a závody, spontánně v nich vznikaly rady pracujících. Ani celní správa nezůstala stranou změn, které probíhaly v celém státě.¹²⁰

Na celostátní poradě vedoucích celnic, předsedů stranických a svazáckých organizací a předsedů výborů Revolučního odborového hnutí (ROH) dne 16. května byl přednesen Akční program celní správy ČSSR, ve kterém se celní správa ztotožnila s celospolečenským obrodným procesem.¹²¹ Její zástupci v něm navrhli změny, které měly z celní správy vytvořit jeden z nástrojů ekonomického (i politického) oživení státu.¹²²

Koncem července 1968 se uskutečnila v Olomouci celostátní konference ROH celníků, které se zúčastnili kromě ústředního výboru odborového svazu a Ústřední celní správy i zástupci ministra zahraničního obchodu. O nespokojenosti pracovníků celní správy svědčí řada požadavků, které byly zapracovány do závěrečného usnesení. Zástupci celníků se na vedení domáhali: zpružnění reakce mezi nároky ze strany odborových zástupců jednotlivých pracovišť a odpověďmi na ně od vedení celní správy, ekonomické nezávislosti základních odborových organizací na centru, ochranné lhůty pro odborové funkcionáře po skončení jejich funkčního období, změnu vydavatele časopisu „Clo-Douane“ z ÚCS na odborové vedení. V oblasti personální žádali nápravu všech křivd spáchaných v nedávné minulosti na pracovnících celní správy z politických, sociálních či náboženských důvodů, zařazení zástupců podnikového výboru do rehabilitační komise a pravidelné informování o výsledcích její činnosti, přehodnocení kvalifikovanosti vedoucích funkcionářů (stačí

absolvování čtyřměsíčního kurzu bez předchozího středoškolského vzdělání pro výkon funkce?).¹²³ V oblasti sociální se pak domáhali vypracování nového platového a kvalifikačního řádu. Vymohli si však jen výměnu generálního ředitele Stanislava Saura za odborníka JUDr. Jiřího Brože.

Když v noci z 20. na 21. srpen 1968 došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR celníci svá pracoviště neopustili a vykonávali službu podle pokynů ÚCS.¹²⁴ Situace na hraničních přechodech (pracovištích celní správy) byla napjatá, většina přechodů ale byla v omezeném režimu průjezdná. Z dostupných materiálů vyplývá, že nejostřeji proti orgánům celní a pasové kontroly vystupovali sovětští důstojníci (např. na hraničním přechodu Vojtanov /hraniční přechod do bývalé NDR severně Chebu/ sovětský důstojník vyhrožoval fyzickou likvidací celníka, propustí-li do ČSSR zbraně, v Královci /přechod do Polska u Trutnova/zase budovu celnice obsadili sovětští vojáci a naše celníky vyhnali), a příslušníci státní bezpečnosti NDR (ve Varnsdorfu zadržovala půl dne občany ČSSR a vyslýchala je).¹²⁵ Z dalších zpráv vyplývá, že okupací vojsk pěti států Varšavské smlouvy došlo k rozvrácení pravidelnosti všech doprav zboží ze zahraničí.¹²⁶ Od 28. srpna byla ale uvolněna plavba po Dunaji a Labi. V průběhu měsíce září 1968 pak došlo ke konsolidaci situace v mezinárodní přepravě zboží. Doprava na železnici byla plně rozběhnuta 2. září. Naplno se rozjela i přeprava zboží kamiony (v kritických srpnových dnech byla prakticky zastavena), občasné potíže se vyskytly jen na hraničních přechodech do NDR. Doprava ropy ropovodem Družba nebyla přerušena vůbec.¹²⁷ U přepravy námořní se doprava rovněž obnovila, dílčí problémy se vyskytly ze strany polských námořních přístavů a v telekomunikačním spojení s některými přístavy a loděmi. Letecká přeprava zboží ze zahraničí nebyla zahájena tak rychle (většina letišť, zejména mezinárodních, byla obsazena okupačními vojsky), její obnovení si vyžádalo mnohem delší doby.¹²⁸

Ještě v září bylo vedení celní správy přesvědčeno, že nastoupená cesta změn v celní správě je správná a návrhy restrukturalizace a rekonstrukce tohoto správního orgánu se uskuteční, ale již listopad 1968 a duben 1969 naděje novátorů pohřbily. Rok 1969 byl začátkem změn, změn řízených stranickým vedením z Moskvy. V celé celní správě tak nastal návrat zpět k centrálnímu řízení ve smyslu socialistických idejí.¹²⁹

Ještě v roce 1968 byl Národním shromážděním schválen ústavní zákon o československé federaci, který stanovil, že Československá socialistická republika je federací, že území Československé socialistické republiky je jednotným celním územím, že celnictví, celní politika a celní tarif patří do působnosti federace a ústředním orgánem celní správy je federální ministerstvo zahraničního obchodu.¹³⁰ Působnost federálních ministerstev

byla stanovena zvláštním zákonem, který potvrdil Ústřední celní správu jako zvláštní složku federálního ministerstva zahraničního obchodu a stanovil pro území republik samostatná celní ředitelství.¹³¹ Pro Českou socialistickou republiku celní ředitelství v Praze a pro Slovenskou socialistickou republiku celní ředitelství v Bratislavě. Organizačně se přijetím zákona o působnosti federálních orgánů celní správa stala opět trojinstančním orgánem státní správy (v linii - ministerstvo - celní ředitelství - celnice).

V souvislosti se vzrůstem politického významu celní správy po letech 1968 – 1969 byl kladen zvlášť velký důraz zvláště na politickou připravenost jejich zaměstnanců. Problém výběru a výchovy kádrů se stal jedním z hlavních pracovních úkolů vedoucích pracovníků a stranických funkcionářů celní správy pro příští léta.

6.3. Vznik celního školství

Celnictví je obor, který vždy vyžadoval specifické odborné znalosti a soustavné studium předpisů. Celní správa se ale na začátku padesátých let potýkala s nedostatkem zaměstnanců na dostatečné odborné výši. Důvodů bylo několik. Po obnovení činnosti celní správy po druhé světové válce se někteří bývalí příslušníci celní správy do služby již nevrátili (s ohledem na věk, našli nové zaměstnání apod.), někteří pracovníci (i bývalí) neprošli kádrovou selekcí, protože do ozbrojených sborů byli přijímáni většinou jen pracovníci oddaní podle dobového žargonu „věci dělnické třídy“, a oni měli nevhodný sociální původ či stranickou příslušnost atd. Vedení celní správy řešilo nedostatek odbornosti zaměstnanců tzv. „závodními školami práce“.¹³²

Tradice vzdělávání zaměstnanců vlastními silami byla převzata z ministerstva financí, kde již za první republiky byl tento typ pragmatikálního vzdělávání praktikován. Absolvování kontinuálního celního vzdělání umožňovalo státním zaměstnancům za první republiky mj. automatický postup ve funkci i platový růst.

Po přijetí byl nový pracovník nejprve zařazen do základního celního kurzu, který zakončil po zkušební zácvikové době nižší celní zkouškou. K zajištění odborné přípravy celnických nováčků sloužily výše citované závodní školy práce, které byly pomocnými zařízeními ředitelů celnic.

Jednou z podmínek pro přijetí zaměstnance k celní správě bylo dosažení úplného středoškolského vzdělání, ukončeného maturitní zkouškou. Pokud byli přijati pracovníci bez předepsaného vzdělání, zejména v padesátých letech, bylo jim umožněno vzdělání si doplnit. Pro potřeby celní správy byla v roce 1960 vytvořena, po schválení Ministerstvem školství

a kultury, Střední ekonomická škola (SEŠ) - obor zahraniční obchod, dálkového charakteru.¹³³ Studium bylo řízeno a organizováno Institutem zahraničního obchodu při SEŠ v Praze, Bratislavě a Košicích. Pro absolventy Středních všeobecně vzdělávacích škol byl uskutečňován dvouletý abiturientský kurz. Studium na SEŠ, celního zaměření, bylo v roce 1967 ministerstvem školství zrušeno. Nadále bylo středoškolské studium možné v místě bydliště večerně nebo dálkově.

Tento způsob vzdělávání se však koncem šedesátých let přežil. Vedením celní správy bylo rozhodnuto, že odbornost a kvalifikovanost pracovníků bude zajišťována Ústřední celní školou, zřízenou v roce 1968.¹³⁴ První Ústřední celní škola zřízená při ÚCS byla umístěna v Davli, měla stálý učitelský sbor a vypracovanou jednotnou učební osnovu.¹³⁵ Těžiště výuky spočívalo v předmětech zabývajících se celním právem a celními předpisy.¹³⁶ První studijní turnusy byly několikátýdenní s internátním ubytováním a počet posluchačů byl stanoven na 40. V polovině učebního cyklu a na závěr skládali frekventanti klasifikované zkoušky před zkušebními komisemi.¹³⁷

Institut Zahraničního obchodu v roce 1960 rovněž připravil studijní plán pro čtyřsemestrální a šestisemestrální kurzy na VŠE se zaměřením na zahraniční obchod a mezinárodní ekonomické vztahy.¹³⁸ V dalších letech pak souběžně studovali příslušníci celní správy i na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.¹³⁹

Nižším stupněm vzdělávání celníků byly Závodní školy práce na celnicích, metodickým vedené ÚČŠ při ÚCS.

6.4. Situace ve státě po dubnu 1969

Na dubnovém plénu jednalo předsednictvo ÚV KSČ o stavu politické situace v zemi. Konstatovalo, že konsolidace státu nepokročila podle instrukcí z Moskvy, že nebyly odstraněny antisocialistické a protisovětské síly, že vedení strany nebylo schopno realizovat opatření k překonání a odstranění krizových jevů a rozhodlo o odvolání A. Dubčeka z funkce prvního tajemníka ÚV. Do čela strany byl zvolen, na doporučení ÚV KSSS, JUDr. Gustáv Husák.¹⁴⁰

Jedním z prvních počínů strany pod Husákovým vedením bylo vypracování plánu konsolidace státu a státních orgánů. O úkolech strany pro příští období jednal Ústřední výbor v posledních dvou květnových dnech.¹⁴¹

Další jednání ÚV KSČ v posledním zářijovém týdnu 1969 zrušila protisovětská usnesení ÚV přijatá v červenci 1968 i usnesení předsednictva ÚV z 21. srpna téhož roku

(1968). Tzv. vysočanský sjezd a rezoluce z něj byly odmítnuty jako nelegální.¹⁴² Důvodem k jeho anulování byla „nátlaková atmosféra“, kterou vyvinuly pravicové síly ve straně v době voleb delegátů na mimořádný XIV. sjezd, za neplatné byly prohlášeny i mandáty delegátů mimořádného sjezdu. Současně byli z KSČ vyloučeni tzv. „nositelé pravicového oportunistu v ústředním výboru KSČ“.¹⁴³

Těmito kroky bylo zahájeno období politických čistek. Další léta pak přinesla obnovení totalitní formy vlády. Zákazem výkonu povolání a vyloučením z KSČ bylo postiženo kolem 300 000 lidí. Tyto kádrové čistky byly samozřejmě provedeny i ve státní správě. Pod dohledem sovětských poradců začala nová garnitura KSČ tzv. „normalizaci poměrů“, se kterou vyslovil souhlas i prezident republiky Ludvík Svoboda. Svůj vliv na vývoj v Československu si sovětsí soudruzi pojistili v květnu 1970 Smlouvou o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci.¹⁴⁴ Novou smlouvu mezi ČSSR a SSSR podepsali na dvacet let L. I. Brežněv,¹⁴⁵ A. N. Kosygin¹⁴⁶ a československé vedení v Praze.

Základní normou procesu nápravy vztahů k sovětům se stal dokument,¹⁴⁷ který byl přednesen na poradě vedoucích tajemníků KSČ koncem roku 1970. Tento „analytický“ materiál prezentoval vojenskou akci ze srpna 1968 jako „bratrskou internacionální pomoc“ a celospolečenské hnutí v republice označil jako „kontrarevoluci“. Pod jeho zorným úhlem a za dohledu ÚV KSSS byl vyvinut mocný politický tlak na elity národa. Došlo k opětovné byrokratizaci vedení státu a absolutizaci moci stranické nomenklatury. Nastala doba odlivu kvalifikovaných sil z vedoucích pozic. Mnohým vědcům bylo pro jejich nesouhlas se vstupem okupačních armád či jiné projevy nezávislého myšlení znemožněno působit na jejich dosavadních pracovištích. Někteří z nich byli režimem pronásledováni a vězněni, jiní se uchýlili do emigrace. Řada odborníků a umělců pak přežívala v různých dělnických profesích nebo v tzv. „šedé zóně“ mezi oficiální a neoficiální scénou. Špičková vědecká pracoviště byla vystavena tvrdému ideologickému a administrativnímu dohledu komunistických orgánů. Možnosti pravidelného kontaktu se svobodným světem byly omezeny na minimum. Všem občanům se omezila možnost volného vycestování do západních, ekonomicky vyspělých, států.¹⁴⁸

Na základě politického tlaku komunistické strany došlo ke změně ve vedení i dalších stran Národní fronty. Mládež byla nově organizována v Socialistickém svazu mládeže,¹⁴⁹ formovány byly i nové organizace umělců a dalších zájmových skupin. Stranou nebyl ponechán ani sport. Tento nový politický vývoj zatlačil většinu obyvatelstva do pasivity, národ propadl deziluzi a stáhl do se „ulity“ svých zahrádek, chalup a chat.

V Praze se konal v květnu 1971 XIV. (řádny) sjezd KSČ.¹⁵⁰ Jak velkou část společnosti komunistická strana po srpnu zastupovala nám pomůže objasnit to, že v době sjezdu měla „vedoucí strana“ 1 milion 195 tisíc členů,¹⁵¹ přičemž celkový počet obyvatel ČSSR podle sčítání lidu, domů a bytů k 1. 12. 1970 činil 14 344 987.¹⁵² Ostatní (menšinové) strany Národní fronty měly počty členů zanedbatelné, čítaly řádově jen desítky tisíc členů. Zásadní projevy na sjezdu pronesli G. Husák,¹⁵³ M. Jakeš a L. Štrougal.¹⁵⁴ Hlavním cílem hospodářské politiky KSČ po XIV. Sjezdu bylo uspokojení rostoucích potřeb obyvatelstva a upevnění jeho životních jistot. V oblasti ideologické a politické bylo cílem KSČ prohloubit vedoucí úlohu strany a upevnit její internacionální svazky. Po přesunutí řádného termínu voleb do zastupitelských orgánů se volby uskutečnily až koncem roku 1971. Základním předpokladem politické kalkulace KSČ byla stoprocentní účast zapsaných voličů i jednoznačný výsledek voleb, stvrzení mandátů navržených kandidátů Národní fronty v nich.¹⁵⁵ Společnost byla politikou unavena a na politické dění rezignovala, podlehla depresi a volby se konaly plně v režii nové politické garnitury.

V polovině roku 1972 se konal VIII. všeodborový sjezd, který zrušil dokumenty a závěry VII. všeodborového sjezdu a podpořil novou linii a cíle KSČ, vytyčené jejím XIV. sjezdem.¹⁵⁶ Hlavními úkoly ROH bylo získat všechny pracující pro novou politiku KSČ, zaměřit pozornost zaměstnanců na růst pracovní iniciativy a pomocí socialistických soutěží zvyšovat pracovní produktivitu a rozvíjet ekonomickou úroveň státu. Snaha komunistů získat pro svou politiku co nejvíce členů odborů je jasná, když si uvědomíme, že Ústřední rada odborů v čele v K. Hoffmannem zastupovala na 5,5 milionů odborářů.¹⁵⁷

O dalším směru vývoje v ČSSR bylo po sjezdech komunistické strany, odborů a volbách do zastupitelských sborů rozhodnuto. Za podpory sovětských poradců i „dočasně“ umístěných Sovětských vojsk došlo v Československu skutečně k zvládnutí vnitřní situace podle představ sovětského stranického vedení. O tom, kdo je pánem středoevropského prostoru, byl Západ přesvědčován i takovými akcemi, jako bylo demonstrativní vojenské cvičení armád Varšavské smlouvy „Štít 72“, uskutečněné v září 1972 v Československu.

Že KSČ neponechávala žádnou sféru života občanů náhodě dokazuje i její úsilí, s jakým se zabývala otázkami výchovy mladé generace. Svými rozhodnutími z centra zajišťovala komplexní působení stranické ideologie ve všech výchovných, vzdělávacích i sportovních složkách. Zvláště velkou pozornost věnovala KSČ formování socialistického světonázoru mládeže prostřednictvím Socialistického svazu mládeže a jeho předstupněm, Pionýrskou organizací.¹⁵⁸

Z výše uvedeného je naprosto zřejmé, že tato fáze vývoje budování socialistické společnosti v Československu potlačovala všechny projevy svobodného myšlení, plně podřídila hospodářské i ostatní životně důležité zájmy republiky mocenským zájmům Moskvy. Postupně se s životem v tomto schizofrenním postavení většina společnosti v důsledku normalizačních kroků vedení státu smířila a využívala všechny výhody, které jí byly režimem nabídnuty.

V roce 1974 (nedůležitém z hlediska politického vývoje) pak byl přijat pro celní správu důležitý a dlouho očekávaný nový Celní zákon.

6.5. Celní správa od srpna 1968 do dubna 1974

Po zastavení tzv. rozkladného procesu a zklidnění situace ve státě se navrátila během září a října 1968 i celní správa k běžnému výkonu služby. Obrat v názorech na smysl práce celní správy po 21. srpnu nastal koncem již roku 1968. Nové vedení celní správy vytvořilo na základě modifikace Akčního programu celní správy koncepci, která byla kompromisem mezi hospodářskými potřebami státu a politickou situací vyvolanou vstupem vojsk pěti států Varšavské smlouvy do ČSSR. Byly zastaveny nedokončené akce související s předsrpnovou organizační a personální přestavbou. Došlo k vytvoření „obrozeného“ státního orgánu, ale jeho přerod nebyl jednoduchý, nám dokládají výsledky a závěry z jednání orgánů vedení celní správy, odborů i všudypřítomné strany. Pro ilustraci uvedme, že ještě na zářijovém zasedání členů podnikového výboru ROH celní správy, který se sešel na ÚCS v Praze, nový generální ředitel dr. Jiří Brož sdělil, že srpnové události nemají na uskutečňování akčního programu celní správy vliv.¹⁵⁹ Přesto však události od listopadu 1968 do dubna 1969 nabraly rychlý spád a zcela jiný směr. Politický obrat proběhl ve vedení celní správy poměrně rychle a v celém celním systému došlo velmi záhy k zásadní změně.¹⁶⁰ O tomto obratu svědčí závěry z celostátní porady vedení Ústřední celní správy ČSSR a celních ředitelství pro ČSR a SSR s řediteli celnic, a z konference zástupců ZV ROH.¹⁶¹ Účastníci porady vedení celní správy v závěru jednání schválili a Ústřednímu výboru KSC odeslali dopis, ve kterém píší, že „ÚCS stojí za politikou obrozené strany a vlády, že k výzvě za zvýšení iniciativy pracujících ... provede opatření ... etc“.¹⁶² Účastníci odborářské konference taktéž plně souhlasili se závěry zářijového pléna ÚV KSC (tj. s odmítnutím závěrů tzv. vysočanského sjezdu a opětovným návratem KSC pod kuratelu ÚV KSSS). V přijatém usnesení se zavázali k přehodnocení činnosti všech základních organizací ROH a důslednému vypořádání se s těmi pracovníky, kteří by jako zástupci státní správy brzdili další politický vývoj. Konference doporučila

odborářským a vedoucím pracovníkům připravit opatření vedoucí ke zvýšení politické úrovně vedoucích zaměstnanců. Podnikovému výboru ROH konference uložila vypracovat nový návrh na formu a způsob odborářské činnosti a stanovila podíl závodních výborů ROH na upevnění disciplíny a kázně, i na vystupování zaměstnanců celní správy ve službě i mimo ni.

A tak byly těmi nejpodstatnějšími změnami bouřlivého roku 1968 výměna generálního ředitele a zřízení republikových celních ředitelství. Vlastní výkon celní služby se nezměnil, byl stále rozčleněn do agend; pro obchodní zboží, bezúplatný zbožový styk (vzorky, reklamní a propagační materiál), tzv. poukazovací a záznamní řízení. Zde musíme mít na paměti, že stále nebyla vydána norma pro celní řízení a celní kontrolu, která by odpovídala potřebám doby. Celnictví bylo stále řízeno podle celního zákona z roku 1953 a prováděcího nařízení ministra zahraničního obchodu z roku následujícího.

Již v průběhu roku 1969 byly zahájeny přípravy nové organizační struktury celní správy na základě zákona o federaci a zákona o působnosti federálních ministerstev.¹⁶³ Další kroky byly spojeny s personální obměnou vedoucích některých útvarů a pracovišť a s novým způsobem řízení celní správy. Ministrem zahraničního obchodu byla schválena nová organizační struktura ÚCS a přikročilo se k její realizaci. Centrální orgán CS byl obsazován kvalifikovanými (odborně vzdělanými) pracovníky. Dřívější kádrové rezervy byly rozpuštěny (došlo ke znovuvytvoření kádrového útvaru a služebně politické skupiny). Pracovalo se na nastavení funkčnosti celní správy v obou republikách v důsledku zřízení republikových celních ředitelství a stanovení jejich kompetencí; pokračovalo se v nahrazování neplánovitého, živelného, řízení celní správy propracovaným systémem řídicí a organizační činnosti. Současně bylo přikročeno k vytvoření kolektivních poradních orgánů, tj. porad vedení ÚCS a gremiálních porad ÚCS, k zavedení pravidelných aktivů s řediteli celnic a měsíčních porad na celnicích.¹⁶⁴

K přizpůsobování se organizační struktury novým podmínkám řízení mělo napomoci i ustanovování samostatných útvarů a účelových zařízení ÚCS – Lékařské služby, Intendanční základny, Ústřední celní školy, Studijního střediska ve Štěchovicích apod., z nichž některé byly vytvořeny již koncem roku 1968 a další byly ustaveny v roce následujícím. Zřízená intendanční základna byla určena pro vystrojování celníků, pro výstavbu a rekonstrukci celnic, pro zabezpečení pracovišť spojovací a další potřebnou technikou a dopravními prostředky.

Pokračovalo se v přípravách nového celního sazebníku a jeho vysvětlivek, na tvorbě systému a způsobu výběru cla z obchodního zboží.¹⁶⁵ Rok 1969 byl i rokem, ve kterém byla

obnovena funkce celní statistiky. Usilovně se připravoval i návrh nového celního zákona s cílem co nejdříve prosadit jeho novelizaci.

V tomtéž roce rozhodl generální ředitel změnu celní správy deklarovat navenek i tím, že celní správa bude přestrojena z šedomodrých uniforem do uniforem olivově zelených a nařídil provést výběrová řízení na dodavatele nových uniforem.¹⁶⁶ Zakázka to byla jistě pro dodavatele zajímavá, neboť celní správa zaměstnávala koncem roku 1968 téměř 1600 pracovníků.

Organizačně se tedy od 1. ledna 1970 skládala celní správa, po úpravách provedených podle výše zmíněných zákonů, z Ústřední celní správy (součásti federálního ministerstva zahraničního obchodu), republikových celních ředitelství a celnic. Nově byly konstituována Celní ředitelství pro Českou socialistickou republiku se sídlem v Praze a Celní ředitelství pro Slovenskou socialistickou republiku se sídlem v Bratislavě. Celní ředitelství řídila celnice na území svých republik.

Přeměna v celní správy pokračovala, v roce 1970 byl plněn hlavní politický úkol v oblasti personální a kádrové.¹⁶⁷ Probíhaly „stranické prověrky“ zaměstnanců celní správy, pro zastínění obludnosti tohoto způsobu likvidace politických odpůrců byl v celní správě tento akt nazván „služebně politické pohovory“. Obdobně jako v jiných oblastech národního hospodářství bylo nutné dosadit do vedoucích funkcí státní správy jedince oddané komunistické straně; „pohovory“ se tudíž konaly především s vedoucími pracovníky na všech stupních řízení a s aktivisty z řad KSČ z období obrodného procesu v 68. O nemorálnosti tohoto psychického nátlaku na „prověřované“ svědčí fakt, že na závěr každého takového pohovoru byl prověřovaný pracovník přinucen přijmout „socialistický závazek“.¹⁶⁸ Prověřková komise potom rozhodla o dalším osudu pracovníka, na základě jejího rozhodnutí pak bylo některým zaměstnancům celní správy doporučeno rozvázání pracovního poměru nebo bylo rozhodnuto o jejich přeložení na jiné pracoviště, což se mnohdy rovnalo témuž. Mnoho dlouholetých pracovníků tak opustilo řady pracovníků celní správy. Nastal příliv mladých pracovníků z řad čerstvých absolventů středních škol. V souvislosti s nastalými personálními změnami po kádrových prověrkách došlo k nárůstu pracovníků celní správy z 1594 v roce 1968 na 1948 osob v roce 1970.

Na základě nově přijatých zásad činnosti stoupl význam práce celní správy v boji proti politickým odpůrcům režimu ze „Západu“. Jedním z úkolů celní správy, na který byl kladen zvýšený důraz, byl boj proti podloudnictví. Podloudnické skupiny využívající znalosti smluv o celní kontrole zboží a dalších mezinárodních dohod se snažily celní kontroly obejít.¹⁶⁹ Cílem byl finanční zisk z nelegálního dovozu nedostatečného zboží nebo se jednalo o dovoz

prostředků nebo materiálů pro podporu politických odpůrců režimu. K vyhledávání a potírání této a další trestné činnosti byla založena při ÚCS celní vyhledávací služba (CVS). Skupiny CVS, které zřízeny po roce 1970, byly dislokovány v Bratislavě, Brně, Košicích, Plzni a Praze. Na počátku své činnosti se celní vyhledávací služba zabývala porušováním celních předpisů spojeným s dovozem motorových vozidel, později svou činnost rozšířila i na odhalování porušování předpisů ve spojitosti s jinými druhy dováženého zboží (zboží luxusního, lukrativního a nedostatkového).¹⁷⁰ Protože v krátké době prokázala CVS velmi dobré výsledky své činnosti,¹⁷¹ byly celní vyhledávací skupiny rozšířeny na celé území republiky.¹⁷²

V rámci sjednocování mezinárodní spolupráce se zástupci československé celní správy zúčastnili mimořádného březnového zasedání expertů celních správ socialistických států v oblasti boje proti podludnictví ve Starém Smokovci, květnu zasedání skupiny celních expertů v Lipsku a koncem roku XII. konference vedoucích celních správ socialistických států v Moskvě.¹⁷³

Tentýž rok byla zahájena přestavba hotelu Vltava ve Štěchovicích pro potřeby Ústřední celní školy a pro Ústřední celní správu a Celní ředitelství pro Českou socialistickou republiku byly získány v Praze nové objekty.¹⁷⁴

Pro výkon služby, provádění důkladnější a průkaznější celní kontroly byly zajištěny nové technické prostředky, např. fotografické přístroje s fotoblesky, laparaskopy,¹⁷⁵ rentgenové přístroje apod.

Pro potřeby Závodních škol práce na celnicích byl vypracován systém činnosti a výchovy nových zaměstnanců.¹⁷⁶

Od roku 1971 se konaly pravidelné, tzv. Třinecké aktivity, na které vedení Ústřední celní správy spolu s výborem základní organizace KSČ ÚCS svolávalo celostátní služebně politická jednání k přípravě hlavní úkolů celní správy. Na prvním aktivu byly předneseny směrnice pro 5. pětiletý plán a program mezinárodní socialistické integrace, na základě těchto materiálů byla celní správa představena jako nástroj státní moci, jehož úkolem je výkon objektivní a nezávislé kontroly a zpracovávání získaných numerických i jiných informací pro potřeby zahraničního obchodu. Celní správa měla dále důslednou kontrolou monopolu zahraničního obchodu zabránit ztrátám a škodám, které by byly způsobeny vývozem nekvalitního zboží či zjednat nápravu tam, kde by zboží dovezené z dolarových oblastí nebylo řádně využíváno. V oblasti turistického ruchu byla celní správa nastavena jako první filtr proti importu politicky nepřijatelných názorů publikovaných v tiskovinách a jiných pramenech.¹⁷⁷

Rok 1972 byl pro další vývoj celní správy významný tím, že došlo k dokončení komplexního hodnocení pracovníků celní správy, tzv. prověrek. Náměstek generálního ředitele ÚCS JUDr. Kocka v jednom svém materiálu o prověrkách hovoří mj. takto: „Výsledky dosažené v celé celní správě dokazují, že do kádrové práce se začíná vracet její marxisticko-leninský charakter, ... , jako východisko pro další politicko-odborný i morální rozvoj. Především je třeba kladně hodnotit ... , že celá akce probíhala za řízení a pod kontrolou strany a bylo pochopeno komplexní pojetí kvalifikace. ... je možné konstatovat, že komplexní hodnocení v celé celní správě splnilo poslání a vytvořilo předpoklady, aby se u vedoucích pracovníků tato metoda stala běžnou součástí její řídicí a politicko-organizační práce“ (překlad – autor).¹⁷⁸ Po ukončení komplexního hodnocení všech pracovníků (zásady komplexního hodnocení schválilo předsednictvo ÚV KSČ) byla celní správa, řečeno tehdejší terminologií, „již plně konsolidována“. ¹⁷⁹

V průběhu prvního pololetí roku 1972 se zástupcům ÚCS ve spolupráci s federálním ministerstvem zahraničního obchodu, ministerstvem práce a sociálních věcí za podpory zástupců odborového svazu zaměstnanců peněžnictví a zahraničního obchodu podařilo navrhnout a ve vládě prosadit úpravu platových podmínek zaměstnanců celní správy. Tento krok vlády lze spojovat s nutností odměnit pracovníky celní správy finančně za loajalitu, kterou při své transformaci na vykonavatele politických a státní zájmů na sebe vzali.

Ve tomtéž roce byla lékařskou službou Ústřední celní správy dokončena organizace sítě závodních lékařů podle sídel celnic.

V červnu 1972 byl federální vládou projednán návrh Celního zákona, který byl připravován již od přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Návrh celního zákona byl též projednán národními radami obou republik a federálním shromážděním s cílem, aby po jeho schválení nabyl účinnosti v co nejkratší době.

Při výčtu událostí roku 1972 nesmíme opomenout, že to byl rok, ve kterém socialistická celní správa oslavila dvacáté výročí svého vzniku. Oficiální oslavy byly zahájeny 5. září na slavnostním shromáždění v Praze, kterého se účastnili zástupci ministerstva zahraničního obchodu, vedoucí celních správ socialistických států a další oficiální hosté. V Dělnickém domě byly „těm nejlepším“ předány medaile „Za statečnost“, „Pamětní medaile k 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou“ a „Pamětní medaile k 30. výročí SNP“, dále 58 čestných odznaků „Nejlepší pracovník zahraničního obchodu“, zlatých odznaků „Za vzornou službu“ a „Za obětavou práci“.¹⁸⁰ Na oslavách pořádaných v rámci celnic bylo uděleno celkem 61 stříbrných odznaků „Za vzornou službu“ a „Za obětavou práci“, asi 200 pamětních grafických listů a blíže neurčený počet diplomů

udělených v rámci oslav na jednotlivých celnicích.¹⁸¹ Oslavu výročí doprovázela výstava o činnosti celní správy, která byla instalována od 5. do 10. září ve výstavní síni pražského Rapidu, ve dnech 19. – 24. září pak v budově Státní banky v Bratislavě.¹⁸²

Organizačně byla celní správa koncem roku 1973 tvořena Ústřední celní správou společnou oběma republikám, Celním ředitelstvím pro ČSR, kterému podléhalo 24 celnic a 89 odboček a Celním ředitelstvím pro SSR, kterému podléhalo 14 celnic a 48 odboček. V tomto roce byli k vyhledávání omamných látek a drog u celní správy použiti první psi.¹⁸³

Při výchově nových příslušníků celní správy byla počátkem sedmdesátých let plně využívána Ústřední celní škola, do jejichž osnov byla po osmašedesátém roce opět zařazena politická příprava frekventantů. Celní škola prošla od svého vzniku složitým vývojem, který lze dokladovat například délkou studijního cyklu, který byl nejdříve šestitýdenní, pak dvouměsíční a nakonec tříměsíční. Byly zahájeny i speciální druhy studia určené pro vedoucí pracovníky celních pracovišť. Výhledově mělo tvořit základní výuku ÚČŠ pětiměsíční politicko-odborné studium celníků ukončené závěrečnou komisionální zkouškou.¹⁸⁴

Nejdůležitější celnickou událostí roku 1974 bylo přijetí novely celního zákona Federálním shromážděním ČSSR 24. dubna, s nabytím účinnosti od 1. ledna 1975.¹⁸⁵ Ze zprávy o činnosti celní správy za rok 1974, předkládané generálním ředitelem federálnímu ministrovi zahraničního obchodu, se pak dovídáme, že bylo uskutečněno komplexní hodnocení pracovníků celní správy s výhledem do roku 1980 a příprava kádrů (na místa vedoucích pracovníků) pro studium na Ústřední celní škole.¹⁸⁶ Nárůst nových pracovníků a program odborného a politického vzdělávání si vyžádal zvýšení počtu objektů celních škol, celní školství mělo svá zařízení ve Štěchovicích, v Dobřívě u Rokycan, v Miletíně u Hořic, Domašově u Olomouce a bylo připravováno otevření celní školy v Trenčianských Teplicích. Koncem roku 1974 měla celní správa již 2623 zaměstnanců.

Změnu celní správy dokladují i návrhy a tvorba nových interních předpisů (směrnic, instrukcí apod.); podle jedné takovéto služební instrukce byly v roce 1974 vydány zaměstnancům celní správy nové služební průkazy.¹⁸⁷

Podle příslušného ustanovení nového celního zákona vyhlásilo federální ministerstvo zahraničního obchodu vyhláškou seznam celnic, jejich odboček a jejich územních obvodů.¹⁸⁸ Ve zdůvodnění přijetí návrhu nového celního zákona federální ministr zahraničního obchodu ing. A. Barčák prohlásil: „Důvody, pro které jsme se rozhodli přistoupit k vypracování nové zákonné úpravy, spočívají v hlubokých sociálních a ekonomických změnách a ve vývoji, kterým prošla naše společnost v období posledních 20. let. Tyto změny se výrazně projeví především ve sféře ekonomické a vyvolaly nutnost takových opatření, kterými je nutné

chránit dosáhnutých vymožeností a současně stimulovat další progresivní vývoj v této oblasti. Jedním z těchto opatření je nová souhrnná úprava výkonu státní správy v oblasti celní kontroly. Dosavadní právní úprava, obsažená v zákoně č. 36/1953 Sb. a v prováděcích předpisech, je již překonána vývojem a nevyhovuje potřebám naší socialistické společnosti v oblasti zahraničních ekonomických vztahů a mezinárodních styků.“ V další části hovořil o změnách ve státoprávním uspořádání, ke kterým došlo za období platnosti starého celního zákona a uvedl, že všechny tyto změny si vyžádaly nutnost nové úpravy tak, „aby celní kontrola mohla plnit úlohy, které vyžaduje ochrana československého národního hospodářství v etapě vysoce rozvinutého stupně mezinárodní výměny zboží, rozvíjející se socialistické hospodářské integrace, vědeckotechnické spolupráce a též značně frekventovaného cestovního ruchu“. Závěrem pak uvedl: „Systematika je volená tak, aby jednotlivé části na sebe organicky navazovaly a představovaly komplexní úpravu výkonu státní správy v oblasti celní kontroly.“¹⁸⁹ Koncem první poloviny sedmdesátých let byla celní správa vybavena potřebnými legislativními i organizačními nástroji. Vývoj celní správy tak pokročil do své další etapy.

7. Vývoj v letech 1974 – 1989

7.1. Období Husákovského vedení

Od zvolení JUDr. Gustáva Husáka prvním tajemníkem ústředního výboru Komunistické strany na zasedání ÚV KSČ v dubnu 1969 se politická situace rychle stabilizovala. Rychlé přeměně v poslušného politického vazala napomohla i skupina komunistických předáků kolem prvního tajemníka ÚV KSČ. Z celé plejády mocichtivých sovětských přísluhovačů můžeme vyjmenovat alespoň několik nejagilnějších – V. Biřáka,¹⁹⁰ A. Indru, D. Koldera, O. Švestku, J. Fojtíka, J. Lenárta a další. Protože ani těm „nejvěrnějším z nejvěrnějších“ L. I. Brežněv nevěřil, podpořil jejich víru přítomnosti svých vojenských skupin, které „dočasně“ v ČSSR umístil. Brežněv začal tvrdě vyžadovat čistky v celé společnosti, zdůraznil i možnost nového použití síly při jakémkoliv projevu nesouhlasu s jeho příkazy.

Pro normalizaci poměrů se nakonec vyslovil i prezident republiky Ludvík Svoboda,¹⁹¹ který byl po dlouhé měsíce symbolem společenských změn.¹⁹² I tento symbol (L. Svoboda) byl časem odstraněn a v květnu 1975 byl zvolen prezidentem G. Husák.¹⁹³ Byly zastaveny všechny rozběhnuté reformy v oblasti ekonomiky i politiky. V ekonomické rovině se na příkaz příslušných stranických tajemníků začalo národní hospodářství opět řídit centrálně, svobodné podnikání bylo zakázané a byl stvrzen a posílen valutový monopol státu. Tyto a další politickomocenské zásahy do hospodářství vedly ke ustrnutí výroby a ekonomického rozvoje, začalo se vyrábět „na sklady“. Sověti stupňovali své požadavky na větší integraci československé ekonomiky do systému zemí RVHP a československá ekonomika opět doplácela na socialistickou ekonomickou spolupráci. Ani SSSR, největší světový trh, kde mohly československé výrobky stále najít dost odbytišť, nebyl pro naše hospodářství přínosem, protože odběratelé nebyli schopni za odebrané zboží hotově zaplatit. Politiku centrálně řízeného ekonomického modelu s diferencovanou mzdovou a daňovou politikou napomáhaly vedení státu udržovat privilegované společenské kategorie (např. státní zaměstnanci, členové KSČ) a určité regiony (hornické oblasti, industrializované oblasti Slovenska v Pováží aj.), přesto nespokojenost s daným stavem věcí rostla.¹⁹⁴

V důsledku hospodářské stagnace byli političtí vůdcové východního bloku nuceni hledat alespoň nějaká přijatelná ekonomická řešení a začali svou pozornost obracet na země „třetího světa“, výrobky se tam sice vyvážely, ale na úvěr. Pro československou společnost se staly jedinou nadějí změny v celosvětovém měřítku, změny v poměru sil mezi oběma supervelmocemi. Situace se zdála bezvýchodnou, svět byl rozdělen na dva antagonistické tábory a ČSSR byla pevně včleněna do východního bloku, bloku ovládaného marxisticko-leninskou ideologií. Ekonomicky rozvinutější a hospodářsky pružnější Západ se přestal otevřeně vměšovat do vývoje ve střední a východní Evropě a vyčkával, až se sama ekonomicky vyčerpá a zhroutí.¹⁹⁵

Tvrdý sovětský diktát, který v Československu zcela zničil odbornou úroveň řídicího státního aparátu, trval minimálně do roku konce 1982, kdy zesnul tvůrce zahraniční politické doktríny SSSR konce šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století.¹⁹⁶ Po nástupu M. S. Gorbačova,¹⁹⁷ ideového otce změn sovětské ekonomiky a společnosti, do vedoucí funkce ÚV KSSS, došlo na základě jeho perestrojky a glasnosti k celosvětovému uvolnění.¹⁹⁸ Pozvolna byl zmírňován tlak sovětského stranického vedení i na ČSSR. Již předtím se na mezinárodní politické scéně objevovaly náznaky uvolnění napětí v Evropě a snaha rozptýlit politické chmury vyvolané nekompromisní (brežněvovskou) sovětskou mezinárodní politikou. Jedním z takových aktů, vyvolaných politikou détente, byla např. Konference o bezpečnosti

a spolupráci v Evropě v roce 1975 v Helsinkách, na které se zúčastnili i zástupci Československa. Přesto eminentní zájem Sovětského svazu na poslušnosti satelitních států trval nadále, měnily se jen nástroje jeho vymáhání.

Již výše bylo naznačeno, že hledání východiska ze svízelné hospodářské situace nebylo jednoduché, a že bylo podmíněno vazalským postavením čsl. státu vůči Sovětskému svazu. Na základě celosvětového politického uvolnění začali počátkem osmdesátých let i českoslovenští komunističtí ekonomové hledat vlastní cesty na trhy třetího světa a uhlazovat je politickými akty a hospodářskými smlouvami o spolupráci,¹⁹⁹ takovými byly například Smlouva o přátelství a spolupráci mezi ČSSR a Afghánskou demokratickou republikou nebo Smlouva o přátelství a spolupráci mezi ČSSR a socialistickou Etiopií, Smlouva o přátelství a spolupráci mezi ČSSR a Jemenskou lidově demokratickou republikou či obdobná smlouva s Angolskou lidovou republikou aj. Pozitivní ekonomické výsledky se ale nedostavily.

Při hledání řešení z neutěšené ekonomické situace „oprášilo“ vedení státu téměř dvacet let starou koncepci ekonomické přestavby z Akčního programu roku 1968, přepracovaný výsledný materiál byl pak zveřejněn jako „Zásady přebudování hospodářského mechanismu v ČSSR“. Komunističtí národohospodáři ale ani tímto krokem nedokázali zastavit ekonomický úpadek. Hospodářský růst se stále nedostavoval. Mezi tajemníky Ústředního výboru KSCĚ narůstala nespokojenost s „přestavbou hospodářského mechanismu“.²⁰⁰ Nakonec byl „zdravým jádrem“ stranického vedení (Biřák, Jakeš, Indra, Hoffmann a Lenárt) přinucen G. Husák abdikovat na post generálního tajemníka ÚV strany.²⁰¹ Do vrcholné funkce byl zvolen, Kremlu přijatelnější než Vasil Biřák, Milouš Jakeš,²⁰² ale ani on (zcela logicky) nemohl ekonomický pád zastavit. Ekonomice nepomohly ani takové kroky, jakými byla jednání mezi ČSSR Evropským hospodářským společenstvím (EHS) o možnosti rozšíření vývozu tradičních českých výrobků do zemí EHS.²⁰³ Jelikož se vedení státu i přes jeho veškerou úpornou snahu stále nedařilo hospodářství republiky oživit, podala Štrougalova vláda demisi.²⁰⁴ Bylo jasné, že budování socialismu skončilo. Když pak v dubnu 1989 na besedě se zástupci pražských dělníků nový premiér Ladislav Adamec oznámil,²⁰⁵ že „žijeme nad poměry a životní úroveň neodpovídá výkonnosti naší ekonomiky, že se nevyhneme některým nepopulárním opatřením, že nastává doba utahování opasek“ jen tím veřejně vyslovil to,²⁰⁶ co již všichni věděli, že vláda komunistů končí.²⁰⁷ V důsledku vnitřního i mezinárodního politického vývoje se nakonec straničtí a státní představitelé ocitli v úplné izolaci. Zhroucení dosavadního vládnoucího systému jen potvrdily události následující po 17. listopadu. Komunisté svůj myšlenkový náboj vyčerpali a protože

nemohli společnosti nabídnout přijatelnou alternativu dalšího vývoje společnosti, předali v prosinci roku 1989 vládu demokratickým silám.

7.2. Celní správa v období 1974 - 1989

Pro celní správu se stal významným dnem 24. duben roku 1974, toho dne byl federálním shromážděním Československé socialistické republiky přijat nový celní zákon.²⁰⁸ Zákon, na který celá celnická obec již dlouho čekala a na jehož přípravě se i aktivně podílela. Účinnost zákona byla nařízena od 1. ledna následujícího roku. Tím, že zákon byla přijat koncem dubna 1974 a účinnosti nabyl až v lednu následujícího roku (tedy za osm měsíců), byl všem zaměstnancům celní správy poskytnut dostatečně dlouhý čas k jeho prostudování a seznámení se se všemi změnami v něm uvedenými. Předcházející, jednadvacet let starý, celní zákon z roku 1953 byl vytvořen a vydán v době, kdy dovoz, vývoz, průvoz zboží a zejména mezinárodní turistický styk byly minimální a tomu odpovídala i právní úprava kontroly oběhu zboží s cizinou. Ustanovení zákona z roku 1953 byla rámcová a k jeho provádění byla vydána celá řada prováděcích předpisů. Tento stav se snažil zákon z roku 1974 napravit a zpracoval působení celní správy do čtyř základních oblastí – organizaci a působnost celních orgánů, celní kontrolu a celní řízení, clo a celní sazebníky, odpovědnost osob a organizací za porušování celních předpisů. Přesnost, podrobnost, jednoznačnost nové právní úpravy a komplexní řešení všech zásadních otázek přímo v zákoně měly umožnit, aby byly vztahy mezi orgány celní správy a objekty celní kontroly řešeny a uskutečňovány na podkladě zákona. Rozhodnutí přijatá na základě zákona měla větší právní závaznost. Celní zákon respektoval ve své úpravě přijaté mezinárodní úmluvy, měl zapracovaná sankční ustanovení (tato úprava v předchozím zákoně zcela chyběla) za porušení jím chráněných zájmů. Zákon určoval hlavní funkci celní správy, kterou byla funkce kontrolní, nově vymezil pojem zboží,²⁰⁹ obsahoval skutkové podstaty přestupků při oběhu zboží ve styku s cizinou, zkrácení cla a ztěžování celní kontroly. Zákonem byla stanovena i nová struktura orgánů celní správy, novou strukturu organizace podmínil mj. i vznik československé federace. Zachováno bylo postavení Ústřední celní správy jako zvláštní složky ministerstva zahraničního obchodu, jehož byla součástí určenou k výkonu jeho působnosti řídicího orgánu státní správy pro oblast celnictví. Zákon stanovil, že v čele Ústřední celní správy stojí generální ředitel, nově stanovil vytvoření funkce náměstka generálního ředitele ÚCS jako jeho zástupce. U těchto vrcholných funkcí byla stanovena národní alternace. Do působnosti ÚCS bylo určeno řízení a koordinace činnosti celních

ředitelství a zabezpečování úkolů federálního ministerstva zahraničního obchodu v oblasti celnictví, jako např. řízení a organizace celní správy, vydávání závazných opatření k provedení obecně platných předpisů, výkon nejvyššího dozoru a kontroly v oblasti celnictví, návrh a provádění opatření na podporu aktivní celní a obchodní politiky, předkládání návrhů koncepce celnictví a hlavních zásad činnosti celní správy ČSSR. Ústřední celní správa dále koordinovala činnost v přípravě celních tarifů, v boji proti podloudnictví, zabezpečovala sběr údajů a zpracovávání informací pro statistické účely.

Generálního ředitele Ústřední celní správy a jeho náměstka do funkcí jmenoval a odvolával ministr zahraničního obchodu.

Proti dřívější právní úpravě došlo k zakotvení celních ředitelství přímo v celním zákoně. Nejvyššími orgány celní správy na území jednotlivých republik byla celní ředitelství. Republiková celní ředitelství řídila a kontrolovala celnice na území republik a spolupracovala se státními orgány republik v případech, kdy se jejich činnost při provádění celního zákona dotýkala jejich působnosti. Byly to např. veterinární orgány, pošta, ministerstvo vnitra a další. Celní ředitelství byla odvolacím orgánem proti rozhodnutí celnic, přezkoumávala rozhodnutí celnic mimo odvolací řízení, předkládala ÚCS návrhy na změny v síti celnic, řídila a prováděla podle kádrového pořádku kádrovou a personální práci celnic, jako správce rozpočtu řídila financování a operativně účetní evidenci celnic, zajišťovala správu národního majetku, vyřizovala stížnosti a námítky proti rozhodnutí celnic.

V čele celních ředitelství stáli ředitelé, které jmenoval a odvolával příslušný ministr zahraničního obchodu České i Slovenské republiky.

Základními, výkonnými, orgány celní správy zůstaly celnice. Zřizovatelem celnic a orgánem, který stanovil rozsah územní působnosti celnic bylo Federální ministerstvo zahraničního obchodu v dohodě s příslušnými ústředními orgány státní správy jednotlivých republik. V pravomoci Federálního ministerstva zahraničního obchodu bylo i zřizování celních odboček jako součástí jednotlivých celnic. Celnice na území České socialistické republiky byly přímo podřízeny Celnímu ředitelství pro Českou socialistickou republiku se sídlem v Praze. Celnice na území Slovenské socialistické republiky přímo řídilo Celní ředitelství pro Slovenskou socialistickou republiku se sídlem v Bratislavě. V novém celním zákoně byla zdůrazněna pravomoc celnic v rozhodovacím řízení jako státního orgánu prvního stupně, vyjma případů rozhodnutí o prominutí cla. Úkolem celnic bylo zejména provádět celní kontrolu při dovozu, vývozu a průvozu zboží, rozhodovat o propuštění dováženého, vyváženého a prováženého zboží, vyměřovat a vybírat clo, projednávat celní přestupky a rozhodovat o ukládání pokut právníkům osobám za porušení celních předpisů, provádět

dohled a ostrahu nad pohybem osob, zboží a dopravních prostředků v celním pohraničním pásmu. Celnice si vlastními silami usměrňovaly pohyb osob, dopravních prostředků a zabezpečovaly dodržování veřejného pořádku v celním prostoru. Dalšími úlohami celnic bylo pátrání po zboží uniklém celní kontrole a v neposlední řadě plnění úkolů v oblasti boje proti podloudnictví.

V čele jednotlivých celnic stál ředitel, kterého jmenoval a odvolával ředitel příslušného celního ředitelství. Pohraničními celnicemi byly celnice na státních hranicích; pokud prováděly vstupní a výstupní kontrolu zboží, byly pohraničními celnicemi i celnice v přístavech a na letištích. Ostatní celnice byly celnicemi vnitrozemskými.

Celní odbočky zůstaly zachovány jako součást celnice z důvodu operativního zajišťování celní kontroly s ohledem na jejich potřebnou dislokaci. Odbočky však nemohly vydávat rozhodnutí svým jménem, ale rozhodnutí, ústní či písemná vydávaly jménem mateřské celnice.

Z dřívější organizační struktury byly vypuštěny celní hlídky, které vzhledem k rozvoji dopravy a rozmístění pohraničních celnic ztratily svůj praktický význam. K vyhlášení seznamu celnic, celních odboček a jejich územních obvodů zmocnil celní zákon federální ministerstvo zahraničního obchodu. Obvody celnic se kryly s obvody okresů. Seznam celnic, celních odboček a územních obvodů celnic byl publikován vyhláškou.²¹⁰

Celní zákon z roku 1974 již rozlišoval, na rozdíl od původní právní úpravy z roku 1953, pracovníky celní správy podle jejich činností. Plnit úkoly podle celního zákona mohli pouze příslušníci celní správy. Celníkem se mohl stát pouze československý státní občan, bezúhonný, způsobilý pro výkon celní kontroly, splňující kvalifikační předpoklady, který složil predepsaný slib.²¹¹ Za ostatní pracovníky celní správy byli považováni např. administrativní pracovníci, správci budov, údržbáři či uklízečky. Rozdíl mezi příslušníky celní správy a ostatními pracovníky celní správy byl i v odměňování.²¹² Použití zbraně bylo též upraveno v celním zákoně. Původní úprava pouze vyhláškou se jevila zákonodárcům nedostatečnou a to proto, že se při použití zbraně může jednat o závažný zásah proti právům občanů. Další novinkou bylo stanovení povinnosti mlčenlivosti a oprávnění pro orgány celní správy zproštění mlčenlivosti příslušníka nebo ostatních pracovníků celní správy.²¹³ Snahou tvůrců nového celního zákona bylo obsáhnout celou šíři celních činností a přizpůsobit je zcela odlišné situaci, ve které se republika po dvacetiletém vývoji celní správy i společnosti nacházela.

Následující léta po roce 1975 byla věnována uplatňování zákona v běžném celním životě a provádění dalších opatření, která byla jeho zavedením do praxe vyvolána.

O prováděných opatřeních přijímaných v souvislosti s novelou celního zákona nás informují jednotlivé roční zprávy o činnosti celní správy předkládané generálním ředitelem svému nadřízenému ministrovi.²¹⁴

Z dochovaných zpráv se dovídáme, že kontrola osob a zboží ve styku s cizinou měla rostoucí trend, ale jelikož nebyla nastavena přesná pravidla, co a jak se bude sledovat či evidovat, můžeme z nich činit jen obecné závěry. Víme, že v oblasti kontroly osob a zboží došlo mezi lety 1970 – 1975 ke 2,5násobnému nárůstu vykazovaných množství.

Důležitým úkolem celní správy byla kontrola pohybu zboží v mezinárodním obchodě, proto byla i nadále zvýšená pozornost věnována jeho dopravcům (největšími domácími přepravci v období budování socialismu byly ČSD a ČSAD). V drážní dopravě byla síť počátečních či koncových míst přepravy dána (vybudována), ve většině případů se jednalo o nákladová nádraží. V silniční dopravě byla situace poměrně horší a byla spojena jak se vznikem nových výrobních podniků a závodů, tak s rostoucí sítí dopravních cest a otevíráných nových hraničních přechodů určených nákladní dopravě. Na těchto mezinárodních dopravních tepnách byla v uzlových místech průmyslových oblasti zakládána nová celní pracoviště pro nákladní automobilovou dopravu, tzv. „celní překladiště“ či „nácestná střediska“.²¹⁵ Spolupráce s podniky zahraničního obchodu již nevykazovala takovou úroveň a intenzitu vzájemné komunikace jako u předchozích skupin, tj. u přepravců, a celní správa při kontrolách prováděných u těchto subjektů zjišťovala často hrubé nedostatky. Závady byly shledávány jak ve způsobu skladování, tak i ve skladové evidenci, nebyly dodržovány termíny podávání celních dokladů, tzv. Návrhů na celní řízení, průvodní a celní doklady často obsahovaly nepřesné či neúplné údaje, které by měly předkládané doklady obsahovat, kontroly nacházely i další administrativní chyby.

Se stále vzrůstajícím počtem turistů překračujících státní hranice rostla i zatíženost hraničních přechodů, proto bylo snahou celních orgánů zvýšit jejich průchodnost a průjezdnost. Zvýšení propustnosti bylo možné dvěma způsoby, otevíráním nových hraničních přechodů a přestavbou stávajících objektů na modernější, s větší kapacitou dopravních prostředků i cestujících - turistů. Obě možnosti celní správa využila. Namátkou si můžeme z objektů, které byly rozšířeny v sedmdesátých a osmdesátých letech, vyjmenovat například hraniční přechody Cínovec, Harrachov, Hřensko, Trstenou a z nově vybudovaných objektů např. vnitrozemské Strakonice či hraniční Strážný nebo Suchou Horu (na Horní Oravě). Pro zlepšení služby a usnadnění kontroly byly na některých celních pracovištích instalovány průmyslové televize (Cínovec, Chvalovice, Petržalka, Ruzyně), či již výše zmiňované rentgeny, endoskopy nebo byla pracoviště doplněna technickými prostředky umožňujícími

snazší provádění kontrol zboží i dopravních prostředků, např. zrcadlovými vozíky, zrcadly na tyči, sondážními tyčemi a jiným speciálním nářadím.

Při nákladních dopravách a přepravách zboží, ale i u turistických cest, se stále častěji objevovaly pokusy o podloudné dovozy různých druhů zboží a výrobků. Základní důvody byly dva, zaprvé si tak chtěli různí „obchodníci“ dopomoci k snadným ziskům z nezákonného obchodu na úkor státu, za druhé si občané tímto způsobem chtěli opatřit zboží a výrobky, kterých se na domácím trhu nedostávalo. V první polovině sedmdesátých let dvacátého století rostl zájem o technické a luxusní zboží jako např. elektrotechnické výrobky, digitální hodinky, magnetofony, tranzistorová rádia, kožešiny, textilie a neutuchal ani zájem o drahé kovy a šperky.

Celní správa byla stále zmocněna i k provádění kontroly dovozu či vývozu devizových prostředků a čsl. platidel při přestupu hranic turisty. Hospodaření s devizovými prostředky sledovala celní správa i u podniků zahraničního obchodu. Některé podniky stále nedodržovaly nastavená pravidla a při následně prováděných kontrolách nebyla zvláštností zjištění, že podnik zařízení z devizové oblasti dovezl, ale neuvedl jej do provozu (v roce 1976 to byly např. Duslo Šaľa nebo Sigma Hranice) nebo byly vyvezeny nekvalitní výrobky, které byly následně vráceny zpět výrobcí v ČSSR (což se stalo v tomtéž roce např. OP Prostějov, kdy hodnota vyvezeného a následně vráceného zboží a tedy výše škody činila 2 miliony čsl. korun). Kontroly v následujících letech zjistily obdobné nedostatky a porušení předpisů i u jiných dovozců a exportérů, např. u PZO Centrotex, Pragoexport, Skloexport, Ligna, Drevonia, Merkuria, Koospol a dalších.

Aby zjištění z celních kontrol mohla být kvalitněji zpracovávána, i s ohledem na výsledky sloužící statistickým účelům, uzavřela Ústřední celní správa v roce 1979 s Podnikem výpočetní techniky (PVT) smlouvu o tzv. předzpracování dat. Posléze celní správa používala služeb tohoto podniku i pro zpracovávání vlastních údajů, než si sama zřídila svůj útvar zabývající se zpracováváním a analýzou dat.

Celní správa pak používala získaná statistická a analytická zjištění pro návrhy a tvorbu nových celních předpisů. Autorem těchto předpisů, nejčastěji vyhlášek, bylo většinou ministerstvo zahraničního obchodu. Úkolem ochranné politiky státu bylo zajištění nedostatkového zboží pro domácí obyvatelstvo a dohledem na dodržování zákazu vývozu takových komodit byla pověřena celní správa. Mezi takové nedostatkové artikly můžeme v sedmdesátých letech zařadit např. maso, obuv nebo jižní ovoce, které chybělo na trhu v okolních (rovněž socialistických) státech a kam bylo především ze zjištěných důvodů podloudně vyváženo. Zákazy a omezení se vztahovaly i na některé druhy průmyslových

a strategických výrobků. Na druhé straně jiná opatření zase umožňovala československým občanům, aby si při turistických cestách alespoň některé nedostatkové zboží z okolních států zajistili sami formou bezcelního dovozu zboží, pro něž byly stanoveny množstevní i hodnotové limity. V roce 1980 např. limit pro bezcelní dovoz maloobchodního zboží umožňoval československým občanům dovoz zboží do hodnoty tří tisíc Kč (průměrný plat činil cca 2600 Kč).²¹⁶

Již v předchozích kapitolách bylo zmíněno, že pro snazší výkon celní kontroly dopravních prostředků při přepravě zboží byla ČSSR smluvním členem mezinárodních dohod.²¹⁷ Československo byl členem i dalších mezinárodních obchodních organizací, z nichž nejdůležitější je Mnohostranná mezistátní obchodní smlouva,²¹⁸ v jejímž rámci jsou organizovány celně-tarifní konference, vedoucí k dohodám o snižování či rušení cel a k určování dalších podmínek k odstraňování překážek volného mezinárodního obchodu. Jinou mezinárodní obchodní organizací, jejíž je ČSSR členem je Rada pro celní spolupráci.²¹⁹ Na základě jednání Rady pro celní spolupráci byla v roce 1975 provedena revize Celní úmluvy o mezinárodní dopravě na podkladě karnetu TIR (postatou úmluvy o karnetu TIR byla stálá celní kontrola přepravovaného zboží po celou dobu jeho přepravy a zjednodušení celních formalit při přestupech dopravního prostředku přes hranice) a v roce 1977 byla zavedena v československém sazebníku šestimístná nomenklatura zboží. Cílem opatření provedeného celním sazebníkem bylo sblížení pojmosloví, kódového označení zboží a jeho rozdělení do skupin v čl. celním sazebníku tak, aby se sladil se sazebníkem používaným v ostatních státech sdružených v GATT.

V tomtéž roce (1977) předložila ÚCS ministrowi zahraničního obchodu návrh nového celního sazebníku a nové organizační struktury celní správy. V následujícím roce pak jednotlivá celní ředitelství organizační řád vydala.²²⁰

Po přijetí celního zákona v roce 1974 bylo nutné s ním seznámit a proškolit z něj více než 2500 pracovníků celní správy. Aby bylo možné tento úkol splnit, zpracovala Ústřední celní škola plán výuky a do konce roku 1978 vychovala ve dvouletém kurzu 62 lektorů pro potřeby celních škol. V souvislosti s nutností proškolit nové pracovníky navrhla ÚCŠ, že noví pracovníci celní správy absolvují osmiměsíční odborný kurz, aby byli schopni zvládnout všechny požadavky, které na ně byly při studiu kladené. Časem se však ukázalo, že pětiměsíční kurz bude postačovat. Studijní činnost celníků byla úspěšná i mimo školství celní správy, v roce 1985 ukončilo studium prvních dvacet právníků dálkového studia Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Přes všechny výše popsané „nutné“ kroky celní správy, vedoucí k ochraně republiky a jejího hospodářství, veřejnost všeobecně celníky vnímala pouze jako nutné zlo na hranicích. Svůj díl na negativním vnímání celní správy veřejností mělo i vystupování a způsob chování některých „horlivých“ celníků při prováděných kontrolách. Aby vedení státu tento státní orgán a jeho represivní činnost „polidštilo“, připravilo pro zlepšení jeho image televizní seriál „Ve znamení Merkura“, ve kterém účinkovaly přední herecké osobnosti té doby.²²¹ V Československé televizi byl seriál uveden v roce 1977.

Když se v roce 1982 celní správa připravovala k oslavám svého třicetiletého trvání, byla její organizační struktura nastavená celním zákonem z roku 1974 již dostatečně prověřená. Ukázalo se však, že bude nutné přistoupit k některým změnám a úpravám i přesto, že se celní zákon ukázal jako funkční a odpovídal tehdejšími potřebám státu. V tomtéž roce navrhla celní správa novou strukturu ÚCS. Tento ústřední orgán se od roku 1982 skládal z 9 odborných útvarů a 5 specializovaných zařízení.²²²

V osmdesátých letech pak byla činnost celní správy upravována vydáváním zákazů a omezení formou vyhlášek. Zvláště důkladná pozornost byla věnována oblasti monopolu zahraničního obchodu. Stát se snažil ochranářskými opatřeními zabránit odlivu nedostatkových komodit, mezi něž byly v osmdesátých letech řazeny jižní ovoce, káva, kakao a jiné poživatiny, a naopak bezcelní limit pro dovoz zboží cestujícími byl zvýšen ze tří na pět tisíc čsl. korun.²²³

Celní správě byla rozšířena pravomoc o zastavování osob a dopravních prostředků, včetně provádění pohlídek zavazadel a dopravních prostředků, v celním pohraničním pásmu,²²⁴ novelou celního zákona v roce 1983.²²⁵

Vláda svým usnesením z roku 1981 stanovila od ledna 1986 postupnou aktivizaci cla ve vnitřní ekonomice a zahraničním obchodě.²²⁶ Clo bylo vybíráno ze všeho dováženého obchodního zboží, jedním z důvodů přijetí usnesení vlády byl i pokles vybraného cla, např. z 93 milionů v roce 1983 na 21 milionů v roce 1985. Cíle a úkoly celní správy pro období po roce 1986 vycházely ze závěrů XVII. sjezdu KSČ a byly rozpracovány až do roku 1990 v „Realizační směrnici celní správy na pětiletku“.²²⁷ Podle této směrnice byla řídicí a organizační činnost celní správy plně podřízena „socialistickým principům výstavby a činnosti státních orgánů“.²²⁸ Jedním z hlavních úkolů celní správy po sjezdu byla příprava „velké“ novely celního zákona. Cílem novely mělo být prohloubení účinnosti celní kontroly a celního řízení a sladění celní legislativy s mezinárodními dohodami a úmluvami závaznými pro ČSSR. Celní správa připravovala i posílení stavů příslušníků celní správy na hraničních přechodech přesunem celníků z vnitrozemských celnic. Zvýšenou kontrolní činnost na

hraničních přechodech celní správě dosud pomáhali zajišťovat vojáci základní služby vojsk federálního ministerstva vnitra. Přípravovala se i změna devizového zákona. Již výše bylo vysvětleno, že celníci měli za povinnost kontrolovat na hraničních přechodech dovoz, vývoz nebo průvoz platných platidel, valutových prostředků a drahých kovů jako platidel, tedy provádět krom celní i devizovou kontrolu. K boji proti podloudnictví a dovozu omamných látek a drog měli celníkům napomoci i služební psi, kterých bylo v roce 1988 u celní správy již 44. V tomtéž roce byl Radou pro celní spolupráci přijat Harmonizovaný systém mezinárodní nomenklatury zboží.

Trvalým úkolem politických pracovníků celní správy konce osmdesátých let bylo získávání nových členů a kandidátů pro myšlenky marxismu-leninismu z řad zaměstnanců celní správy. Ani tyto kroky konané uvnitř celní správy k zajištění hegemonie strany nemohly zastavit vývoj.

Přehled počtu zaměstnanců celní správy ČSSR (1966 – 1989)

Rok	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973
zaměstnanci	N	N	1594	N	1948	2193	N	2460
Rok	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
zaměstnanci	2623	N	2757	2846	N	2857	2830	N
Rok	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
zaměstnanci	2962	N	2943	2960	3100	N	N	2318

Poznámka: N = počet zaměstnanců nezjištěn.

Další změny v celní správě a její organizaci nastaly až po listopadu 1989, kdy bylo přistoupeno k přeměně celého státního aparátu v důsledku nástupu demokratických sil ve státě.

8. Vývoj v letech 1989-2004

8.1. Od listopadu 1989 do rozdělení republiky

Brutální zákrok pořádkových sil veřejné bezpečnosti proti demonstrujícím studentům a mládeži navečer 17. listopadu 1989 odstartoval pád komunistické vlády a postupné předávání moci do rukou opozičních sil. Po mimořádné listopadové schůzi Federálního shromáždění byla nastoupena cesta k zásadním změnám společensko politického uspořádání v Československu.²²⁹ V souladu s požadavky Občanského fóra následovaly kroky

k demokratizaci státu, zavedení pluralitního politického systému, obnovení samostatné zahraniční politiky, zrovnoprávnění všech druhů vlastnictví atd. Nastupujícímu režimu se zdařilo zajistit klidný a nenásilný přechod k demokracii, tj. od vlády „jedné strany“ k spolurozhodování všech skupin obyvatelstva na vývoji dalšího života ve státě. Zástupcům Občanského fóra se tak na dalších jednáních s odstupující komunistickou vládní garniturou podařilo zabezpečit politická práva i občanské svobody a uzákonit oddělení zákonodárné, výkonné a soudní moci.

Hlavní polistopadový politický zápas se ale vedl o dva zásadní problémy. Prvním bylo bezpodmínečné zahájení ekonomických reforem, druhým bylo rozhodnutí o podobě státnosti.

Po vleklých a náročných politických jednáních, i za účasti prognostiků a ekonomů (V. Komárka,²³⁰ V. Klause,²³¹ M. Zemana,²³² a dalších), byla přijata koncepce hospodářské transformace od centrálně plánovaného hospodářství k tržní ekonomice. Z tohoto důvodu byl v únoru 1991 schválen Federálním shromážděním zákon o velké privatizaci. První vlna kupónové privatizace byla rozběhnuta na jaře 1992, ukončena byla v roce 1994.²³³ Dalším úkolem hospodářské transformace byla změna struktury výroby. Bylo nutné zrušit neekonomické výroby v oblasti těžkého průmyslu a přikročit k tradičním výrobám v oblasti strojírenského, spotřebního a lehkého průmyslu a současně zvýšit jejich konkurenceschopnost na světových trzích. Demokratizační změny vedly k obnově mezinárodní vážnosti Československa a k posílení suverenity republiky; zvláště k tomu přispěl odchod sovětských okupačních vojsk a zrušení Varšavské smlouvy.²³⁴ Začaly se rozvíjet čilé obchodní kontakty s okolním světem. Do polistopadového Československa začali proudit turisté z celého světa.

Postupně se naše země opět zapojovaly do mezinárodních organizací od zaměření obchodního (GATT- General Agreement on Tariffs and Trade/Všeobecná dohoda o clech a obchodu/, WTO - World Trade Organization/Světová obchodní organizace, PHARE - Poland and Hungary Assistance for Restructuring of their Economies – program hospodářské pomoci při obnově ekonomie a životního prostředí, zprvu jen pro Polsko a Maďarsko) až po bezpečnostní (NATO - North Atlantic Treaty Organization/Organizace Severoatlantické smlouvy). V roce 1992 Československo podepsalo společně s Maďarskem, Polskem a Slovinskem Středoevropskou dohodu o volném obchodu (CEFTA - Central European Free Trade Agreement), dohodu na podporu harmonického vývoje hospodářských vztahů středoevropských zemí.

Po dvou letech jednání o podobě státu se politici dohodli na vzniku dvou samostatných republik. Důvodem rozdělení byly stále intenzivněji se ozývající slovenské hlasy oslabující stávající federaci.²³⁵ Dnem 31. prosince 1992 zanikl, již podruhé, společný stát Čechů

a Slováků. Po staletích byl obnoven samostatný český stát - Česká republika. Z historických teritorií Koruny české dnes zahrnuje území České republiky jen Čechy, Moravu a menší část Slezska.

8.2. Intermezzo celní správy od listopadu 1989 do prosince 1992

Politická situace po listopadu 1989 si vyžadovala změny ve správním aparátu státu. Přeměna postihla i celní správu. Novým vedením státu bylo rozhodnuto zrušit stávající sovětský model celnictví. Základním předpokladem transformace celní správy bylo zrušení státního monopolu zahraničního obchodu a uvolnění zahraničněobchodních ekonomických vztahů. Dále se rozhodovalo zda bude celní správa jako ozbrojený sbor zařazena do složek ministerstva vnitra nebo podřízena ministerstvu financí. Rozhodování politické reprezentace usnadnila snaha vrátit celnictví jeho hlavní úlohu, tj. správu a výběr cel a poplatků spojených se zahraničním obchodem, tzn. úlohu fiskální, jinými slovy naplňování státní pokladny příjmy plynoucími ze zahraničního obchodu. Usnesením Federálního shromáždění ČSFR č. 152 ze dne 14. listopadu 1991 byla celní správa převedena z působnosti Federálního ministerstva zahraničního obchodu do působnosti Federálního ministerstva financí. Usnesení bylo fakticky naplněno 29. října 1992 Rozhodnutím ministra zahraničního obchodu. Zvýšení prestiže celní správy mělo přispět i znovuvytvoření celní stráže, která měla převzít zabezpečení státních hranic.²³⁶

Celní orgány, které zůstaly i po listopadu 1989 orgánem státní správy pro oblast celnictví, celní politiky a celních tarifů stále vykonávaly svou činnost podle zákona, který vznikl v roce 1974. Tento zákon byl sice v období 1989 až 1993 třikrát novelizován, ale novelizace nevystihovaly potřeby obrozeného, liberalizovaného státu. O nutnosti rekonstrukce celní správy svědčí to, že již v únoru 1990 schválil ministr zahraničního obchodu novou organizační strukturu Ústřední celní správy. Nová organizační struktura byla uvedena do praxe v říjnu 1990. Ústřední celní správě, jejím odborům i celním ředitelstvím byly vymezeny nové kompetence. Při zpracování organizační struktury celní správy bylo dbáno na přesné vymezení pravomocí jednotlivých útvarů Ústřední celní správy a celních ředitelství, zvláště bylo dbáno na odstranění dosavadní dvojkolejnosti řízení celnic. Byly vymezeny činnosti patřící do výlučné působnosti centra a činnosti patřící do působnosti celních ředitelství. Ústřední celní správa nadále řídila činnosti legislativní, celní politiku, celní tarify, boj proti podloudnictví s omamnými látkami, činnost v oblasti mezinárodních smluv a dohod, služební kynologii, organizaci celní správy na úrovni federace, vzdělávání, zdravotní péči, vývoj

mzdových prostředků a zaměstnanosti, majetkovou a investiční činnost, autoprovaz, vystrojování, oblast bezpečnosti práce, požární ochranu, oblast výpočetní techniky a celní statistiky, oblast zbraní a mírnějších donucovacích prostředků. Do výlučné působnosti celních ředitelství náležela v rámci jejich územní působnosti agenda celně právní, organizace výkonu celní kontroly, personální a mzdová agenda a celá oblast kontroly.

Ústřední celní správa ČSFR (ÚCS) byla rozdělena na šest odborů a dva samostatné podpůrné útvary. Jednotlivé odbory zajišťovaly činnosti takto: 1. odbor-celně právní, 2. odbor-operační, 3. odbor-kancelář generálního ředitele, 4. odbor-personální, 5. odbor-finanční, 6. odbor-informatiky. Samostatnými útvary byly týlová správa a zdravotní služba. ÚCS řídila dvě republiková celní ředitelství a celkem 32 celnice. Jako součást jednotlivých celnic byly ministerstvem zřizovány celní odbočky. Úprava celního zákona z 5. prosince 1990 zaváděla mezi orgány celní správy staronovou složku, celní stráž.²³⁷ Nově povinnosti a oprávnění příslušníků celní správy při služebních úkonech a služebních zákrocích popisovala novela zákona z dubna 1992. Upřesňovala např. pojmosloví směrem k dopravcům zboží, objasňovala vznik nároku na clo a další úpravy, které byly spojené s celními režimy, se clem, celním dluhem. V důsledku rozdělení státu však v roce 1992 připravovaná novela celního zákona pro společnou československou celní správu ani nenabyla účinnosti. Na základě výsledků politických jednání o rozdělení republiky probíhaly souběžně s tvorbou novely celního zákona i přípravné práce na novém celním zákoně pro samostatnou českou celní správu.

8.3. Česká republika – samostatnost po staletích

Dvouletá konfrontace české a slovenské politické reprezentace vyvrcholila po parlamentních volbách v červnu 1992. V českých zemích dostala nejvíce hlasů Občanská demokratická strana vedená Václavem Klausem a na Slovensku zvítězilo Mečiarovo Hnutí za demokratické Slovensko.²³⁸ Vítězné politické formace nenalezly pro značně rozdílné hospodářské a politické programy důvody k udržení společného státu a představitelé volebních vítězů, Klaus a Mečiar, se v několika kolech jednání dohodli na pokojném rozdělení československé federace. Závěry z jednání o rozdělení republiky stvrdilo 25. listopadu 1992 Federální shromáždění a za tři týdny, 16. prosince, Česká národní rada schválila ústavu samostatného českého státu. Dnem 1. ledna 1993 vznikly v Evropě dva nové nezávislé státní útvary – Česká republika a Slovenská republika.

V prvních letech po vzniku České republiky se zdálo, že všechny kroky potřebné k transformaci republiky v moderní stát konce dvacátého století proběhnou snadno a lehce. Tento dojem umocňovalo i porovnávání vývoje republiky s ostatními postkomunistickými státy střední Evropy, zejména se Slovenskem. Česká republika trvale obsazovala přední místo statistických tabulek tzv. Visegrádské čtyřky.²³⁹ Následný vývoj však počáteční euforii poněkud utlumil. Nový stát silně ovlivnilo hledání vlastní identity, problémy spojené s nevyhovující hospodářskou strukturou a těžkosti spojené s jeho demokratizací. Hospodářské problémy byly po roce 1989 řešeny přechodem k volnému trhu, privatizací a restrukturalizací podniků a vstupem zahraničního kapitálu. Těžiště zahraničního obchodu České republiky se přesunulo z tzv. východních na západní trhy, jeho objem podstatně vzrostl a změnila se i komoditní struktura. V československém vývozu mělo a má rozhodující postavení průmyslové zboží – hotové výrobky, stroje a dopravní prostředky. Uplatnění českého zboží na západních trzích ale usnadnila i devalvace domácí měny a levná pracovní síla.

Ještě začátkem devadesátých let došlo k omezení a rušení nadbytečných a neekonomických výrob. Část podniků, které neuspěly v podmínkách tržního hospodářství byla přinucena změnit zaběhnuté výrobní programy nebo neekonomickou výrobu ukončit. V důsledku těchto nutných změn došlo v roce 1993 k poklesu výroby. Následně došlo i k poklesu počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva v průmyslu i v zemědělství. Nepříznivou hospodářskou situaci napomohla rozhybat od října 1995 plně volně směnitelná česká koruna. ČR byla v listopadu téhož roku přijata do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD – Organization for Economic Cooperation and Development) a od roku 1990, respektive od roku 1993, je opětovně členem Mezinárodního měnového fondu (MMF, IMF - International Monetary Fund – jehož byla jehož byla ČSR v roce 1945 zakládajícím členem). V souladu se snahou o zapojení českého hospodářství do evropských struktur uzavřela 4. 10. 1993 Česká republika s Evropskou unií dohodu o přistoupení, tzv. „asociační dohodu“.²⁴⁰ V lednu 1996 předal ministerský předseda V. Klaus přihlášku České republiky do EU.

Koaliční vláda ale po volbách v roce 1996 nedokázala zemi plně stabilizovat a přiblížit ji na slibovanou evropskou úroveň ani po stránce ekonomické, ani po stránce sociální. Hospodářské, sociální a politické problémy, které vyplynuly z průběhu ekonomické transformace vyvolaly na podzim 1997 vládní krizi. Česká republika zaznamenala roku 1997 pokles ekonomického růstu a vzrostla zadluženost státu. Životní úroveň většiny obyvatel počala stagnovat, část obyvatelstva se dostala k hranici chudoby. Na přelomu tisíciletí dosáhla nezaměstnanost přibližně 10% proti 3,5% v roce 1993, v době vzniku ČR.²⁴¹ Výrazně se

zpomalila až se téměř zcela zastavila bytová výstavba, se značnými problémy se potýkají resorty zdravotnictví, školství, veřejné dopravy. Těžkosti přetrvávaly i v dalších oblastech hospodářského života (poklesla produkce těžkého, textilního a obuvnického průmyslu). Značné problémy, zejména v oblasti zemědělské výroby a v dopravní infrastruktuře, vyvolaly povodně v roce 2002.

Již výše bylo zmíněno, že velká část politických představitelů viděla další budoucnost a zlepšení hospodářské situace republiky v jejím zapojení se do struktur Evropských společenství (ES), a proto již v roce 1990 byla podepsána dohoda o spolupráci mezi Československem a ES. Po vzniku samostatné České republiky byly podepsány nové Evropské dohody s Evropskou unií. V roce 1996 pak podepsala Česká republika přihlášku o členství v EU a 1. května 2004 se stala jejím členem.

Od vstupu České republiky do struktur Evropské unie očekávala zlepšení hospodářské situace zhruba polovina obyvatelstva. Ač si na značná omezení stran EU stěžují zemědělci či jiné podnikatelské skupiny, podle rostoucího trendu výsledků zahraničního obchodu v posledním období se jeví, že pozvolný obrat k zlepšení hospodářské situace republiky nastal.²⁴² Důkaz o tom, že se ekonomická situace republiky trvale zlepšuje dokládá postupný růst hrubého domácího produktu (HDP) v posledních patnácti letech.²⁴³

Před Českou republikou je náročná cesta k dobudování hospodářské prosperity, její členství v EU je nejen hospodářsky důležité, ale občanům i státu přináší další významná pozitiva.

8.4. Celní správa od 1. ledna 1993 do 30. dubna 2004

Po vzniku samostatné České republiky se přistoupilo prvním krokům přeměn v organizační struktuře celní správy, která byla rozdělena mezi nově vzniknuvší republiky. Vznikly dva samostatné celní orgány, Celní správa České republiky a Celní správa Slovenské republiky. Rozdělení celních správ České republiky a Slovenské republiky bylo navenek patrné rozdílnou uniformou, původně jednotně oděného sboru, příslušníci české celní správy byli přestrojeni do uniforem v barvě modré a šedé, změna stejnokroje postihla i celníky slovenské.²⁴⁴ Rozdělení ČSFR se nejvíce dotklo činností celní správy v oblasti hospodářské. Bylo nutné připravit a provést rozdělení hmotného i nehmotného majetku mezi nově vzniklé subjekty, včetně fyzického a účetního rozdělení, s přihlédnutím k tehdejší organizační struktuře, dislokaci jejích složek a nutnosti zachování územního a poměrového principu. Vznikla nová státní hranice na níž bylo nutné zajistit ostrahu a zřídit nová celní pracoviště na

silničních a železničních hraničních přechodech. Obě republiky z důvodu potřeby zachování existujících obchodních a hospodářských vazeb uzavřely Smlouvu o vytvoření celní unie.²⁴⁵

8.4.1. Celní unie mezi Českou republikou a Slovenskou republikou

Protože na podzim roku 1992 bylo v důsledku politických jednání nepochybné, že dojde k rozdělní federace, připravily zástupci obou republik z ryze pragmatických důvodů smlouvu o celní unii. Smlouvu stvrdili svými podpisy premiéři republikových vlád (V. Klaus, Vl. Mečiar) 29. října 1992, plnou mezinárodní platnost však získala Smlouva o celní unii mezi Českou republikou a Slovenskou republikou až po jejím schválení organizací GATT 3. května 1993.²⁴⁶ Zástupci celních správ si zvolili na základě smlouvy o celní unii orgány unie - Radu celní unie a Stálý sekretariát. Při zřizování orgánů celní unie byl dohodnut systém spolupráce na úrovni generálních ředitelů Generálního ředitelství cel České republiky, Ústřední celní správy Slovenské republiky a Stálého sekretariátu Rady celní unie. Podle dohodnutého klíče se generální ředitelé pravidelně setkávali na pracovních poradách nejdříve ve dvouměsíčních, od roku 1995 pak v měsíčních intervalech. Na pracovních poradách byly řešeny otázky celní a obchodní politiky, celní statistiky, daně z přidané hodnoty i daně spotřební, smlouvy o zjednodušení pohraničního odbavování na státních hranicích v silniční a železniční dopravě a další.²⁴⁷ Celní unie zanikla až vstupem obou republik do Evropské unie.

8.4.2. Celní správa České republiky

Novou koncepci samostatné české celní správy upravil Celní zákon z 15. prosince 1992, který byl vydán jako zákon České národní rady číslo 13/1993 Sbírky zákonů České republiky. Nabytím účinnosti zákona, současně se vznikem samostatné České republiky dnem 1. ledna 1993, byla změněna struktura orgánů celní správy. Nejvyšším orgánem řídícím její chod zůstalo ministerstvo financí. Generální ředitelství cel se stalo přímou součástí ministerstva financí pro výkon ve věcech celnictví, celních sazeb a celní statistiky.

Soustavu českých celních orgánů tvořilo Generální ředitelství cel, 21 oblastních celních úřadů a 135 celních úřadů.²⁴⁸ Oblastní celní úřady byly zřízeny v místech původních celnic, jejich počet a územní působnost stanovila vyhláška ministerstva financí, celní úřady byly situovány zejména do sídel okresů nebo do měst ze zvýšenou průmyslovou výrobou, jejich územní působnost byla taktéž určena vyhláškou.²⁴⁹ Nižšími organizačními složkami celních úřadů byly celní stanice. Nejvyššího počtu dosáhly celní stanice v roce 1994, kdy jich

bylo celkem 178.²⁵⁰ Vnitřními organizačními celky útvarů celní správy byly odbory, oddělení a agendy.

Celníci byli pověřeni kromě výkonu správy v oblasti celnictví, celní politiky, celních sazeb a celní statistiky i správou daní a poplatků souvisejících s dovozem zboží, tj. daně z přidané hodnoty a spotřebních daní, poplatků spojených s dovozem a vývozem a výběrem silniční daně u zahraničních osob. Při vybraných celních úřadech byly zřízeny Inspektoráty celní a finanční strážce (ICFS), tedy ona složka celní správy, po které nostalgicky volali někteří politici již od listopadu 1989. Některé speciální celnické činnosti byly ještě dále legislativně upraveny a upřesněny. Jednalo se například o některé funkce v celní správě, které byly zařazeny do ozbrojené složky,²⁵¹ celním zákonem byl ustaven i nový orgán celních vyšetřovatelů.²⁵² Celníci tak dostali do vínku oprávnění provádět prvotní úkony při podezření ze spáchání trestného činu v souvislosti s dovozem, vývozem, tranzitem a jiným nakládáním se zbožím.

Po rozpadu ČSFR měla česká celní správa najednou nedostatek celníků, bylo nutné personálně obsadit nová celní pracoviště na česko-slovenské hranici. Než byly početní stavy naplněny, byl nedostatek celníků řešen dočasným přeřazením pracovníků ze stávajících, zejména vnitrozemských, pracovišť.

Po zklidnění situace v celní správě vzniklé rozdělením republiky na dva samostatné státní celky byly zahájeny přípravné práce na novele celního zákona z roku 1993. Do celního zákona, který byl původně připravován pro nově se tvořící demokratickou celní správu společného státu Čechů a Slováků, byly ještě koncem roku 1992 urychleně vpracovávány pasáže pro samostatnou celní správu České republiky. Tento, ve chvatu přijatý, zákon nebyl dokonalý a bylo zřejmé, že změna celního zákona bude nutná. Novela zákona byla přijata v dubnu 1997 s účinností od 1. července téhož roku.

Novelou celního zákona bylo 21 druhoinstančních oblastních celních úřadů přejmenováno na celní ředitelství a zredukováno na 8 (Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Olomouc, Ostrava, Plzeň, Praha a Ústí nad Labem).²⁵³ Prvoinstančními útvary zůstaly celní úřady, jejichž počet byl snížen ze 135 na 91. Přílohou novely celního zákona byla určena územní působnost celních ředitelství i celních úřadů. Pověření celní správy spočívalo nadále v plnění úkolů ministerstva financí v oblasti celnictví, celní politiky, celních sazeb a celní statistiky. Úkoly celní správy plnili ze zákona příslušníci celní správy, tj. celníci a občanští zaměstnanci, celníci ve služebním poměru,²⁵⁴ občanští zaměstnanci v poměru pracovním.²⁵⁵ Celníci současně vykonávali správu daně z přidané hodnoty, spotřebních daní při dovozu zboží, správu poplatků spojených s dovozem a vývozem a správu daně silniční u

zahraničních osob. Tyto pravomoci si celní správa podržela až do 30. dubna 2004, do přistoupení České republiky k Evropské unii.

Generální ředitelství cel, které bylo vnitřní součástí Ministerstva financí, řídilo celní ředitelství, kterým byly podřízeny celní úřady. K výkonu některých činností celních úřadů byly ministrem zřízeny Inspektoráty celní a finanční stráže (ICFS). Rozhodnutím ministra financí bylo zřízeno 17 inspektorátů. Pro potřeby ICFS bylo generálním ředitelstvím vybudováno 38 celních stanic.

Vnitřní organizační struktura dělila Generální ředitelství cel na 10 odborů a jedno samostatné oddělení bezpečnosti celní správy.²⁵⁶ Odbory se dále členily na oddělení.

Celní ředitelství se dělila na oddělení, jejich názvy a činnosti se kryly s činností odborů generálního ředitelství, které je též metodicky řídily. V rámci celního ředitelství byl podřízeným útvarům celní úřad a regionální celní škola.

Regionálních celních škol bylo zřízeno původně osm, nakonec měla celní správa celních škol celkem dvanáct (Dobřív, Miletín, Jíloviště u Prahy, Slatiňany, Přimdu, Skočice, Nové Butovice, Zdobnici, Dolní Lomnou, Lanžhot, Olomouc a Mezní Louku).

Výcviková střediska služební kynologie (VZSK) byla dvě. Ve VZSK v Heřmanicích u Frýdlantu byli cvičeni psi na vyhledávání omamných a psychotropních látek, tzv. „drogoví psi. V prosinci roku 1997 bylo zřízeno druhé výcvikové středisko v Horní Lipce u Králík, na Orlickoústecku, kde byli cvičeni psi hlídkoví.

Útvary podřízenými celním úřadům byly pobočky, inspektoráty celní a finanční stráže (ICFS) a celní stanice. Nejnižšími výkonnými útvary zabývajícími se celním řízením (vyclováním zboží) byly pobočky celních úřadů a celní pracoviště. ICFS se dělily na dva vnitřní útvary, službu dohledu a službu pátrání. Náplní činnosti útvarů inspektorátů celní a finanční stráže bylo provádění důkladných prohlídek a kontrol jak osob, tak i dopravních prostředků v souvislosti s přestupem státní hranice, následná kontrola pravdivosti uváděných údajů dovozci či deklaranty při dovozech zboží, kontrola stánkového prodeje a další preventivně represivní činnosti. Při pátracích činnostech se pracovníci celní správy orientovali na dokumentování protiprávního jednání a odhalování trestné činnosti osob při přestupu státní hranice. Součástí inspektorátů byla Operační střediska, jejichž úkolem bylo poskytování informační podpory útvarům celní správy v oblasti boje proti podloudnictví.

K zabezpečení profesní přípravy celníků bylo zřízeno Ředitelství celních škol (ŘČŠ). Nižšími útvary v rámci ředitelství byla oddělení, podřízeným útvarům v rámci ŘČŠ byla i celní škola. Ředitelství celních škol řídilo podřízené školy pouze metodicky.

8.4.3. Výsledky činnosti Celní správy ČR

V jedné z předchozích kapitol (kapitola 6.5.) bylo zmíněno, že celní správa (CS) skládala „účty“ ze své činnosti formou pravidelných zpráv, které každoročně předkládal generální ředitel ministru.

V ročních zprávách, které získaly po roce 1993 jednotný obsah,²⁵⁷ se jejich předkladatel vedle textové, rozborové, části zaměřil i na statistické údaje dokladující vývoj celních a daňových příjmů, personální stavy a další ukazatele v ostatních oblastech jím řízeného orgánu státní správy. Výsledky z činnosti CS za jednotlivé roky jsou v této práci zpracovány do tabulek, ze kterých je patrný rostoucí trend příjmů celní správy mezi léty 1993 až 2004, do roku přistoupení České republiky k Evropské unii.²⁵⁸

Celní a daňové příjmy spravované celní správou představovala cla, daně, vyrovnávací dovozní dávky, dovozní přírážky a správní poplatky. Daně, které byly spravovány celní správou, se postupem let staly nevyšší částkou odváděnou celní správou do státní pokladny. Vybírané daně se skládaly z daně z přidané hodnoty, ze spotřební daně a z daně silniční. Pokles výše vybraného cla byl způsoben postupným snižováním cel, podle dohod uzavřených v souvislosti se snahou České republiky přiblížit se strukturám Evropské unie.

Vývojová řada celních a daňových příjmů v rozmezí let 1993 - 2003 (v mld. Kč)

Příjem	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Celkem	93,1	128,8	148,4	177,2	190,1	208,2	220,3	263,3	286,9	274,8	292,6

Přehled daňových a celních příjmů v letech 1994 – 2003 (v mil. Kč)

Druh příjmů	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
DPH		116 004	133 657	144 526	156 786	165 663	209 440	234 000	224 089	241 064
Silniční daň	110 262	50	59	31	48	41	36	33	32	30
SPD		14 602	23 607	30 561	37 767	42 617	40 165	42 701	40 873	41 079
Clo	18 141	17 407	19 676	14 934	13 621	12 050	13 612	10 015	9 775	10 252
Celkem	128 853	148 372	177 240	190 074	208 231	220 279	263 261	286 856	274 776	292 595

Pro rok 1993 se podařilo získat pouze celkový údaj o příjmech, který je uvedený v předchozí tabulce.

Daňové a celní příjmy leden až duben 2004 (v mil. Kč) - poslední měsíce před vstupem ČR do EU

Druh příjmů	DPH	Silniční daň	SPD	Clo	Celkem
v mil. Kč	84 535	8,7	19 705	3 488	107 805

Tabulka nedoplatků v rozmezí let 1993 – 2003

Poznámka: Pohledávkou se rozumí neuhrazená částka splatného cla, daní a poplatků, včetně příslušenství bez ohledu na zákonnou lhůtu splatnosti. Po uplynutí lhůty splatnosti se stává neuhrazená pohledávka nedoplatkem.

Rok	Nedoplatky v tis.Kč
1993	763 516
1994	4 500 000
1995	4 570 000
1996	Nezjištěno
1997	5 119 246
1998	Nezjištěno

Rok	Nedoplatky v tis.Kč
1999	5 749 596
2000	6 853 131
2001	6 988 786
2002	7 255 214
2003	9 370 700

Celní správa byla nucena k 31. 12. 2003 odepsat pohledávky ve výši téměř dvě miliardy Kč pro jejich nedobytnost nebo z důvodu, že náklady na jejich vymáhání by přesáhly vymáhanou částku.

Dalším z ukazatelů vývoje celní správy jsou počty zaměstnanců celní správy. Jak již bylo několikrát zmíněno, politické a ekonomické změny po listopadu 1989 a s nimi spojené kontrolní činnosti při dovozu, vývozu a průvozu zboží, vyvolaly požadavek zřítit opět celní stráž.²⁵⁹ Parlament začátkem 90. let rozhodl posílit stav zaměstnanců celní správy o 4600 nových pracovníků. Zatímco v roce 1989 byl stav zaměstnanců celní správy v České republice 2 318 osob, ke konci roku 1992 vzrostl jejich počet na 5 957. V roce 1997 již ale početní stav zaměstnanců celní správy přesahoval 9 000 osob. Následkem postupného přibližování se celní správy strukturám EU bylo stanoveno snižování počtu pracovníků. Od 1. července 1999 pak celní správa zahájila postupné snižování početních stavů zaměstnanců s cílem uvolnit cca 2500 systematizovaných (tabulkových) míst.

Vývojový trend a počty předpokládaných systemizovaných pracovních míst v celní správě je patrný z níže uvedených tabulek. Uvedeny jsou počty plánovaných stavů, protože ne vždy se podařilo tyto hodnoty 100% naplnit. (Při vypracovávání této práce se nepodařilo dohledat kompletní řady skutečného stavu zaměstnanců od roku 1989, proto je nutné pohlížet na uvedené počty systemizovaných míst zaměstnanců pouze jako na počty orientační naznačující trend vývoje stavu zaměstnanců celní správy.)

Systemizace pracovních míst – rok 1992 - ČSFR

Útvar	Celníci	ATZ	Děl. profese	CELKEM
Celkem ČR	5 720	279	281	6 280
Celkem SR	3 245	77	145	3 467
CS ČSFR	8 965	356	426	9 747

*Z této tabulky lze vyvodit poměr stavu zaměstnanců celních správ ČR a SR před rozdělení ČSFR; 1,76 : 1.
Poznámka: ATZ – administrativně technický zaměstnanec*

Přehled systemizace pracovních míst Celní správy České republiky

Systemizace pracovních míst – rok 1993

Útvar	Celníci	ATZ	Děl. Profese	CELKEM
OCÚ	6 628	437	312	7 377
GŘC	156	138	18	312
	6 784	575	330	7 689

Systemizace pracovních míst – rok 1994

Útvar	Celníci	ATZ	Děl. Profese	CELKEM
OCÚ	7 104	644	379	8 127
GŘC	137	161	14	312
CELKEM	7 241	805	393	8 439

Systemizace pracovních míst – rok 1995

Útvar	Celníci	ATZ	Děl. Profese	CELKEM
OCÚ	7 414	674	383	8 471
GŘC	163	185	12	360
CELKEM	7 577	859	395	8 831

Systemizace pracovních míst – rok 1996

Útvar	Celníci	ATZ	Děl. Profese	CELKEM
OCÚ	7 792	696	350	8 638
ŘČŠ	6	18	56	80
GŘC	169	174	17	360
CELKEM	7 967	888	423	9 278

Systemizace pracovních míst – rok 1997

Útvar	Celníci	ATZ	Děl. Profese	CELKEM
OCÚ	7 732	832	365	8 929
ŘČŠ	17	23	50	80
GŘC	222	186	15	423
CELKEM	7 971	1041	430	9 442

Poznámka: ATZ – administrativně technický zaměstnanec

Fyzický počet zaměstnanců Celní správy ČR ke konci roku (období 1997 – 2003)

Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
zaměstnanci	9 286	9 346	9 393	9 327	9 323	9 210	9 044	8 755

Rok 2004 = počet zaměstnanců k 30.4.2004.

Neopomenutelnou činností celní správy byla kontrola dodržování předpisů spojených s mezinárodní přepravou zboží a odhalování porušování těchto předpisů. Čím podloudníci porušovali předpisy zejména? Jednalo se o nesprávné uvádění celní hodnoty, tzv. „podfakturaci“ např. nezapočítáváním nákladů na dopravu nebo jejich záměrným snižováním, nesprávným uváděním země původu zboží a následným uplatňováním preferenčních úlev,

nesprávným sazebním zařazením zboží, včetně záměrného uvádění jiného druhu zboží, spojeného s nízkou nebo minimální celní sazbou. Při vývozu byla ze strany deklarantů snaha především o „nadfakturaci“, tj. uvádění vyšších údajů o ceně zboží, s cílem požadovat od finančních úřadů vrácení vyššího odpočtu daně z přidané hodnoty (DPH).

Jinými oblastmi administrativního způsobu porušování předpisů bylo zařazování zboží, tzv. vybraných výrobků, podléhajících spotřebním daním (SPD) do kategorií s nižší SPD. Jindy zase nebyly žadateli dodržovány podmínky stanovené jim při udělení povolení k užívání celních režimů s ekonomickými účinky.²⁶⁰ Při řešení případů porušování předpisů celní správa úzce spolupracovala zejména s orgány Policie, živnostenskými a finančními úřady.

Boj proti podloudnictví postihoval několik specifických oblastí. U zboží zatíženého SPD to byl tabák a cigarety, ať se již jednalo o zboží pašované nebo nezákonně vyráběné na území ČR, nebo to byly ropné produkty či etylalkohol a víno, kde byly záměrně nesprávně deklarovány ty druhy zboží, které nepodléhaly SPD nebo sazba daně byla podstatně nižší. Dalšími oblíbenými komoditami při porušování předpisů byly zemědělské produkty, rostlinného i živočišného původu, kdy byly nejčastěji porušovány množstevní a ochranné (rostlinolékařské) předpisy. U dovozů automobilů byly zase jejich skutečné hodnoty na předkládaných fakturách záměrně snižovány a v oblasti textilu se jednalo o obdobné manipulace s cenou zboží nebo byly levné asijské textilní výrobky vydávány za kvalitní značkové zboží renomovaných firem.²⁶¹ Výjimečnými druhy zboží v podloudném obchodě byly a stále zůstávají omamné a psychotropní látky (OPL). Není žádným tajemstvím, že Českou republikou vede tzv. „Balkánská trasa“ – drogová cesta z jihu na sever a severozápad Evropy, z toho vyplývá, že jsme převážně tranzitní zemí pašeráků drog z jihovýchodní Asie do západní Evropy a Ameriky.

Při odhalování podloudného obchodu měly nezastupitelnou roli celně-technické laboratoře (CTL), které prováděly chemické rozborové dovozených látek. Při budování CTL a vývoji laboratorního informačního systému spolupracovala celní správa i se zahraničními partnery. Celá řada materiálů a dokumentace CTL byla postupně převáděna do elektronické formy, pro jejich snazší využití a distribuci jednotlivým útvarům CS. Propracovaný systém odběru vzorků následně vedl ke snížení počtu odebíraných vzorků, což se projevilo v ekonomických úsporách. Celní laboratoře analyzovány vzorky i pro finanční úřady a ostatní státní orgány. V říjnu 2003 se v České republice uskutečnila konference CTL Evropské unie a celních chemiků z USA, toto mezinárodní setkání prospělo výměně zkušeností a koordinaci mezinárodní spolupráce. CTL si nadále vyměňují zkušenosti a poznatky se zahraničními

celními laboratořemi, vysokými školami, výzkumnými ústavy a odbornými a vědeckými úseky průmyslu. Evropskou unií byla pozitivně hodnocena realizace projektu programu analýz a vyhodnocování alkoholických i nealkoholických nápojů, už jenom proto, že obchod s alkoholickými nápoji je stále zdrojem velkých nezákonných příjmů.²⁶²

Předmětem dalších nelegálních obchodů byla, úmluvou CITES chráněná fauna a flóra.²⁶³ Nezákonně bylo rovněž obchodováno s drahými kovy a vzácnými kameny, se starožitnostmi, se zbožím podléhajícím ochraně autorských práv a „speciálním materiálem“ (zbraněmi, výbušninami, jaderným materiálem).

Důležitou kapitolou předkládaných zpráv byly základní údaje o počtu osob a dopravních prostředků přestupujících státní hranice hraničními přechody. Z těchto údajů vyplývalo o jaké druhy dopravy se jednalo, a kterých hraničních přechodů bylo nejčastěji používáno. Získaných údajů Česká republika využívala při mezinárodních jednáních, kdy česká strana požadovala otevření dalších hraničních přechodů nebo rozšíření přechodů stávajících atp. V neposlední řadě informace o množství osob a dopravních prostředků sloužily i k úpravám stavů personálu hraničních celních pracovišť. Z předkládaných zpráv se např. dovídáme, že nejzatíženějšími hraničními přechody na přelomu 20. a 21. století do SRN byly hraniční přechody na Folmavě, Pomezí nad Ohří, Rozvadově a na Cínovci. Do Polska byly velmi frekventovanými zase přechody v Chotěbuzi a Náchodě, na Slovensko byl nejčastěji používaným přechodem dálniční přechod v Břeclavi a do Rakouska to byly hraniční přechody v Mikulově, Hatích a v Dolním Dvořišti.

Ze sledovaných druhů přepravních prostředků je zajímavý počet osobních automobilů a motocyklů, kdy roční průměr činil přibližně 73 milionů vozidel, v jednotlivých letech posledního desetiletí 20. století se pohybovaly počty od 68 do 82 milionů vozidel ročně. Autobusů bylo evidováno cca 650 tisíc ročně. Z dochovaných údajů vyčteme, že nákladní automobilová (kamionová) doprava měla trvale stoupající trend. Například v letech 1996 až 2003 rostl jejich počet v jednotlivých letech (v milionech přepravních jednotek) takto – 4,2; 5,4; 5,9; 6,3; 6,7 a 7,1. Rostoucí počet vstupujících či vystupujících nákladních dopravních prostředků lze připsat dvěma základním příčinám, stále se zvyšujícímu zahraničnímu obchodu prostřednictvím kamionových přeprav a geografické poloze České republiky, kdy se po pádu železné opony stala naše republika tranzitní zemí pro automobilovou dopravu, jak ve směru sever - jih, tak i pro směr východ - západ.

Další sledovanou dopravou byla i doprava vodní. Tento druh dopravy, zejména doprava zboží, byla podmíněna především velkým objemem zboží a vzhledem k rychlosti přepravy i podmínkou, že přepravované zboží není tzv. „rychle se kazící zboží“. Evidovány

byly všechny druhy lodí plující přes hranice. Ze záznamů se dovídáme, že nákladních lodí bylo nejvíce, osobních lodí bylo evidováno kolem 400 ročně a rekreační plavidla se počítala na jednotlivá plavidla, výjimečně na desítky během jednoho roku. Počet všech lodí plujících přes hranice si udržoval ve sledovaném desetiletém období přibližně stejný počet, mezi pěti až šesti tisíci loděmi za rok. Pokles lodí plujících přes státní hranici byl pak zapříčiněn povodněmi v roce 2002, kdy klesl na cca 4400 a nízkým stavem vody v létě roku 2004, kdy se zastavila lodní doprava zcela.

V železniční dopravě byl pro celní účely statistickou jednotkou vagon. Počet nákladních jednotek činil v letech od 1999 do 2003 v průměru kolem 2,5 milionů vagonů ročně, železniční přeprava přes hranici dosáhla vrcholu roce 1995. Osobní železniční doprava v totožném období měla trvale klesající tendenci. Zajímavým fenoménem v železniční dopravě byla tzv. kombinovaná doprava, známá pod zkratkou Ro-La (z německého Rollende Landstrasse). Tato přeprava nákladních automobilů přes hranice byla využívána na dvou tratích, z Českých Budějovic - Nemanic do rakouského Villachu, a na severu republiky z Lovosic do saských Drážďan. Důvodem těchto kombinovaných přeprav bylo šetření dopravních nákladů a ochrana životního prostředí, kdy musely těžké nákladní automobilové soupravy překonávat značné výškové rozdíly v nebezpečném horském terénu Šumavy a Krušných Hor i obtížné klimatické podmínky v zimních měsících. Kombinovaná přeprava do Rakouska byla ukončena v létě 1999. Přeprava do SRN, která byla provozována od září 1994 byla ukončena v červnu 2004, celkem se na této trati přepravilo 832 tisíc kamionů.

Vývoj počtu osob a dopravních prostředků přestupujících státní hranice přes hraniční přechody samostatné České republiky (do vstupu do EU)

Druh dopravy /rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	1-4/2004
Lodě-tis.	N	N	N	6,49	5,70	5,44	5,44	5,44	5,23	4,43	5,38	1,47
Letadla-tis.	46,33	67,67	70,62	76,89	70,01	93,09	88,86	90,96	94,63	103,00	116,35	38,84
Bus-tis.	549	668	659	720	762	N	663	663	657	625	613	163
ČD-NV-mil.	1,67	2,94	3,11	3,04	2,97	2,99	2,61	2,64	2,61	2,48	2,56	2,41
OA, moto-mil.	53	75	73	82	79	73	68	72	73,3	72,3	68,9	21,1
NA-mil.	3,0	3,7	3,9	4,2	4,6	5,1	5,4	5,9	6,3	6,7	7,1	2,4
Osoby-mil.	209,5	278,5	276,8	312,2	299,6	282,8	268,6	277,5	278,3	259,5	250,1	74,2

Legenda: U lodní dopravy jsou zahrnuty všechny druhy lodí (nákladní osobní i rekreační); Bus-tis.= autobusy v tisících; ČD-NV-mil.=železniční doprava –nákladní vagony v milionech; OA, moto-mil.= osobní automobily, motocykly v milionech; NA-mil.=nákladní kamionová doprava v milionech; N =nezjištěný počet.

Oblastí, které byla věnována v ročních zprávách zvláštní pozornost byla korupce a úplatky. Při vnitřní kontrolní činnosti celní správy byl a je soustavně kladen důraz na odhalování nezákonného jednání příslušníků celní správy. Činnost kontrolního útvaru celní

správy byla rozdělena na preventivní a represivní složku. V oblasti prevence byla generálním ředitelstvím pro podřízená pracoviště zpracována metodika a posíleno bylo i provádění a vyhodnocování interních kontrol. Pro veřejnost byla roku 1999 při Generálním ředitelství cel zřízena protikorupční linka.

Dohled na řádné ekonomické chování celní správy byl vykonáván prostřednictvím Nejvyššího kontrolního úřadu, tzv. „vnější kontrolní činností“. Kontrolou byl prověřován postup celních orgánů při výběru cla, příslušných daní a celních poplatků, včetně opatření proti daňovým únikům a převod vybraných finančních prostředků do státního rozpočtu.

V legislativní oblasti bylo trvalým úkolem celní správy v druhé polovině devadesátých let minulého století sladování národních a „unijních“ celních předpisů. Cílem postupného přibližování se českého integrovaného tarifu (obdoby celního sazebníku) integrovanému tarifu Evropské unie (TARIC) bylo i postupné snižování cla pro zboží evropské provenience v celém průběhu devadesátých let až k jeho úplné eliminaci.

V oblasti služební kynologie měla Celní správa České republiky na konci druhého tisíciletí (k 31. 12. 1999) zařazeno na všech útvarech 62 služebních psů určených k odhalování omamných a psychotropních látek a 38 služebních hlídkových psů.

Celní správa jako ozbrojená složka a součást Integrovaného záchranného systému ČR trvale věnovala náležitou pozornost i zdravotnímu stavu svých zaměstnanců.²⁶⁴ K tomu účelu byl již v roce 1968 vybudován útvar zdravotní péče (viz výše). Činnost zdravotní služby byla zaměřena na průběžné provádění závodní preventivní péče, organizaci preventivní rehabilitace,²⁶⁵ posudkové lékařství, psychologická vyšetření pro účely zákona o utajovaných skutečnostech,²⁶⁶ pro účely přijímacího řízení a pro jiné speciální účely. Celní zdravotní správa prováděla i výuku zdravotnické přípravy a organizovala pro celníky kurzy první pomoci.

Závěrem výčtu činností je nutné vzpomenout i celní školství, které zažilo svůj boom začátkem devadesátých let minulého století. Jeho rozmach zapříčinila potřeba odborně vzdělat několik tisíc celníků, kteří byli k celní správě přijati zejména v letech 1993 a 1994. Pro potřeby výuky celnických elévů byl v roce 1996 z rozhodnutí generálního ředitele zřízen stálý lektorský sbor. Tento lektorský sbor (sestavený z odborníků celní správy) čítal v době své největší slávy 16 stálých členů a zhruba dvojnásobek lektorů-externistů z řad pracovníků celních úřadů. Koncem devadesátých let celní školství svou úlohu, připravit nové celníky do praxe, splnilo. V létě 2003 pro minimální počet posluchačů celní školství svou činnost utlumilo, 31. prosince 2003 byl stálý lektorský sbor zrušen. Výchovou a osvětovou činností

v oblasti celnictví se zabýval i měsíčník celní správy CLO - DOUANE, který vstoupil v roce 2004 do svého XXXVIII. ročníku.

V souladu s novou koncepcí vzdělávání, zpracovanou na základě přístupové strategie celní správy k EU, začal plnit úkoly související s přípravou zaměstnanců na výkon nových kompetencí nový orgán - Institut vzdělávání CS. Příprava byla podle rozhodnutí generálního ředitele zaměřena především na témata související s celními a prováděcími předpisy Evropských společenství.

Novou kompetencí je od 1. ledna 2004 kompletní správa spotřebních daní (SPD),²⁶⁷ která se stala jednou z hlavních oblastí činnosti celní správy.

8.4.4. Příprava celní správy na vstup do EU

Již od konce sedmdesátých let dvacátého století byla činěna řada politických kroků a opatření směřujících k užší obchodní spolupráci s Evropskými společenstvími. První dohoda ještě mezi ČSSR a Evropským společenstvím uhlí a oceli (ESUO) byla v rámci GATT podepsána v roce 1978.²⁶⁸ Za čtyři roky následoval podpis dohody o textilním zboží mezi ČSSR a Evropskými společenstvími a následovaly další úmluvy.²⁶⁹ V roce 1988 došlo k navázání oficiálních diplomatických vztahů mezi výše citovanými partnery. Za dva roky pak podepsalo Československo s Evropskými společenstvími dohodu o spolupráci. Již rok předtím připravila Evropská společenství program PHARE,²⁷⁰ program určený k financování přechodu postkomunistických zemí k demokracii po pádu komunismu ve státech střední a východní Evropy. V roce 1990 byl program PHARE rozšířen i na Československo a v roce 1992 otevřela Evropská komise v Praze svou kancelář.

Po rozpadu ČSFR podepsaly obě samostatné republiky nové Evropské dohody s EU. V únoru 1995 pak vstoupila v platnost dohoda mezi Českou republikou a Evropskou unií, kterou byl spuštěn transformační proces spojený s přidružením České republiky k rodině západoevropských zemí. V lednu 1996 předal premiér Václav Klaus oficiální žádost o členství České republiky v Evropské unii předsedovi italské vlády, která EU předsedala.

V červenci následujícího roku byla na společné poradě generálních ředitelů celních správ členských zemí EU, asociovaných členů a států Evropského sdružení volného obchodu (ESVO) schválena přístupová strategie celních správ navržená Komisí EU pro oblast cel a daní. Českou celní správou byl vypracován dokument nazvaný „Předpřístupová strategie celní správy“, který se stal podkladem pro dalších definování úkolů v oblasti celnictví.²⁷¹ Dokument byl pravidelně celní správou aktualizován a byl součástí národního programu

přípravy České republiky na vstup do EU. V roce 1998 navrhla Komise EU politickou deklaraci podpory přístupové strategii celní a daňové správy, aby zvýraznila její význam ve struktuře státních orgánů. Tento akt podepsal za českou stranu ministr financí Ivan Pilip a za Evropskou unii Mario Monti, komisař pro vnitřní trh a finanční služby. Následovaly tzv. „negociační kroky“ v přibližování legislativy České republiky a evropských Společenství. Celnictví byla určena „Kapitola 25 - Celní unie“ Smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii, která byla podepsána v roce 2000.²⁷² Na přelomu roků 2001/2002 byla v celní správě provedena poslední úprava materiálu „Předpřístupová strategie CS ...“. Po vyhodnocení stavu plnění vytyčených úkolů byly formulovány nové cíle pro období po vstupu ČR do EU. Pracovní skupinou generálního ředitelství cel vytvořený dokument „Dopady vstupu ČR do EU na celní orgány“ byl pak projednán vládou, která na základě tohoto materiálu přijala Usnesení č. 653.²⁷³ Jedním z důvodů vypracování dokumentu „Dopady vstupu ...“ byla snaha vedení celní správy zajistit možnost uplatnění uvolněných pracovníků celní správy v jiných orgánech státní správy. Uvažovalo se především s jejich umístěním uvnitř resortu ministerstva financí a v příbuzných odvětvích jejichž činnost se nějakým způsobem dotýká celní správy. Se zástupci těchto orgánů byla vyvolána jednání s cílem najít společná řešení k využití a uplatnění uvolněných pracovníků celní správy po vstupu ČR do EU. Instituce, o kterých bylo uvažováno, byly Hasičský záchranný sbor, Policie ČR a vězeňská nebo justiční služba. Celní správa rovněž počítala se začleněním některých svých uvolněných pracovníků do útvarů daňového řízení.²⁷⁴

Příprava České republiky na vstup do Evropské unie předpokládala úpravu mnoha českých norem a předpisů. Právní předpisy byly měněny a upravovány tak, aby byly v souladu s předpisy Evropské unie. Ani celní legislativa nezůstala opomenuta, celní správa připravovala nové předpisy podle dohod uzavřených na jednáních „vyjednávačů“ v komisích s EU.

Základní legislativní změnou byla příprava a přijetí celního zákona, který by byl slučitelný s celními normami evropských Společenství. Novelu celního zákona parlament schválil v prosinci 2001, změny byly vyhlášeny v lednu 2002.²⁷⁵ Zákon obsahoval značné množství zcela nových ustanovení posunujících české celní zákonodárství blíže k praxi zemí Evropské unie. Nové kompetence umožnily celním orgánům efektivnější boj s celními a daňovými úniky a větší zapojení celních orgánů do boje s organizovaným zločinem. Novelu celního zákona doprovázela novela trestního řádu a novela organizačního řádu celní správy.²⁷⁶

K dramatickým organizačním změnám ale nedošlo, zažitý systém orgánů celní správy zůstal zachován, základní výkonnou jednotkou celní správy zůstal celní úřad. Nově byly

posíleny kompetence celních ředitelství, která se stala výkonnou složkou celní správy v oblasti odhalování trestné činnosti a podloudného dovozu, vývozu či průvozu omamných látek, včetně sledovaných zásilek. Novela celního zákona zrušila i dosavadní příslušnost Inspektorátů celní a finanční stráže (ICFS) k celním úřadům a stanovila je organizační součástí celních ředitelství. Novela speciálně ustanovila celní ředitelství v Praze příslušným orgánem pro vydávání závazných informací o sazebním zařazení zboží.²⁷⁷ Upřesněny byly i kompetence generálního ředitelství v oblasti realizace mezinárodních smluv. Revoluční myšlenkou v českém celním právu bylo povolení tzv. „samovyclívání“.²⁷⁸

Organizační řád celní správy (OŘ), který nabyt účinnosti k 1. červenci 2002, se lišil od dosavadních změn organizačních ráďů rozsahem úprav i charakterem změn, přičemž mezi lety 1997 až 2002 doznal organizační řád pět dílčích úprav.²⁷⁹ Část výkonných kompetencí celních úřadů z oblasti pátrání byla přesunuta na celní ředitelství. Na celních úřadech došlo ke změnám v agendách celního a daňového řízení a celní kontroly, včetně kontrol následných. Druhým faktorem ovlivňujícím novelu OŘ byla povinnost vypracovat jej podle zásad Úřadu vlády. Zásady pojmenovaly a uspořádaly činnosti správních úřadů do organizačních útvarů, definovaly úrovně řízení, organizační vztahy a vazby. Třetím faktorem byla snaha utvořit nové vnitřní uspořádání celních úřadů. Změnily se základní činnosti celní správy, výchozí činnosti se rozdělily do dvou základních větví - větve celního a daňového řízení a větve kontrolních a dalších činností.

Organizační řád přesněji vymezil úrovně řízení v celních orgánech. Nově definoval organizační útvary na celních ředitelstvích a celních úřadech. Na celních úřadech referáty jako organizační složky zrušil.

Organizační řád v části generálního ředitelství přeměnil dosavadní odbor Institutu vzdělávání na samostatné oddělení s totožným názvem. Stávající celní školy přejmenoval na školicí střediska a jejich provoz podřídil příslušným celním ředitelstvím. Změnil samostatné oddělení Zdravotní správy na specializované zařízení zdravotní péče.

Celní ředitelství uspořádal do tří odborů, Kanceláře celního ředitelství, Cel a daní a Pátrání. Do čela odborů ustavil ředitele odborů, kteří současně vykonávali i funkci náměstka ředitele celního ředitelství. Do přímé působnosti ředitele celního ředitelství zařadil oddělení Inspekce a vnitřní kontroly a nové oddělení Analýzy rizik a následných kontrol.

Základními organizačními útvary celního úřadu se stala oddělení místo původních referátů. Určil kategorie celních úřadů na I. a II. U celních úřadů I. kategorie obsahovalo základní organizační schéma oddělení Kanceláře celního úřadu, odbor Cel a daní a oddělení Kontrol a pátrání; u celních úřadů II. kategorie základní organizační strukturu tvořila oddělení

Cel a daní a oddělení Kontrol a pátrání. Vzhledem k novému postavení Inspektorátu celní a finanční stráže byla v organizačním řádu zrušena jeho část týkající se uspořádání celního úřadu.

Celní správa po přijetí novely celního zákona v lednu 2002 pokračovala v plnění úkolů v oblasti přípravy na vstup do Evropské unie. Řešila souběžně několik úkolů. Jednou z úloh uložených jí vládou bylo vypracování zásad spojených s uvolňováním personálních zdrojů do jiných služebních správních orgánů a do bezpečnostních sborů. Celní správa musela snížit početní stav zaměstnanců o zhruba 3000 míst. Uvolňování pracovníků bylo rozděleno do několika etap, přičemž v první etapě bylo propuštěno či převedeno cca 2500 zaměstnanců celní správy.²⁸⁰ Další úlohou, kterou byla celní správa povinna splnit, byla příprava převodu nepotřebného majetku, tzn. uvolněných celních pracovišť, do konce roku 2004. Jedním z posledních úkolů byla příprava právních předpisů v oblasti celní správy tak, aby přechod do evropských celních struktur nenarušil chod zahraničního obchodu a přechodné období bylo co nejkratší.

Celý návrh legislativních úprav, kompetencí a organizační struktury celních orgánů byl připraven generálním ředitelstvím pro ministerstvo financí. Cílem připravovaných úprav bylo vymezení činností, organizační struktury a kompetencí celních orgánů po vstupu České republiky do Evropské unie. V komunitárním právu je totiž celně právní problematika obsažena v nařízení Rady (EHS) č. 2913/92 ze dne 12. října 1992, kterým se vydává celní kodex Společenství a v nařízení Komise (EHS) č. 2454/93 z 2. července 1993, kterým se provádí celní kodex Společenství. Komunitární právní předpisy ale neupravují věcnou působnost celních orgánů. Z těchto předpisů pouze vyplývá, jaké úkoly a činnosti je nutno plnit a stanovení konkrétních orgánů a úkolů je ponecháno národním právním úpravám. Zákony upravující činnost Celní správy České republiky v Evropské unii a zaručující kompatibilitu českého a unijního celního práva byly včas připraveny a poslaneckou sněmovnou přijaty.²⁸¹

Půlnocí 30. dubna 2004 skončila etapa samostatné České celní správy. 1. květnem 2004 se Česká republika stala součástí Evropské unie a celní správa ukončila pravidelné (staleté) kontroly na státních hranicích.

9. Závěr

Co říci závěrem? Snad to, že celní správa prošla během posledních šesti desetiletí velmi dlouhou a složitou cestou. Milníků, u kterých se lze při rekapitulaci zastavit, je hned několik.

Po druhé světové válce bylo nutné celní správu jako orgán státní správy znova zbudovat, protože nacistická okupace nerozvrátila jen hospodářství státu, ale zdecimovala i jeho orgány a celou řadu osob fyzicky zlikvidovala. Co se týče celní správy, tak ta byla rozvrácena zcela. V poválečném organizačním schématu nepřežil tento obnovený správní orgán z politických důvodů ani první tři poválečná léta. Prvorepubliková koncepce celní správy odvržena a výkon celnictví byl přiřčen Národním výborům. Toto řešení se nakonec ukázalo jako neschopné života a celní správa se počátkem padesátých let stává svébytným státním orgánem pod vedením ministerstva zahraničního obchodu.

Pod tlakem „velkého sovětského bratra“ pak byla celní správa přetvořena pro potřeby socialistického hospodářského systému a její hlavní úlohou se stala kontrolní činnost pro účely centrálního plánování. Výběr cla nebyl pro státní pokladnu tolik důležitý jako sledování politických cílů. Systém celních kontrol byl plně podřízen stranickým hlediskům.

Po krátkém období politického uvolnění na konci 60. let, které bylo vyplněné hledáním nových forem činnosti celní správy, byla v 70. letech tato opět zcela podřízena stranickým potřebám a centrálnímu plánu. Až do konce roku 1989 potom celní správa vykonávala kontrolní a statistické celní činnosti v intencích hospodářsko-politického zadání stranického vedení státu pod kuratelou Sovětského svazu.

Po „sametové revoluci“ se celní správa etablovala jako skutečný fiskální orgán, ale v jejím rozvoji ji zbrzdil rozpad Československa. Po vzniku samostatné České republiky se celní správa stává významným orgánem státní správy a správcem části příjmů státního rozpočtu. Mezinárodní politická a hospodářská situace však spěla k zapojení České republiky do Evropských struktur, a tak se koncem druhého tisíciletí začala celní správa připravovat na další transformaci.

Počátek roku 2004 se stal pro celní správu závěrečným obdobím završování procesu příprav na vstup do EU. V legislativní oblasti byly připraveny potřebné předpisy pro její zapojení se mezi celní správy EU. V nelegislativní oblasti byla činnost celní správy zaměřena na dořešení organizačně-technických otázek souvisejících s rušením hraničních útvarů, organizační změny vnitrozemských útvarů a redukci počtu zaměstnanců.

Vstupem České republiky do EU se funkce celní správy opět posunula trochu jiným směrem, z celní správy se stal státní orgán zaměřený na oblast spotřebních daní, kontrolu zboží v obchodní styku, zejména mezi obchodními partnery evropských Společenství. Výběr cla sice celní správě stále zůstal, ale protože se Česká republika stala tzv. „vnitrouijním státem“, činil příjem z vyměřeného cla zhruba 15-20 % původního objemu. Celní správa přesto zůstala i po vstupu do evropských struktur důležitým orgánem státní správy v oblasti trestního řízení a pátrání, v boji proti celním a daňovým únikům či nelegálním drogovým obchodům a tzv. „šedé ekonomice“.

Jaký je výhled celní správy do budoucna? Vstupem do evropských struktur získala celní správa řadu nových kompetencí. Dnes se může občan s příslušníky celní správy setkat po celém území republiky, hraniční přechody již ke klasickým celním kontrolám neslouží, celní správa je opustila.

Po rozsáhlé organizační, kompetenční i personální přeměně plní celní orgány České republiky úkoly vyplývající z ochrany ekonomických zájmů ČR a zemí Společenství při mezinárodním obchodu s nečlenskými zeměmi. Mnohé nové zákony upravují činnosti a kompetence celní správy v oblastech správy spotřebních daní, statistického sledování intrakomunitárního obchodu, společné zemědělské politiky, kontroly vnitřního trhu, vývozu, dovozu a průvozu zboží z a do zemí mimo EU. Stranou nezůstává ani kontrola přepravy jaderných a jiných nebezpečných látek, dohled na užívání ochranných známek, potírání obchodu s napodobeninami a padělky.

Úkolem celních orgánů České republiky do budoucna bude zajišťování zájmu státu i ostatních zemí Společenství na základě získaných kompetencí v oblasti fiskální, ochrany trhu a bezpečnosti občanů.²⁸²

10. Výklad některých (historických) celních pojmů

Clo, mýto, ungelt a jejich výběrčí ...

Vládce (panovník, kníže, král) původně pověřoval výběrem cla zvláštní „úředníky“ celníky (theolenarii, custodes stratarum) při zemských branách. Povinností celníků bylo krom výběru cla i zajištění ochrany obchodníků na cestách územím. Později za odměnu panovník propůjčoval výnos z některých cel a mýt klášterům i jednotlivcům, vrchnosti světské

i církevní. S tím souvisely pro obmyšlené i povinnosti, které ale nebyly vždy řádně plněny. Výkon celní správy v království Českém vykonávali celní úředníci, kteří byli jmenováni panovníkem, jemuž celní právo náleželo. Obdobně v Uhrách vybírali příslušné poplatky královští zaměstnanci, úředníci, pro komoru.

Clo - veřejná dávka, kterou vybírá stát, potažmo vládce, panovník (podle moderní terminologie státní orgán) při překročení státní hranice, clo vstupuje do ceny zboží, vede k jeho zdražení a tím ztěžuje jeho uplatnění na trhu. Podle účelu se dále dělí clo na clo fiskální (zisk prostředků do státní pokladny), clo ochranné - prohibitivní, antidumpingové, preferenční, kompenzační, clo odvetné, a clo negociační - zlepšující pozici pro mezistátní vyjednávání.

Mýto - vnitřní clo - je finanční náhrada za užívání silnic, mostů, přívozů ap., ve středověku poplatek, který vybírala místní vrchnost na stanovených místech (mýtnicích), teoreticky byl určený na jejich udržování.

Ungelt - je povinný poplatek neboli clo ze zboží, které bylo dovezeno do města za účelem jeho prodeje, rovněž název pro místo (celnici), kde se tento poplatek vybíral. Výběrem ungelu, vlastně tržního poplatku, byl pověřen hospodář dvora (domesticus).

Celním územím - rozumíme území ohraničené celní hranicí, pro něž platí jednotné celní předpisy. Ve středověku se celní hranice kryla s hranicí území pod jedním vládcem, nebo byla totožná s hranicí příslušného státního útvaru.

Celní unie - je spojení dvou nebo více dosud samostatných celních území v jedno. Uvnitř celní unie jsou zrušena cla a při obchodním styku s třetími státy se uplatňuje společný celní režim.²⁸³

Celní pohraniční pásmo - je vymezená část celního území od státní hranice do vnitrozemí a kolem celních letišť, pro které platí zvláštní celní režim. Lze říci, že v tomto pásmu uplatňuje celní správa zpřísněný dohled na zboží, které je v něm přepravováno.²⁸⁴

Použité zkratky

AGT	Nákladní automobilová doprava /Avtomobilnyj gruzovoj transport/ (mezinárodní přeprava nákladů, prováděna automobilovou dopravou)
ATA	Dočasný dovoz (Admission Temporaire, Temporary Admission)
ATZ	Administrativně technický zaměstnanec
ČŘ	Celní ředitelství
CS	Celní správa i celní stráž
CÚ	Celní úřad
CVS	Celní vyhledávací služba
ČSAD	Československá automobilová doprava
ČSD	Československé státní dráhy
ČSFR	Československá federativní republika
Čsl.	Československo
ČSR	Československá republika i Česká socialistická republika
ČSSR	Československá socialistická republika
EHK	Evropská hospodářská komise (Commission économique pour l'Europe – CEE)
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
FS	Finanční stráž
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)
GŘC	Generální ředitelství cel
HP	Hraniční přechod
ICFS	Inspektorát celní a finanční stráže
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
MZO	Ministerstvo zahraničního obchodu
NA	Národní archiv Praha
NATO	Organizace severoatlantické smlouvy (North Atlantic Treaty Organization)
NDR	Německá demokratická republika
OCÚ	Oblastní celní úřad
OŘ	Organizační řád
PHARE	Program hospodářské pomoci při obnově ekonomie a životního prostředí, zprvu jen Polsku a Maďarsku (Poland and Hungary Assistance for Restructuring of their Economies)
PZO	Podnik zahraničního obchodu
ROH	Revoluční odborové hnutí
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SAP	Sborník archivních prací
SOS	Stráž obrany státu
SRN	Spolková republika Německo
SSR	Slovenská socialistická republika
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SÚA	Státní ústřední archiv Praha, dnes Národní archiv
TIF	Mezinárodní doprava zboží po železnici (Transports internationaux par chemins de fer)

TIR	Mezinárodní doprava zboží po silnici (Transports internationaux de marchandises par véhicules routiers)
ÚCS	Ústřední celní správa
USA	Spojené státy americké (United States of America)
ÚV	Ústřední výbor (např. ÚV KSČ)
VZSK	Výcvikové zařízení služební kynologie
WTO	Světová obchodní organizace (World Trade Organization)

Vysvětlivky

- ¹ *Ottův slovník naučný*, díl V. C-ČE, 1888-1909, s. 272-273.
- ² Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, a/1, Praha 1999, s. 234.
- ³ Raffenstein- město na Dunaji, leželo mezi Zizlau a Enns v dnešním Horním Rakousku. In: Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 201.
- ⁴ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 18.
- ⁵ *Ottův slovník naučný*. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, díl V., C – Če, vydavatel a nakladatel Otto, J., Praha 1888-1908, s. 275.
- ⁶ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 22.
- ⁷ Janáček, J., *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, Praha 1955, s.218an.
- ⁸ Janák, J. - Hledíková, Z., *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989, s.72.
- ⁹ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 23.
- ¹⁰ *Tamtéž*, s. 23.
- ¹¹ *Tamtéž*, s. 24.
- ¹² Martinec E., *Celní zákon*, Předmluva, Průmyslové tiskárny, Praha 1928; *Ottův slovník naučný*. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, díl V., C – Če, vydavatel a nakladatel Otto, J., Praha 1888-1908, s. 276.
- ¹³ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 99 - 100.
- ¹⁴ Janák, J. - Hledíková, Z. - Dobeš, J., *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, s.311.
- ¹⁵ *Tamtéž*, s. 331.
- ¹⁶ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 110; Martinec E., *Celní zákon*, Předmluva, Průmyslové tiskárny, Praha 1928.
- ¹⁷ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 115.
- ¹⁸ O Finanční strážci pojednává jedna z následujících kapitol (kap. 5.3).
- ¹⁹ Celní zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů a nařízení Republiky Československé pod číslem 114/1927 Sb.
- ²⁰ Emil Martinec, JUDr., odborový přednosta MF, * 21.1.1869 - 30.11.1945, od r. 1895 působil ve službách finanční správy (zemské finanční ředitelství Brno, po 1918 ministerstvo financí Praha). In: Jelenské listy č. 10/2003.
- ²¹ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s.122 –129.
- ²² *Tamtéž*, s. 155.
- ²³ Výnos Říšského kancléře Adolfa Hitlera ze dne 16. března 1939, č. 75/1939 Sbírkou protektorátních zákonů a nařízení.
- ²⁴ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 152.
- ²⁵ *Tamtéž*, s. 152.
- ²⁶ *Tamtéž*, s. 150.
- ²⁷ *Tamtéž*, s. 153.
- ²⁸ *Tamtéž*, s. 154 - 155.
- ²⁹ Beneš Edvard,* 28. 5. 1884 Kozlany, + 3. 9. 1948 Sezimovo Ústí, československý politik a státník, 2. čs. president., in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, a/1, Praha 1999, s. 158; Kaplan K., *Československo v poválečné Evropě*, Karolinum, 2004.
- ³⁰ Mainuš, F., *Hospodářská situace Československa s ohledem na vývoj zahraničního obchodu a celnictví před Únorem 1948*, in: Clo-Douane, ročník XXII., č. 3/1988, s. 24.
- ³¹ Demokraticky orientovanou exilovou vládou v Londýně v čele s Edvardem Benešem a komunistickým vedením v Moskvě vedeným Klementem Gottwaldem.
- ³² Kaplan K., *Československo v poválečné Evropě*, Karolinum, 2004.
- ³³ Parlamentní volby, in: Janák, J. - Hledíková, Z. - Dobeš, J., *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, s.432.
- ³⁴ V českých zemích získala KSC 40,17 %, národní socialisté 23,66 %, lidová strana 20,24 % a sociální demokracie 15,58 %. Na Slovensku sice zvítězila Demokratická strana (62,00 %) před KSS (30,37 %), Stranou práce (3,11%) a Stranou Slobody (3,73%), ale celostátně zvítězila KSC se 38,12% před ČSNS a ČSL. Národní socialisté získali padesát pět mandátů, lidovci čtyřicet šest poslanců a sociální demokraté třicet sedm poslanců, in: *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 632-633; kolektiv, *Dějiny země Koruny české*, díl II., Praha 1992, s. 256 –258.
- ³⁵ Kolektiv, *Dějiny země Koruny české*, díl II., Praha 1992, s. 259; Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 – 1989*, Brno 2004, s. 209.
- ³⁶ Ústavodárné národní shromáždění schválilo dne 25. října 1946 zákon č. 192/1946 Sb. o dvouletém hospodářském plánu.

- ³⁷ Především pohraničí sousedící s Německem a Rakouskem bylo vylidněno v důsledku odsunu německého obyvatelstva, zejména do Německa a Rakouska, na základě mezinárodních dohod protihitlerovské koalice, in: Staněk, T., *Německá menšina v českých zemích 1948 – 1989*, Praha 1993.
- ³⁸ Delegaci vedl ministr zahraničí Jan Masaryk, in: Kosatík, P. - Kolář, M., *Jan Masaryk. Pravdivý příběh.*, Mladá Fronta, Praha 1998.
- ³⁹ Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 -1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 209-215.
- ⁴⁰ *Tamtéž*, s. 209-215.
- ⁴¹ *Tamtéž*, s. 209-215.
- ⁴² Tzv. dobou nesvobody je nazýván časový úsek od 30. září 1938 do 4. května 1945, in: *Dějiny československého státu a práva (1918-1945)*, MU Brno, 1992, s. 131.
- ⁴³ *Tamtéž*, s. 131.
- ⁴⁴ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 160.
- ⁴⁵ *Tamtéž*, (Dekret prezidenta republiky č. 25/1945 Úředního věstníku, o sjednocení celního práva na území Republiky Československé ze dne 23. června 1945) s. 161.
- ⁴⁶ *Tamtéž*, (Dekret prezidenta republiky č. 86/1945 Úředního věstníku, o znovuvybudování finanční stráže v zemích České a Moravskoslezské a o úpravě některých služebních a platových poměrů příslušníků finanční stráže ze dne 2. října 1945), s. 161.
- ⁴⁷ Státní ústřední archiv (SÚA), dnes Národní archiv (NA), Praha, *Cirkuláře a vyhlášky I.*, CV I. 1549-1849, Inventář díl IV. SÚA-358/10-84, s.1354, věcný rejstřík, kt. 43, 46, 50; in: Janák, J. - Hledíková, Z. - Dobeš, J., *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, s.156-157, 311, 314, 317.
- ⁴⁸ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 115.
- ⁴⁹ *Tamtéž*, s. 116.
- ⁵⁰ *Tamtéž*, s. 117.
- ⁵¹ Na základě vládního nařízení č. 270/1936 Sb., in: Janák, J. - Hledíková, Z. - Dobeš, J., *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, s. 354; Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 115.
- ⁵² Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s.155.
- ⁵³ Dekret prezidenta republiky č. 86/1945 Sb., o znovuvybudování finanční stráže v zemích České a Moravskoslezské a o úpravě některých služebních a platových poměrů příslušníků finanční stráže, in: Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s.161.
- ⁵⁴ Kvapilová, I., *Přehled organizačního vývoje SNB v letech 1945-1950*, in: Sborník AMV, Praha 2003, poznámka, s. 77.
- ⁵⁵ Werwolfové - vkodlaci byly oddíly sestavené většinou z bývalých příslušníků SS a Hitlerjugend, kteří byli koncem války vyškoleni k provádění teroristických, sabotážních a diverzních akcí na osvobozených územích, in: Státník, D., *Historie policie a četnictva*, Poválečné období, úvod na internetových stránkách Archivu Ministerstva vnitra ČR, 2004.
- ⁵⁶ *Tamtéž*.
- ⁵⁷ Zákonem č. 275/1948 Sb., ze dne 2. prosince 1948, kterým se přenáší působnost finanční stráže v celním pohraničním pásmu na Sbor národní bezpečnosti, in: Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 169.
- ⁵⁸ Kvapilová, I., *Přehled organizačního vývoje SNB v letech 1945-1950*, in: Sborník AMV, Praha 2003, poznámka s. 77; Státník, D., *Historie policie a četnictva*, Poválečné období, úvod na internetových stránkách Archivu Ministerstva vnitra ČR, 2004.
- ⁵⁹ Frolík, J., *Nástin organizačního vývoje státobezpečnostních složek SNB v letech 1948-1989*, in: SAP 1991, č. 2, s. 451, 462, 464, 485, 496; Kvapilová, I., *Přehled organizačního vývoje SNB v letech 1945-1950*, in: Sborník AMV, Praha 2003, poznámka, s. 77; Státník, D., *Historie policie a četnictva*, Poválečné období, úvod na internetových stránkách Archivu Ministerstva vnitra ČR, 2004; Navrátil, J., *Významné výročí Pohraniční stráže*, in: Clo-Douane, ročník V., č. 6/1971, s. 10; Tentýž, *Významné výročí Pohraniční stráž*, pokračování, in: Clo-Douane, ročník V., č. 7/1971, s. 6-7.
- ⁶⁰ Mainuš, F., *Hospodářská situace Československa s ohledem na vývoj zahraničního obchodu a celnictví před Únorem 1948*, in: Clo-Douane, ročník XXII., č. 3/1988, zadní strana obálky; *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 469.
- ⁶¹ Mainuš, F., *Hospodářská situace Československa s ohledem na vývoj zahraničního obchodu a celnictví před Únorem 1948*, in: Clo-Douane, ročník XXII., č. 3/1988, zadní strana obálky; *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 469, 472.
- ⁶² Všeobecná dohoda o clech a obchodu - General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) - mnohostranná mezistátní obchodní smlouva s cílem otevření mezinárodního obchodu na dohodnutých principech, in: kolektiv,

Světový almanach, Praha 1965, s. 172; Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s.166; Mainuš, F., *Hospodářská situace Československa s ohledem na vývoj zahraničního obchodu a celnictví před Únorem 1948*, in: Clo-Douane, ročník XXII., č. 3/1988, zadní strana obálky.

⁶³ Mainuš, F., *Hospodářská situace Československa s ohledem na vývoj zahraničního obchodu a celnictví před Únorem 1948*, in: Clo-Douane, ročník XXII., č. 3/1988, zadní strana obálky; *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 485.

⁶⁴ Změny byly provedeny na základě zákona č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství, ze dne 28. dubna 1948.

⁶⁵ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s.166; Mainuš, F., *Zákon o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství z 28. dubna 1948*, in: Clo-Douane, ročník XXII., č. 9/1988, zadní strana obálky.

⁶⁶ Zákon byl vydán ve sbírce zákonů pod č. 281 dne 21. prosince 1948, in: Mainuš, F., *Zákon o výkonu finanční správy národními výbory*; Clo-Douane, ročník XXII., č. 22/1988, zadní strana obálky.

⁶⁷ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s.167- 168.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 168.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 168-169; Mainuš, F., *Zákon o výkonu finanční správy národními výbory*; Clo-Douane, ročník XXII., č. 23/1988, zadní strana obálky.

⁷⁰ Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 -1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 216nn; Kaplan, K., *Československo v poválečné Evropě, Karolinum, Praha 2004*.

⁷¹ Zákon č. 231/1448 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, ze dne 6. října 1948.

⁷² Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 -1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 243nn.

⁷³ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 174.

⁷⁴ Prvními členy RVHP byla Albánie, Bulharsko, Československo, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a SSSR.

V roce 1950 se připojila Německá demokratická republika, Mongolsko vstoupilo do RVHP v roce 1962, v roce 1972, Kuba a v roce 1978 Vietnam. RVHP byla rozpuštěna v roce 1991, in: *Světový almanach*, Praha 1965, s. 216-222; Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 174.

⁷⁵ Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 -1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 243-244.

⁷⁶ Již v říjnu 1945 byly znárodněny doly, některé průmyslové a potravinářské podniky, banky a pojišťovny (přes 3 000 podniků), posléze byla zahájena revize pozemkové reformy, in: *Dějiny země Koruny české*, díl II., Praha 1992, s. 271; *Československé dějiny v datech*, Nakladatelství Svoboda, Praha 1986, s. 463.

⁷⁷ Stalin, J. V., (vl. jménem Džugašvili), * 21. 12. 1878 - + 5. 3. 1953, sovětský politik, in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, m/ž, Praha 1999, s. 1386.

⁷⁸ Gottwald, K., * 23. 11. 1896 - + 14. 3. 1953, český politik a prezident 1948-1953, in: Loužek, M., *Českoslovenští a čeští prezidenti*, Praha 2003; Pernes, J., *Takoví nám vládli*, Praha 2003; Kaplan, K., *Gottwaldovi muži*, Praha 2004.

⁷⁹ N. S. Chruščov, * 17. 4. 1894 - + 11. 9. 1971, sovětský politik, in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, a/l, Praha 1999, s. 591.

⁸⁰ Zápotocký, A., * 19.12.1884-+13.11.1957, český politik a prezident, in: Pernes, J., *Takoví nám vládli*, Praha 2003; Kaplan, K., *Gottwaldovi muži*, Praha 2004.

⁸¹ A. Novotný, * 10. 12.1904 - + 28.1.1975, český politik a prezident, in: Pernes, J., *Takoví nám vládli*, Praha 2003; Kaplan, K., *Gottwaldovi muži*, Praha 2004.

⁸² Zemské zřízení nahradily 1. ledna 1949 kraje, in: Janák, J. - Hledíková, Z. - Dobeš, J., *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, s. 447.

⁸³ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ze dne 11. července 1960.

⁸⁴ *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 524, *Velká všeobecná encyklopedie Diderot*, 3, bur-daz, Praha 2000, s. 492, Janák, J. - Hledíková, Z. - Dobeš, J., *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, s. 428.

⁸⁵ Šik O., * 11. 9. 1919 - + 22.8. 2004, český ekonom a politik, in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, m/ž, Praha 1999, s. 1442.

⁸⁶ Kaplan, K., *Gottwaldovi muži*, Praha 2004.

⁸⁷ A. Dubček, *27.11.1921 - +7.11.1992, československý politik, in: Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 279-286.

⁸⁸ Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci (Varšavská smlouva), podepsaná 14.5.1955 ve Varšavě Albánií, Bulharskem, Československem, Maďarskem, NDR, Polskem Rumunskem a SSSR na 20 let, automaticky prodlužovaná po 10 letech nebude-li rok před uplynutím lhůty vypovězena. Smlouva byla reakcí na

vstup SRN do NATO. Zajišťovala přítomnost sovětských vojsk na území členských států. Rozpadla se v roce 1991, in: *Světový almanach*, Praha 1965, s. 179; Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, m/ž, Praha 1999, s. 1565; Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 279-286.

⁸⁹ Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ze dne 27. října 1968.

⁹⁰ Od 23. - 26. srpna 1968 probíhalo v Moskvě na žádost prezidenta L. Svobody složité jednání československé a sovětské politické reprezentace; druhý den (24. srpna) se rozhovorů zúčastnili i internovaní českoslovenští politici (věznění od ranních hodin 21. srpna) v čele s A. Dubčekem. Jednání skončila podpisem tzv. Moskevského protokolu, jenž obsahoval závazné úkoly pro vedení KSČ (splnění požadavků z Čierné nad Tisou, zákaz „protisocialistických organizací“ a sociální demokracie, upevnění orgánů Bezpečnosti a armády, stranickou kontrolu tisku a konkrétní kádrové změny) a příslib etapovitého odchodu intervenčních vojsk. Podpis jako jediný z 26 českých a slovenských politiků odmítl připojit F. Kriegel., in: Benčík, A. - Domaňský, J., *21. srpen 1968*, tvorba uvádí: 2/90, Praha 1990.

⁹¹ G. Husák, *10.1.1913 - +18.11.1991, slovenský a československý politik, v letech 1969 – 1971 1. tajemník, 1971-1989 generální tajemník, president od roku 1975 – 1989, in: Pernes, J., *Takoví nám vládli*, Praha 2003; Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 286.

⁹² Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 286-296.

⁹³ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 170.

⁹⁴ NA, Fond MZO, ÚCS, 1952 – 1991, kt. 1, Záznam pro kolegium. Detailní rozpracování úkolů spojených s převodem celní správy na MZO z 23.6.1952; Materiál pro kolegium. Referentský návrh celního zákona z 29.8.1952.

⁹⁵ Zákon č. 36/1953 Sb., celní zákon, ze dne 24. dubna 1953.

⁹⁶ Benda V., *Významné výročí*, in: Clo – Douane, ročník I., č. 4, srpen 1967, s. 5. „Vedoucím ÚCS byl jmenován dr. Fiala z ministerstva financí a jeho zástupcem se stal zástupce ministerstva zahraničního obchodu p. Váca.“

⁹⁷ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 170.

⁹⁸ Soukromá sbírka JUDr. V. Klučara, Důvodová zpráva k vládnímu návrhu celního zákona, tisk č. 709, z 14.4.1953.

⁹⁹ Zákon č. 36/1953 Sb., celní zákon, ze dne 24. dubna 1953 (hlava první).

¹⁰⁰ Soukromá sbírka JUDr. V. Klučara, Důvodová zpráva k vládnímu návrhu celního zákona, tisk č. 709, z 14.4.1953; Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 174-176.

¹⁰¹ Nařízení ministra zahraničního obchodu č. 31/1954 Sb., kterým se provádí CZ č. 36/1953 Sb., ze 7.6.1954; Vyhláška ministra zahraničního obchodu č. 166/1954 Ú. l., paušální sazebník náhradní dávky a cla; Vyhláška ministra zahraničního obchodu č. 168/1954 Ú. l., o celním osvobození předmětů dovážených pro osoby a org. používajících výsad a imunit v ČSR; Vyhláška ministra zahraničního obchodu č. 183/1954 Ú. l., kterou se vymezuje působnost celnic a vyhláší jejich seznam; Vyhláška ministra zahraničního obchodu ze dne 6. července 1945 č. 147/1954 Ú. l., kterou se vydává celní řád železniční; Vyhláška ministra zahraničního obchodu ze dne 6. července 1945 č. 148/1954 Ú. l., kterou se vydává celní řád plavební a řád o celní závěře pro říční lodi; Vyhláška ministra zahraničního obchodu ze dne 6. července 1945 č. 149/1954 Ú. l., kterou se vydává celní řád letecký; Vyhláška ministra zahraničního obchodu ze dne 6. července 1945 č. 150/1954 Ú. l., kterou se vydává celní řád silniční; Vyhláška ministra zahraničního obchodu ze dne 6. července 1945 č. 151/1954 Ú. l., kterou se vydává celní řád poštovní.

¹⁰² Peáž – využívání dopravních cest na území jednoho státu státem jiným, obvykle sousedním, in: *Slovník cizích slov pro nové století*, Nakladatelství Dialog, Litvínov 2003.

¹⁰³ Vyhláška č. 204/1952 Ú. l., o zřízení celnic.

¹⁰⁴ Vyhláška ministra zahraničního obchodu č. 82/1961 Sb., kterou se provádí celní zákon.

¹⁰⁵ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 177-178.

¹⁰⁶ Grafické znázornění růstu projednaných cestujících na všech hraničních přechodech v letech 1956 – 1967, in: Clo - Douane, ročník II., č. 1, leden 1968, s. 2.

¹⁰⁷ Zákon č. 61/1971 Sb., správní řád ze dne 29. června 1967.

¹⁰⁸ Zákon č. 92/1946 Sb., o vázaném devizovém hospodářství ze dne 11. dubna 1946.

¹⁰⁹ APS, elektronická knihovna, Zpráva výboru rozpočtového a hospodářského k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění a doplňuje zákon č. 107/1953 Zb. o devizovém hospodářství (tlač. 265), rok 1953.

¹¹⁰ Zákon č. 21/1953 Sb. stanovil, že příslušníci celní správy, celníci, byli pracovníci, kteří plnili úkoly stanovené celním zákonem. Svojí příslušnost k celní správě navenek vyjadřovali služebním stejnokrojem. Koncem padesátých a počátkem šedesátých let byl stejnokroj šedé barvy bez vyznačených hodnotních stupňů, hodnotní byly vyznačeny pouze ve služebních průkazech. Příslušnost k celní správě byla patrná podle plechového „merkura“ na stejnokroji, v horní části klopky byl na sametovém tmavozeleném podkladě zlatý plechový znak

„merkur“. Byl-li sametový podklad orámován zlatou stužkou jednalo se o úředníky vyšších stupňů. Sametový podklad byl orámován zlatou 2 mm stužkou. Vedoucí pracovníci ve funkcích vedoucích poboček pak na nosili na pravém rukávu jednu zlatou pásku a ředitelé úřadu dvě pásy. Oděv plnil v podstatě společenskou funkci. Po roce 1964 obměněn stejnokroj pracovníků celní správy (směrnici generálního ředitele č.1 z r. 1964). Do sedmdesátých let se celníci odívali do uniformy šedomodré barvy. Knoflíky byly plechové, ze žlutého kovu s výliskem pěticípé hvězdy, do stejnokroje se nosila košile a vázanka modré barvy. Nárameníky byly vojenského stylu, pokládáné od ramene k límci. Hodnostním označením byly tzv. rozety, pokládáné rovněž od ramene k límci. Vyšší hodnosti měly nárameníky lemované zlatou sutaškou, je zde podobnost s označením vyšších armádních důstojníků. Na klopách se nosily žluté „merkury“ připevněné na světlezeleném podkladě. Ke stejnokroji patřil i plášť vojenského střihu, pro jarní a podzimní měsíce tzv. duklaplášť, a v zimě plášť zimní. Později byly zavedeny do výstroje světle modré bundokošile s nárameníky, in: Panuš, J., *Uniformy a stejnokroje*, učební pomůcka pro ŘČŠ, Praha 2002.

¹¹¹ Jednotlivé Dohody: č. 74/1957 Sb. s NDR, č. 61/1957 Sb. s BLR, č. 55/1958 Sb. se SSSR, č. 79/1958 Sb. s MLR a 26/1959 Sb. s PLR, Klučar, V., *Mezníky dvadsaťročného vývoja československej colnej správy*, in: Clo – Douane, ročník VI., č. 8-9/1972, s. 4-6.

¹¹² AGT – Avtomobilnyj gruzovoj transport (mezinárodní přeprava nákladů, prováděna automobilovou dopravou), systém mezinárodní dopravy zboží mezi státy sovětského bloku, obdoba přepravy zboží na základě karnetu TIR mezi západními státy. Klučar, V., *Úmluva AGT*, Komentujeme mezinárodní dohody, in: Clo – Douane, ročník V., č. 2/1971, s. 5.

¹¹³ Seznam některých nejčastěji užívaných zkratk při mezinárodní dopravě zboží nákladními automobily a kontejnery: TIR – Transports internationaux de marchandises par véhicules routiers (mezinárodní doprava zboží po silnici); TIF – Transports internationaux par chemins de fer (mezinárodní doprava zboží po železnici); AGT – Avtomobilnyj gruzovoj transport (mezinárodní přeprava nákladů, prováděna automobilovou dopravou); ATA – Admission Temporaire, Temporary Admission (doklad používaný pro dočasný dovoz), Skala, V., *Kontejnery a jejich vývoj*, in: Clo - Douane, ročník II., č. 3, březen 1968, s. 4-5; Klučar, V., *Komentujeme mezinárodní dohody*, seriál článků in: Clo - Douane, ročníky IV. – V., č. 1, 3, 4, 6, 10, 11, 12/1970, č. 1-5/1971.

¹¹⁴ Klučar, V., *Jednotný celní závěrový řád pro labské lodě*, in: Clo - Douane, V. ročník, č.3/1967, s. 10.

¹¹⁵ Klučar, V., *Mezníky dvadsaťročného vývoja československej colnej správy*, in: Clo – Douane, ročník VI., č. 8 -9/1972, s. 4-6.

¹¹⁶ *Náš rozhovor před IX. konferencí vedoucích celních správ socialistických zemí*, in: Clo - Douane, I. ročník, č.5-6, říjen 1967, s. 3-5.

¹¹⁷ *Časopisu na cestu*, in: Clo - Douane, ročník I., č.1, květen 1967, s. 3.

¹¹⁸ NA, Fond MZO, ÚCS, 1952 – 1991, kt. 1 –10. Roční zprávy byly v archivních materiálech dohledány zpětně k roku 1966. Nesou název „Komplexní rozbor činnosti celní správy za rok ...“. Od roku 1969 byly předkládané materiály nazývány „Zpráva o činnosti celní správy v roce ...“. Kolem roku 1996 byl materiál nazván „Výsledky činnosti celní správy za rok ...“, později byl název změněn na „Informace o činnosti Celní správy České republiky“.

¹¹⁹ Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 279-286; Benčík, A.- Domaňský, J., *21. srpen 1968*, tvorba uvádí: 2/90, Praha 1990; Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s. 179-180.

¹²⁰ Bureš, Z., *Akční program – závazná směrnice pro naši práci*. Rozhovor s GR ÚCS Dr. Jiřím Brožem, in: Clo – Douane, I. ročník, č.1, leden 1967, s. 3.

¹²¹ *Akční program celní správy ČSSR*, in: Clo - Douane, II. ročník, č.7-8, srpen 1968, s. 3-6.

¹²² *Tamtéž*, s. 3-6.

¹²³ Rehabilitační komise celní správy ještě v září 1968 pracovala bez zákonného podkladu, Šneberg, J., *Z činnosti rehabilitační komise*, in: Clo – Douane, ročník II., č. 10, říjen 1968, s. 2.

¹²⁴ NA, fond MZO 1952 – 1991, nesignováno, kt. 1., in: Dálnopis ze dne 22.8.1968 rozeslaný orgánům pasové kontroly a celní správy na hraničních přechodech, ve kterém představitel OPK (pplk. Doležal) a ÚCS (dr. Brož) vyzývají pracovníky obou složek na hraničních přechodech aby při výkonu služby postupovali jednotně a řídili se v rámci daných možností zásadami rozpracovanými do pěti bodů: 1. vykonávat službu podle platných zákonů a předpisů, nebude-li jim ve výkonu služby zabráněno, 2. zachovat klid, disciplínu, rovnováhu a důstojnost, vyhnout se všem konfliktům s cizími vojsky, 3. bude-li bráněno výkonu služby na pracovištích dislokovaných na cizím státním území mají se stáhnout na vlastní území, 4. ÚCS nemá spojení s celníci, na ÚCS a celnici Praha byla zřízena stálá služba, 5. ÚCS bude důležité pokyny předávat spojovacími prostředky OPK.

¹²⁵ NA, fond MZO 1952 – 1991, nesignováno, kt. 1. in: Zpráva předaná ÚCS z noci z 22. na 23. srpna 1968.

¹²⁶ NA, fond MZO 1952 – 1991, in: *Obraz o situaci na hraničních přechodech a na celnících*, z 22. na 23.8.1968, nesignováno; in: *Situace v mezinárodní dopravě zboží*, z 28.8.1968, nesignováno, kt. 1.

¹²⁷ NA, fond MZO 1952 – 1991, kt. 1. in: Komplexní rozbor činnosti celní správy. První ropovod vedoucí po českém území nesl název Družba. V roce 1962 byl doveden do Bratislavy a v roce 1965 prodloužen do Záluží u Mostu; První zemní plyn k nám začal proudit z Ukrajiny 540 km dlouhým plynovodem Bratrství v roce 1967, mapa, in: Clo – Douane, ročník VI., č.1/1972, s. 13.

¹²⁸ NA, fond MZO 1952 – 1991, in: *Situace v mezinárodní dopravě zboží čs. zahraničního obchodu*, z 7.9.1968, nesignováno, kt. 1.

¹²⁹ Bureš, Z., *Akční program – závazná směrnice pro naši práci*, Náš rozhovor s generálním ředitelem ÚCS Dr. Jiřím Brožem, in: Clo – Douane, ročník III., č.1, leden 1968, s. 3.

¹³⁰ Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.

¹³¹ Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Zákon č. 133/1970 Sb., o působnosti federálních ministerstev; Praha 1977, s. 181.

¹³² Odborné a zejména politické školení bylo uloženo útvarům personálnímu a kádrovému ÚCS. *Náš rozhovor s vedoucím personálního odboru ÚCS ČSSR JUDr. Josefem Šnebergem*, in: Clo – Douane, ročník IV., č. 12/1970, s. 3-4.

¹³³ *Ústřední celní škola zahájila*. Studium se skládalo ze všeobecných předmětů (jazyk, zeměpis, dějepis, matematika, fyzika, chemie) a odborných předmětů (úseková ekonomie, organizace a technika zahraničního obchodu, základy mezinárodního práva, účetní evidence, hospodářské počty ...). in: Clo – Douane, ročník II., č. 10, říjen 1968, s. 3.

¹³⁴ Pospíchal, J., *První úspěšný finiš*. Slavnostního zahájení výuky dne 7. října 1968 se zúčastnil generální ředitel ÚCS JUDr. Jiří Brož, Ing. Helena Štrofová z Institutu zahraničního obchodu, za vedení školy J. Knotek a L. Martinčák. Ředitelem školy byl již 20. srpna 1968 jmenován bývalý generální ředitel ÚCS Stanislav Saur. In: Clo – Douane, ročník III., č.1, leden 1969, s. 6-7.

¹³⁵ *Tamtéž*, s. 6-7. Ve škole vyučovalo 25 učitelů, 21 odborníků z celní správy a 4 externisté.

¹³⁶ *Ústřední celní škola zahájila*. Podle učebního plánu byla posluchačům přednášena látka z 25 předmětů – celní právo, obalová technologie, psychologie, pracovní právo, ekonomika ZO, mezinárodní dohody aj. in: Clo – Douane, ročník II., č. 10, říjen 1968, s. 3.

¹³⁷ *Tamtéž*, s. 3. Po absolvování obdržel frekventant řádné vysvědčení, na kterém byly uvedeny známky z jednotlivých předmětů i celkové hodnocení ve třech stupních: prospěl s vyznamenáním, prospěl a neprospěl. V případě neúspěchu ze dvou předmětů byla povolena opravná zkouška.

¹³⁸ *Jak dálkově na vysoké škole?* Dálkové kurzy na VŠE byly určeny především pro kádrové rezervy. Studijními předměty byly marxistická filozofie, socialistická ekonomie, mezinárodní ekonomické vztahy kapitalistických států, ekonomie socialistického zahraničního obchodu, obchodní operace a zahraniční jazyky. in: Clo – Douane, ročník IV., č. 3/1970, s. 6.

¹³⁹ NA, fond MZO 1952 – 1991, in: *Zpráva o činnosti celní správy v roce 1985*, nesignováno, kt. 2. Z počátku šedesátých let byly na právnické fakultě UK pro celníky připraveny jen kurzy, ukázaly se však jako nedostatečné a bylo přikročeno k plnohodnotnému dálkovému studiu práv.

¹⁴⁰ Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 286.

¹⁴¹ Otáhal, M., *Opozice, moc, společnost 1968-1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1994, s. 121-123.; *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 452.

¹⁴² Shromáždění části delegátů mimořádného, XIV. sjezdu KSČ se sešlo 22. 8. 1968 v Praze-Vysočanech, in: *Tanky proti sjezdu*, Protokol a dokumenty XIV. sjezdu KSČ, úvod a závěr Pelikán, J., SALEMI, Roma 1970, Europa-Verlag Vienna, s. 8, 21-23, 265-292.

¹⁴³ *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 543; XIV. sjezd KSČ, Praha 25.5.- 29.5.1971. Nakl. Svoboda, Praha 1971, s. 29 – 31; Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 286nn.

¹⁴⁴ Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 286.

¹⁴⁵ Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, sv.1, a/1, Praha 1999, s. 202. Generální tajemník ÚV KSSS.

¹⁴⁶ *Tamtéž*, s. 744. A. N. Kosygin, *21.2.1904 - +18.12.1980, sovětský politik, od r. 1964 předseda rady ministrů. 744.

¹⁴⁷ *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 544; Otáhal, M., *Opozice, moc, společnost 1968-1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1994, s.121-123. Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XII. sjezdu KSČ.

¹⁴⁸ Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 296.

¹⁴⁹ *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 544. Ustavující konference Socialistického svazu mládeže se konala v Praze ve dnech 9. –11. 11. 1970.

¹⁵⁰ *XIV. sjezd KSČ*, Praha 25.5.- 29.5.1971, nakl. Svoboda, Praha 1971.

- ¹⁵¹ XIV. sjezd KSČ, Praha 25.5.- 29.5.1971, nakl. Svoboda, Praha 1971; *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 545.
- ¹⁵² *Statistická ročenka ČSSR*, 1980, Praha 1980, s. 22-23; *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 545; Čapka, F., *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha 1998.
- ¹⁵³ Projev na XIV. sjezdu, in: XIV. sjezd KSČ, Praha 25.5.- 29.5.1971, nakl. Svoboda, Praha 1971, s. 29 nn.
- ¹⁵⁴ Referát L. Štrougala tvořily Směrnice k pětiletému plánu na léta 1971 – 1975, in: *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 545; XIV. sjezd KSČ, Praha 25.5.- 29.5.1971, nakl. Svoboda, Praha 1971, s. 125 nn.
- ¹⁵⁵ Voleb v roce 1971 se zúčastnilo a kandidátům NF odevzdalo hlasy 99,41% zapsaných voličů, in: *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 545; ... pro kandidáty Národní fronty „hlasovalo“ 99,75 % voličů ..., in: Čapka, F., *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha 1998.
- ¹⁵⁶ VII. všeodborový sjezd se konal ve dnech 4. – 7. března 1969 v Praze. In: *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 541.
- ¹⁵⁷ *Tamtéž*, s. 547.
- ¹⁵⁸ V době konání I. sjezdu SSM 27. - 30.9.1972 bylo ve svazu organizováno 800 tis. jeho členů, svazáků a 900 tis. Pionýrů, in: *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 547, Čapka, F., *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha 1998; Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 - 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 325-326.
- ¹⁵⁹ *Zo zasadania podnikového výboru*, in: Clo – Douane, ročník II., č. 10, říjen 1968, s. 2.
- ¹⁶⁰ Bureš Z., *Náš rozhovor s generálním ředitelem ÚCS ČSSR Dr. Jiřím Brožem*, in: Clo – Douane, ročník III., č. 1, leden 1969, s. 3.; Clo – Douane, ročník III., č. 5, květen 1969, s. 3.
- ¹⁶¹ *Celní správa stojí za politikou strany a vlády*, (účastníci porady), in: Clo – Douane, ročník III., č. 10, říjen 1969, s. 3. Jednání ÚV KSČ se konalo ve dnech 25. – 29. září 1969 o politické situaci v zemi, in: *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 543; Čapka, F., *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha 1998; *Konference ROH*, in: Clo – Douane, ročník III., č. 11-12, prosinec 1969, ročník III., s. 2.
- ¹⁶² *Celní správa stojí za politikou strany a vlády*, (účastníci porady), in: Clo – Douane, ročník III., č. 10, říjen 1969, s. 3.
- ¹⁶³ Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci; zákon č. 133/1970 Sb., o působnosti federálních ministerstev.
- ¹⁶⁴ NA, fond MZO 1952 – 1991, in: *Komplexní rozbor činnosti celní správy za rok 1969*, kt. 2.
- ¹⁶⁵ Bruselskou Úmluvu o názvosloví pro klasifikaci zboží v celních sazebnících schválilo a podepsalo (přistoupilo k ní) 15. prosince 1950 24 států. Úmluva vstoupila v platnost až 11. září 1959. Toto názvosloví sloužilo ke sjednocení statistik zahraničního obchodu jednotlivých zemí a usnadnění mezinárodního obchodu. Jako základ svých celních sazebníků ji ale používalo více než 50 států celého světa. Od druhé poloviny roku 1968, v souvislosti s úvahami o zpracovávání celních dokladů výpočetní technikou, se československá celní správa začala připravovat na používání Bruselského celního názvosloví (BTN) pro celní sazebníky i pro statistické účely. V Československu bylo dosud používáno vlastní názvosloví podle ČSN. *Školení bruselské nomenklatury a celního sazebníku*, in: Clo – Douane, ročník II., č. 7-8, srpen 1978, s. 10-11.
- ¹⁶⁶ NA, fond MZO 1952 – 1991, kt. 2, in: *Komplexní rozbor činnosti celní správy za rok 1969*. Koncem roku 1970 mělo být do olivově zelených stejnojmenných přestrojeno 80-90% pracovníků. V r. 1975 byla uniforma doplněna o khaki bundokošili vojenského střihu.
- ¹⁶⁷ NA, fond MZO 1952 – 1991, kt. 2, in: *Komplexní rozbor činnosti celní správy za rok 1970*.
- ¹⁶⁸ NA, fond MZO 1952 – 1991, kt. 2, in: *Komplexní rozbor činnosti celní správy za rok 1970*; redakce, *Náš rozhovor s vedoucím personálního odboru ÚCS ČSSR ...*, in: CLO – DOUANE, ročník IV, č. 12/1970, s. 3 – 4; redakce *Náš rozhovor s vedoucím kádrového odboru ÚCS ČSSR ...*, in: CLO – DOUANE, ročník VI, č. 6/1972, s. 4.
- ¹⁶⁹ Klučar, V. *Ujednání o sjednocení norem v cestovním styku.*, in: Clo – Douane, ročník V., č. 4/1971, s. 11. Cílem ujednání bylo zjednodušení celních formalit při celní kontrole obchodního zboží mezi smluvními stranami na základě zásad Dohody o spolupráci a vzájemné pomoci v celních otázkách tzn., že celní orgány smluvních stran budou vzájemně uznávat používané celní doklady, celní závěry, otisky celních razítek a úřední označení na dopravních prostředcích, zboží a poštovních zásilkách. Mohou rovněž vzájemně uznávat plomby a otisky razítek státních zasilatelských a dopravních organizací na dopravních prostředcích. (Původní Ujednání ze dne 9.6.1967 mezi příslušnými ministerstvy BLR, ČSSR, MLR, MoLR, NDR, PLR a SSSR) a zavedení minimálních norem předmětů, které se propouštějí v cestovním styku mezi smluvními stranami. Ujednání se vztahuje na osoby v cestovním styku. Turistům a osobám jedoucím soukromě se propouštějí beze cla a povolení předměty osobního používání, předměty potřeby, dárky a koupené předměty. Předměty osobního používání jsou předměty používané cestujícím během cesty a pobytu v zemi určení a druhem a množstvím odpovídajícím délce a účelu cesty (šatstvo, prádlo, předměty z drahých kovů, drahokamů, polodrahokamů, přístroje, např. fotoaparáty, filmovací kamery a filmy k nim, hudební nástroje, jakož i zařízení potřebné k výkonu povolání).

Za předměty potřeby se považují různé potraviny, které podle druhu a množství odpovídají vlastním potřebám cestujícího během jízdy a které nevyžadují zvláštní přípravu, a také nápoje a tabákové výrobky. Alkoholické nápoje a tabákové výrobky se propouštějí takto: do 1 litru lihovin, do 2 litrů vína a 250 ks cigaret nebo do 250 gramů jiných tabákových výrobků nebo tabáku, a to jen osobám starším 16 let v souladu s vnitřními předpisy států, jejichž jsou občany.

Za dárky a koupené předměty se považují předměty, dovážené do státu dočasného pobytu jako dárky osobám, žijícím na území druhého státu; předměty nabyté v zemi dočasného pobytu za legálně nabytou (dovezenou) valutu a vyvážené do vlasti pro vlastní potřebu, domácnost nebo jako dárky od osob žijících na území dočasného pobytu cestujícího.

Dárky a koupené předměty se propouštějí beze cla a bez povolení v hodnotě do částky 30 rublů nebo jejich ekvivalentu.

Předměty osobního používání a předměty potřeby se propouštějí beze cla a bez povolení.

Na předměty osobního používání, předměty potřeby, dárky a koupené předměty se vtaňují omezení a zákazy stanovené vnitřními předpisy smluvních stran.

(Původní Ujednání ze dne 12.4.1968 mezi příslušnými ministerstvy BLR, ČSSR, MLR, MoLR, NDR, PLR a SSSR).

¹⁷⁰ Nedostatkovým zbožím byly počátkem 70. let např. barevné televizory, autosoučástky, hudební nástroje, zvukové aparatury ale i zlato, šperky a kožesiny., in: Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s.182.; Bureš, Z., *Zachránci kulturních hodnot*, in: Clo – Douane, ročník IV., 8-9/1972, s. 9.

¹⁷¹ Celní správě se, i na základě činnosti skupin CVS, podařilo začátkem sedmdesátých let zabránit vývozu vzácných kulturních památek, které pocházely z krádeží a loupeží v našich hradech, zámcích a jiných památkových objektech. ČSSR se nevyhnulo ani pašování omamných látek, první případ odhalení převozu hašišu celní správa zaznamenala v Chebu v roce 1970., in: Mainuš, F. - Janák, J. - Horváth, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977, s.182.

¹⁷² Skupiny CVS byly jmenovány ve všech krajských městech vládními usneseními č. 266/ 1969 Sb. a č. 55/1970 Sb., in: *Tamtéž*, s. 182.

¹⁷³ Bureš, Z., *Mezinárodně o boji proti podloudnictví*, in: Clo – Douane, ročník IV., č. 5/1970, s. 6-7; Skála, V., *Dvanáctá byla v Moskvě*, in: Clo – Douane, ročník IV., č. 11/1970, s. 2.

¹⁷⁴ ÚCS a ČŘ pro ČSR sídlily v objektech Na Poříčí č. 24, Bělehradské č. 29, Kralické č. 18 a na Hlavním nádraží v Praze.

¹⁷⁵ Přístroj k nahlížení do dutin a skrytých prostor pomocí sondy., in: *Slovník cizích slov pro nové století*, Nakladatelství Dialog, Litvínov 2003.

¹⁷⁶ NA, fond MZO 1952 – 1991, kt. 2, *Komplexní rozbor činnosti celní správy za rok 1970*.

¹⁷⁷ Otáhal, M., *Opozice, moc, společnost 1969-1989*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Maxdorf 1994, s.121-123.

¹⁷⁸ *Náš rozhovor*, in: Clo - Douane, ročník VI, č. 1/1972, s. 3.

¹⁷⁹ *Náš rozhovor s vedoucím kádrového odboru ÚCS ČSSR soudruhem Oldřichem Egermaierem*, Termín ukončení komplexního hodnocení pracovníků CS byl stanoven na 30. červen 1972., in: Clo - Douane , ročník VI, č. 6/1972, s. 4.

¹⁸⁰ *Seznam oceněných.*, in: Clo - Douane, ročník VI, č. 10/1972, s. 2.

¹⁸¹ *Seznam oceněných.*, in. Clo - Douane, ročník VI, č. 11/1972, s. 2.

¹⁸² *Kronika oslav dvacetiletí Celní správy ČSSR*, in: Clo – Douane, ročník VI. 10/1972, s. 3.

¹⁸³ NA, fond MZO 1952 – 1991, kt. 2, in: *Komplexní rozbor činnosti celní správy za rok 1973*.

¹⁸⁴ Vaneš, F., *Studium na Ústřední celní škole*, ročník VII., 2/1973, s. 10..

¹⁸⁵ Zákon č. 44/1974, celní zákon.

¹⁸⁶ NA, fond MZO 1952 – 1991, kt. 2, in: *Komplexní rozbor činnosti celní správy za rok 1974*.

¹⁸⁷ *Tamtéž.*

¹⁸⁸ Vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 120/1974Sb., kterou se seznam celnic, celních odboček a územních obvodů celnic.

¹⁸⁹ Vítkovský, J., *Nový celní zákon schválen*, in: Clo – Douane, ročník VIII, č. 6/1974, s. 3 - 4.

¹⁹⁰ V. Biřák, *11.8.1917, československý politik, stranický a státní činitel. V prosinci 1989 zbaven všech funkcí a 21. prosince 1989 vyloučen z KSČ., in: Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 – 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 325-326; Otáhal, M., *Opozice, moc, společnost 1969 – 1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Maxdorf, 1994, s. 121-123.

¹⁹¹ L. Svoboda, *25.11.1895 - +20.9.1979, armádní generál, velitel československých armádních jednotek v Sovětském svazu za druhé světové války a předposlední komunistický prezident Československa. Pro zhoršení zdravotního stavu nevykonával L. Svoboda od dubna 1974 svůj úřad a 29. května 1975 byl uvolněn z prezidentské funkce., in: Pernes, J., *Takoví nám vládli*, Praha 2003.

¹⁹² Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 – 1989*, Nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 325-326; Otáhal, M., *Opozice, moc, společnost 1969 – 1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Maxdorf, 1994, s. 121-123.

¹⁹³ Touto volbou se opět spojily nejvyšší státní a politická funkce v rukou jedné osoby, presidentský úřad byl devalvován., in: Otáhal, M., *Opozice, moc, společnost 1969 – 1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Maxdorf, 1994.

¹⁹⁴ Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 – 1989*, nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 325-326; Otáhal, M., *Opozice, moc, společnost 1969 – 1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Maxdorf, 1994, s. 121-123.

¹⁹⁵ Vaněk, M., *Veřejné mínění o socialismu před 17. listopadem 1989: Analýza výsledků veřejného mínění prováděná ÚVVM od roku 1972 do roku 1989*, Praha 1994; Otáhal, M., *Opozice, moc, společnost 1969 – 1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Maxdorf, 1994, s. 121-123.

¹⁹⁶ L. I. Brežněv, *19.12.1906 – +10.11.1982, sovětský politik. Tvůrce tzv. Brežněvovy doktríny (doktríny o kolektivní odpovědnosti států socialistické soustavy za věc socialismu, obsahující právo zasahovat /i vojensky/ do vnitřních záležitostí socialistických států). Od r. 1966 generální tajemník ÚV KSSS., in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, sv.1, a/1, Praha 1999, s. 202.

¹⁹⁷ M. S. Gorbačov, *2.3.1931, ruský (nejdříve sovětský) stranický a státní činitel, generální tajemník ÚV KSSS a později první a jediný prezident SSSR. Komunistický puč v srpnu 1991 ukončil jeho politickou kariéru a znamenal také rozpad SSSR., in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, sv.1, a/1, Praha 1999, s. 484.

¹⁹⁸ Perestrojka - přestavba (restrukturalizace sovětské ekonomiky), in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, m/ž, Praha 1999, s. 1100; glasnost, glasnost - veřejná informovanost (v SSSR v 2. polovině 80. a začátkem 90. let 20. století, zavedení glasnosti dalo lidem větší svobodu slova), in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, a/1, Praha 1999, s. 477.

¹⁹⁹ Otáhal, M., *Opozice, moc, společnost 1969 – 1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Maxdorf, 1994, s. 121-123.

²⁰⁰ *Tamtéž*, 21.11.1987 projednala federální vláda komplexní dokument pro přestavbu hospodářského mechanismu.

²⁰¹ Funkci presidenta republiky si ponechal, in: Loužek, M., *Českoslovenští a čeští prezidenti*, Praha 2003; Pernes, J., *Takoví nám vládli*, Praha 2003.

²⁰² M. Jakeš, * 12.8.1922, český politik, od 17.11.1987 generální tajemník ÚV KSČ, 24. 11.1989 přinucen odejít z čela KSČ a 5.12.1989 ze strany vyloučen, in: Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 – 1989*, nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 328-329.

²⁰³ 25.3.1957 v Římě byly podepsány smlouvy o vzniku Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství atomové energie (ESA-Euratom), společně s Evropským společenstvím uhlí a oceli (ESUO-1952) nazývány Evropská společenství (ES) od 1967, in: kol. *Světový almanach*, NPL, Praha 1965, s. 420 nn; Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, a/1, Praha 1999, s. 397.

²⁰⁴ L. Štrougal, * 19.10.1924, český politik, v letech 1970 – 1989 předseda federální vlády ČSSR, podal demisi 10.10.1988., in: Suk, J., *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1986-1990*, Praha 199, s. 40.

²⁰⁵ L. Adamec, * 10.9.1926, česká politik, v letech 1988 – 1989 předseda federální vlády, in: Suk, J., *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1986-1990*, Praha 199, s. 40.

²⁰⁶ Čapka, F., *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha 1998.

²⁰⁷ Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 – 1989*, nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 354-356.

²⁰⁸ Zákon č. 44/1974 Sb., celní zákon.

²⁰⁹ Zboží – původní význam pojmu – všechny movité hmotné věci (četně cestovních potřeb, peněz, listin); nově – všechny movité věci hmotné s výjimkou věcí a jiných hodnot jejichž dovoz a vývoz upravují předpisy o devisovém hospodářství, in: Zákon č. 36/1953 Sb., celní zákon ; zákon č. 44/1974 Sb., celní zákon.

²¹⁰ Vyhláška č. 120/1974 Sb., federálního ministerstva zahraničního obchodu, kterou se vyhláší seznam celnic, celních odboček a územních obvodů celnic, ze dne 25. listopadu 1974.

²¹¹ Služební slib podle § 12 celního zákona zněl: „Já, příslušník celní správy, slavnostně slibuji věrnost své socialistické vlasti, dělnické třídě a všemu pracujícímu lidu, vedenému Komunistickou stranou Československa. Slibuji, že budu čestným a ukázněným příslušníkem celní správy, že budu při celní kontrole chránit zájmy socialistického státu a zákonná práva občanů. Budu zdokonalovat svoji politickou připravenost na základě marxismu-leninismu, úroveň všeobecného a odborného vzdělání a dbát o svoji bezúhonnost. Přísně budu střežit státní a služební tajemství.“, in: zákon č. 44/1974 Sb., celní zákon.

- ²¹² Příslušníci celní správy byli odměňováni podle výnosu ministra zahraničního obchodu z roku 1972 a ostatní pracovníci celní správy byli odměňováni podle jiných předpisů.
- ²¹³ Ustanovení § 15 zákona č. 44/1974 Sb., zní, že žádný pracovník celní správy nesmí nikomu sdělovat poznatky získané při výkonu své činnosti, pokud mlčenlivosti nebyl pro daný případ zproštěn.
- ²¹⁴ NA, Fond MZO, ÚCS, 1952 – 1991, kt. 1 – 10.
- ²¹⁵ Sbírká vnitřních aktů řízení Celní správy, in: *Číselník celní správy. Ze známějších nácestných středisek lze jmenovat Vysočany u Chebu, Dubí u Teplic, Rumburk, Mošnov, Prahu – Hostivař, Dolní Dvořiště, Strakonice, Hodonín a další.*
- ²¹⁶ *Statistická ročenka ČSSR z roku 1981, Praha 1980, s. 22-23; průměrná mzda v sektoru národního hospodářství činila podle v letech 1953/1977Kčs, 1960/1365 Kčs, 1970/1937Kčs, 1980/2642Kčs.*
- ²¹⁷ Tzv. Dohody TIR, AGT a další.
- ²¹⁸ Mnohostranná mezinárodní obchodní smlouva - General Agreement on Tariffs and Trade (GATT).
- ²¹⁹ Bož, J., *Brusel a Rada pro celní spolupráci.*, in: Clo – Douane, ročník II., č. 1, leden 1968, s. 4. Československo je členem Rady od roku 1965.
- ²²⁰ Při dohledávání materiálu pro tuto práci se nepodařilo žádný organizační řád z oněch let dohledat, musíme se spokojit pouze s obecným konstatováním, že celní správa organizační řád vypracovala a pro svá pracoviště vydala.
- ²²¹ Brož, J. - Foubíková, M. – Vítkovský, J., *Ve znamení Merkura*, in: Clo – Douane, ročník XI., č. 12/1977, s. 10-12. R. Hrušínský, J. Hanzlík, E. Trejtnarová, J. Švandová, P. Oliva a další pod režijním vedení Fr. Filipa.
- ²²² NA, Fond MZO, ÚCS, 1952 – 1991, in: *Zpráva o činnosti celní správy v roce 1982*, kt. 2. Specializovanými zařízeními byla: intendantní základna, institut výchovy, zdravotnická správa, historicko dokumentační středisko a reprografické středisko.
- ²²³ Vyhláška federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 54/1984 Sb., již se mění a doplňuje vyhláška č. 119/1974 Sb., kterou se provádí celní zákon č. 44/1974 Sb., ve znění vyhlášky federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 83/1980 Sb.
- ²²⁴ Celní pohraniční pásmo, in: *Výklad pojmů* v kapitole 10.
- ²²⁵ Zákon č. 117/1983 Sb., kterým se mění a doplňuje celní zákon (č. 44/1974 Sb.).
- ²²⁶ Usnesení vlády č. 207/1981 Sb.
- ²²⁷ XVII. sjezd KSČ se konal ve dnech 24.-28. března 1986, prezentoval se husákovsky stereotypními projevy, minimálně v nich byly obsaženy jen některé nové Gorbáčovovy reformní myšlenky; sjezd se zabýval hlavními směry a úkoly hospodářského a sociálního vývoje na léta 1986-1990 (8. pětiletky) a základními strategickými směry do roku 2000, in: Suk, J., *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985 -1990*, Praha 1999, s. 16.
- ²²⁸ NA, Fond MZO, ÚCS, 1952 – 1991, in: *Zpráva o činnosti celní správy v roce 1988*, kt. 2.
- ²²⁹ Mimořádná schůze Federálního shromáždění 29. listopadu 1989 zrušila čl. 4 ústavy (o vedoucí úloze KSČ), změnilo čl. 6 o Národní frontě a čl. 16 o výchově v duchu marxismu-leninismu, in: Kocián, J. - Pernes, J. - Tůma, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 – 1989*, nakladatelství Barristel & Principal, Brno 2004, s. 350-352; Suk, J., *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985 - 1990*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1999, s. 98, 104.
- ²³⁰ V. Komárek, * 10. 8. 1930, český ekonom a politik., in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, a/1, Praha 1999, s. 720.
- ²³¹ V. Klaus, * 19.6.1941, český ekonom a politik, prezident České republiky od 28. února 2003, in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, a/1, Praha 1999, s. 703-704; Suk, J., *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985 - 1990*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1999, s. 105, 107, 132, 134.
- ²³² M. Zeman * 28. 9. 1944, český ekonom a politik, in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, m/ž, Praha 1999, s. 1655; Suk, J., *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985 - 1990*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1999, s. 122.
- ²³³ Stránský, P., *Transformace ekonomiky a finanční investování*, vydavatelství university Palackého, Olomouc 1997.
- ²³⁴ 26.2.1990 byla v Moskvě podepsána vládní dohoda o odchodu sovětských vojsk z Československa do 30.6.1991, in: Suk, J., *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985 – 1990*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1999, s. 121.
- ²³⁵ V roce 1990, 20. dubna, byl schválen nový název Česká a Slovenská federativní republika (ČSFR), in: Suk, J., *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985 – 1990*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1999, s. 130.
- ²³⁶ APS, *Zprávy ze schůzí FS*, listopad 1990 – tisky 240, 289. Navržená celní stáž bude ozbrojena a je určena k ekonomické ochraně státních hranic a udržování pořádku v prostorech celnic. Zřízení celní stáže bude

ukončeno do 3. čtvrtletí 1991, přijato bude celkem 4 600 nových pracovníků, další počty budou doplněny ze stávajících příslušníků celní správy.

²³⁷ Zákon č. 5/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje celní zákon č. 44/1974 Sb., ve znění zákona č. 117/1983 Sb, ze dne 5. prosince 1990.

²³⁸ Mečiar VI., *26.7.1942 slovenský politik, in: Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, m/ž, Praha 1999, s. 889.

²³⁹ Visegrádská čtyřka - uskupení čtyř (původně tří) středoevropských států - Polska, ČR, Slovenska a Maďarska. Vznikla na prahu devadesátých let (1991) s cílem koordinovat zahraničně-politické aspekty transformace ve svých zemích, in: www.euroskop.cz, EU od A do Z, základní pojmy.

²⁴⁰ V Maastrichtu byla podepsána Evropskými společenstvími 7.2.1992 smlouva o Evropské unii prohlubující existující spolupráci a předpokládající další integraci, in: www.euroskop.cz, EU od A do Z, základní pojmy (přílohy).

²⁴¹ www.tiscali.cz, Srovnání ukazatelů hospodářství ČR od 1989, (čerpáno z ČTK, ČSÚ, MF).

²⁴² Od 1. pololetí roku 2005.

²⁴³ www.finance.cz. Hrubý domácí produkt (HDP) ČR v miliardách - r. 1989/524,5 Kčs; r. 1993/1020,3 Kč; r. 1998/1962,5 Kč; r. 2003/2534,4 Kč (ČTK, ČSÚ, MF)

²⁴⁴ Služební stejnokroj celní správy upravovala Vyhláška Ministerstva financí č. 197/2001 Sb. ze dne 1. června 2001, o způsobu vnějšího označení a odznamenání celní správy, vzorech služebních stejnokrojů a zvláštním barevném provedení a označení služebních vozidel celní správy.

²⁴⁵ Celní unie - viz výklad pojmů v kapitole 10.

²⁴⁶ Čapka, F., *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha 1998; Klouboučková I., *Kam kráčíš, celní unie?*, in: Clo - Douane, ročník XXXI., Leden 1997, s. 3-4.

²⁴⁷ Besík R., *Celní unie*, in: Clo - Douane, ročník XXIX., Leden 1995, s. 7.

²⁴⁸ Ke plnění úkolů vyplývajících ze zákona č. 587/1992 Sb., o spotřební dani, bylo u OCÚ Praha na CÚ Kutná Hora zřízeno speciální pracoviště tabákových nálepek, in: vyhláška MF č. 11/1994 Sb, § 2; Sbírka vnitřních aktů řízení Celní správy, *Věstník CS ČR 1994*.

²⁴⁹ Vyhláška MF č. 47/1993 Sb., kterou se stanoví územní působnost celních úřadů a průběh hranice celního pohraničního pásma ve vnitrozemí ze dne 30. prosince 1992.

²⁵⁰ Knihovna MF, in: *Státní závěrečný účet 1994*, b) zpráva o účinnosti práce celních orgánů v roce 1994, s.1.

²⁵¹ Vyhláška MF č.135/1995 sb., o zařazení funkcí v celní správě do ozbrojené složky v celní správě ze dne 3. července 1995.

²⁵² Tuto činnost upravoval kromě celního zákona i novelizovaný trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon) a trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním).

²⁵³ Zákon č. 113/1997 Sb., z 24. dubna 1997.

²⁵⁴ Zákon č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie České republiky, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška ministerstva financí č. 259/1997 Sb., kterou se upravují některé podrobnosti služebního poměru celníků.

²⁵⁵ Jejich zaměstnanecké povinnosti upravoval Zákoník práce (zákon č. 65/1965 Sb.).

²⁵⁶ Sbírka vnitřních aktů řízení Celní správy, in: *Příloha č. 2*, Organizační řád platný od 1.7.1997.

²⁵⁷ NA, Fond MZO, ÚCS, 1952 – 1991, kt. 1-10. in: *Informace o výsledcích celní správy*. Obsah: vývoj celních a daňových příjmů; rozbor pohledávek a analýza nedoplatků cla a daní; odhalování případů porušování celních předpisů a boj proti podloudnictví; základní údaje o počtu osob a dopravních prostředků přestupujících státní hranice přes hraniční přechody; přehled o celním projednávání zboží; oblast spolupráce celních správ; sjednávání mezinárodních smluv; výsledky mezinárodních jednání; stav příprav na vstup ČR do EU; stav právních předpisů týkajících se činnosti celní správy; celní politika a celní tarif; stav informatiky a celní statistiky; investiční výstavba, materiálně technické a týlové zabezpečení; personalistika; provádění zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím; oblast bezpečnosti celní správy; kontrolní a inspekční činnost, vyřizování stížností, oznámení a petic aj.

²⁵⁸ Česká republika vstoupila do Evropské unie v 00:00 hodin SEČ dne 1. května 2004.

²⁵⁹ APS, elektronická knihovna, *Parlamentní tisk č. 240*, část 2, ze dne 5.12.1991.

²⁶⁰ Tzv. režimy s ekonomickými účinky umožňovaly při zahraničně obchodní činnosti užívat různé úlevy či odklady povinných plateb atp., in: www.cs.mfcr.cz.

²⁶¹ Jednalo se např. o zboží firem Adidas, Buffalo, Calvin Klein, Camel, Diesel, Esprit, Fishbone, Hugo Boss, Joop, Lacoste, Levi Strauss, Mustang, Nike, Versace, Ferrari, Puma, Reebok., in: www.cs.mfcr.cz, Tiskové zprávy.

²⁶² NA, Fond MZO, ÚCS, 1952 – 1991, in: *Informace o výsledcích činnosti CS ČR v roce 2003*.

²⁶³ Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin, CITES - Česká republika (zkratka z anglického Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) podepsaná ve Washingtonu, D.C. dne 3. března 1973., in: www.cs.mfcr.cz, CITES.

²⁶⁴ Celní správa ČR se stala dnem 1. srpna 2003 (ostatní) složkou Integrovaného záchranného systému (IZS) podle § 4 odst. 2) zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 320/2002 Sb.

²⁶⁵ Sbíрка vnitřních aktů řízení Celní správy, in: *Informace o výsledcích činnosti celní správy České republiky v roce 2002*. s. 21-25. Např. v roce 2002 bylo celníkům přiděleno 1259 a v roce následujícím 973 poukazů do rehabilitačních středisek.

²⁶⁶ Zákon č. 148/1998 Sb., zákon o utajovaných skutečnostech ze dne 11. června 1998.

²⁶⁷ Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních ze dne 26. září 2003.

²⁶⁸ GATT - General Agreement on Tariffs and Trade - Všeobecná dohoda o tarifech a obchodu., in: www.euroskop.cz. Dokumenty a odkazy, EU od A do Z.

²⁶⁹ www.mzvcr.cz, např. Úmluva o zbožíovém styku, společném tranzitu mezi EHS a ESVO, Interlaken 28.4.1987, in: Seznam vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal souhlas zákonodárny sbor a jimiž je Česká republika vázána, které jsou v evidenci MZV.

²⁷⁰ www.euroskop.cz, Dokumenty a odkazy, EU od A do Z, základní pojmy. PHARE - Poland and Hungary Assistance for Restructuring of their Economies – program nenávratné hospodářské pomoci při obnově ekonomie a životního prostředí, zprvu jen Polsku a Maďarsku.

²⁷¹ Sbíрка vnitřních aktů řízení Celní správy, in: *Gremiální porady*, Předpřístupová strategie celní správy.

²⁷² www.euroskop.cz, Dokumenty a odkazy, Smlouva o přistoupení k Evropské unii – smlouva se všemi svými přílohami obsahuje celkem cca 5 000 stran. Její základní částí je relativně krátká vlastní Smlouva o přistoupení 10 zemí k Evropské unii, která odkazuje na nepřilíh rozsáhlý Akt o přistoupení jako na nedílnou součást smlouvy. Akt o přistoupení stanoví podmínky pouze v základním rámci. Detailní úprava je pak obsažena v 18, ve většině případů značně rozsáhlých, přílohách k Aktu o přistoupení (Annexes) a dodatcích k nim (Appendices), dále v 10 protokolech a Závěrečném aktu, na něž se Akt o přistoupení rovněž odvolává. Třetí část Aktu o přistoupení – Trvalá opatření - je věnována adaptacím právních aktů přijatých orgány EU, obsahuje však pouze odkazy na přílohy II. a III., kde jsou tyto úpravy stanoveny. Dále odkazuje na přílohu IV., která obsahuje opatření, která budou prováděna odchýlně od ustanovení původních smluv či právních aktů přijatých v jejich mezích, a to podle podmínek stanovených v této příloze (týká se oblasti kapitálu, práva /obchodních/ společností – zvláštního mechanismu z hlediska práv k průmyslovému vlastnictví pro paralelní dovoz léčiv, soutěže, zemědělství a celní unie). Přímý vztah k budoucí činnosti celní správy mají texty zahrnuté do příloh II a IV.

²⁷³ www.porta.gov.vlada., Usnesení vlády ČR č. 653 ze dne 19. června 2002.

²⁷⁴ Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, správcem spotřebních daní ze dne 26. září 2003. Od 1. ledna 2004 se celní správa stala na základě novely zákona správcem spotřebních daní.

²⁷⁵ Novela celního zákona byla vyhlášena pod č. 1/2002Sb., jeho úplné znění pak pod č. 481/2002 Sb.

²⁷⁶ Sbíрка vnitřních aktů řízení Celní správy, *Organizační řád CS ze dne 1.7.2002.*

²⁷⁷ K poskytnutí právní jistoty ekonomických subjektů a ke zjednodušení celního a daňového řízení byly od roku 1993 vydávány závazné informace o sazebním zařazení zboží. Od roku 1993 do roku 2002 bylo vydáno 19439 závazných informací, v roce 2002 bylo vydáno 2728 závazných informací, z toho nejvíce na chemické, zemědělské a strojní výrobky, in: www.cs.mfcr.cz, Tiskové zprávy Celní správy České republiky.

²⁷⁸ Deklarant mohl podal celní prohlášení s návrhem propuštění zboží do režimu volného oběhu (při dovozu), pak si sám vyměřil clo a na účet celního úřadu úhradu provedl. Toto mohly provádět pouze prověřené a důvěryhodné subjekty.

²⁷⁹ Organizační řád celní správy nabyt účinnosti již 1. července 1997.

²⁸⁰ Sbíрка vnitřních aktů řízení Celní správy, in: *Gremiální porady*, Předpřístupová strategie celní správy. První etapa byla do konce roku 2003.

²⁸¹ Zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky, Celní správu České republiky tvoří Generální ředitelství cel (správní úřad pro oblast celnictví s celostátní působností), celní ředitelství (správní úřad pro oblast celnictví s územní působností stanovenou přílohou tohoto zákona) a celní úřady (správní úřad pro oblast celnictví s územní působností stanovenou rovněž přílohou tohoto zákona); Celní správa České republiky je podřízena ministerstvu financí; celní orgány získaly nové kompetence. Zákon č. 187/2004 Sb., kterým se mění zákon 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů, tento zákon upravuje některé právní vztahy v oblasti celnictví, které nejsou upraveny bezprostředně závaznými právními předpisy Evropských společenství (bezprostředně závazné právní předpisy Evropských společenství jsou pro všechny členy EU). Zákon 186/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Celní správě České republiky, ministerstvo financí vycházelo při přípravě zákona z pojetí celní správy obvyklého v zemích Evropských společenství, tj. kdy celní orgány zabezpečují „tradiční“ úkoly spojené s dovozem a vývozem zboží, ke kterým nepochybně patří zajišťování příjmů výběrem cel, daní a jiných poplatků, jakož i další činnosti vycházející z mezinárodních prvků jako je zahraniční obchod, mezinárodní spolupráce při ochraně veřejné bezpečnosti, ochraně zdraví obyvatelstva před nebezpečnými látkami, ochraně životního prostředí, ohrožené fauny a flóry či kulturního dědictví.

---

²⁸² Sbíрка vnitřních aktů řízení Celní správy, in. Gremiální porady, Výchled CS ve střednědobém horizontu do roku 2007.

²⁸³ Edice Diderot, *Velký naučný slovník*, a/1, Praha, 1999, s. 234.

²⁸⁴ Zákon č. 5/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje celní zákon č. 44/1974 Sb., ve znění zákona č. 117/1983 Sb, ze dne 5. prosince 1990 (Celní zákon z roku 1974 stanovil celní pohraniční pásmo v šíři 5 km, jeho novela z roku 1992 je rozšířila na 15 km a celní zákon z roku 1993 rozšířil celní pohraniční pásmo až na 25 km. Důvodem rozšíření pásma bylo zejména zrušení fyzických překážek /zátarasů/ na státní hranici po roce 1989 a tím jejího snazšího překonání a umožnění podloudné dopravy zboží na území republiky.).

**Seznam celnic zřízených na území Československa v roce 1952
a počet celnic zredukovaných v roce 1963**

**Seznam celnic podle vládního nařízení z 8. července 1952 o organizaci celní správy,
(s účinností od 1. srpna 1952)**

1. Aš, pohraniční nádražní celnice, sousední stát NSR, 2. Banská Bystrica, 3. Bohumín, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Polsko, 4. Bratislava, pohraniční nádražní a přístavní celnice se sousedními státy Maďarskem a Rakouskem, 5. Brno, 6. Břeclav, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Rakousko, 7. Bušince, pohraniční silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 9. Česká Lípa, 10. České Budějovice, 11. České Velenice, pohraniční nádražní a silniční celnice, sousední stát Rakousko, 12. Český Těšín, pohraniční nádražní a silniční celnice, sousední stát Polsko, 13. Čierná nad Tisou, pohraniční nádražní celnice, sousední stát SSSR, 14. Devínská Nová Ves, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Rakousko, 15. Děčín, pohraniční nádražní a přístavní celnice, sousední stát NDR, 16. Dolní Poustevna, 17. Domažlice, pohraniční nádražní celnice, sousední stát NSR, 18. Dvůr Králové nad Labem, 19. Filákov, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Maďarsko, 20. Frýdlant v Čechách, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Polsko, 21. Gottwaldov, 22. Hatě, pohraniční silniční celnice, sousední stát Rakousko, 23. Horní Dvořiště, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Rakousko, 24. Hradec Králové, 25. Hrádek nad Nisou, 26. Cheb, pohraniční nádražní celnice, sousední stát NSR, 27. Chomutov, 28. Jablonec nad Nisou, 29. Javorina, pohraniční silniční celnice, sousední stát Polsko, 30. Jeseník Lázně, 31. Jihlava, 32. Jiříkov, 33. Kalopta, pohraniční silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 34. Karlovy Vary, 34. Karviná 4, Ráj, pohraniční silniční celnice, sousední stát Polsko, 36. Kolín, nákladové nádraží, 37. Komárno, pohraniční silniční a přístavní celnice, sousední stát Maďarsko, 38. Košice, 39. Kraslice, 40. Královec, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Polsko, 41. Krnov, 42. Lenartovce, pohraniční nádražní a silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 43. Lichkov, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Polsko, 44. Liberec, 45. Lysá nad Dunajcom, pohraniční silniční celnice, sousední stát Polsko, 46. Medved'ov, pohraniční silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 47. Meziměstí, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Polsko, 48. Mělník, překladiště, 49. Milhost', pohraniční silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 50. Mikulov, pohraniční silniční celnice, sousední stát Rakousko, 51. Mikulovice, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Polsko, 52. Mladá Boleslav, 53. Náchod, pohraniční silniční celnice, sousední stát Polsko, 54. Nový Bor, 55. Olomouc, 56. Opava – západní nádraží, 57. Orlov – Plaveč, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Polsko, 58. Ostrava, 59. Pardubice, 60. Petrovice u Bohumína, pohraniční nádražní a silniční celnice, sousední stát Polsko, 61. Píšť, pohraniční silniční celnice, sousední stát Polsko, 62. Plzeň, 63. Podspády, pohraniční silniční celnice, sousední stát Polsko, 64. Poprad, 65. Praha, 66. Prostějov, 67. Přerov, 68. Roudnice nad Labem, 69. Rozvadov, pohraniční silniční celnice, sousední stát NSR, 70. Rusovce, pohraniční silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 71. Slovenské Ďarmoty, pohraniční silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 72. Slovenské Nové Město, pohraniční nádražní a silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 73. Šahy, pohraniční silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 74. Štúrovo, pohraniční nádražní a silniční celnice, sousední stát Maďarsko, 75. Šumperk, 76. Teplice Lázně v Čechách, 77. Trenčín, 78. Trstená, pohraniční silniční celnice, sousední stát Polsko, 79. Trutnov, 80. Ústí nad Labem, 81. Varnsdorf, 82. Vojtanov, pohraniční nádražní a silniční celnice, sousední stát NDR, 83. Znojmo, pohraniční nádražní celnice, sousední stát Rakousko, 84. Zatec, 85. Železná Ruda, pohraniční nádražní celnice, sousední stát NSR, 86. Žilina.

**Seznam celníc podle vyhlášky ministerstva zahraničního obchodu č. 29 Úředního listu
o organizaci sítě celníc a jejich působnosti (z 1. dubna 1963)**

1. Banská Bystrica, 2. Bratislava, 3. Brno, 4. Břeclav, 5. Česká Lípa, 6. České Budějovice, 7. České Velenice, 8. Český Těšín, 9. Čierna nad Tisou, 10. Děčín, 11. Fiřakovo, 12. Gottwaldov, 13. Horní Dvořiště, 14. Hradec Králové, 15. Cheb, 16. Jihlava, 17. Karlovy Vary, 18. Kolín, 19. Komárno, 20. Košice, 21. Krnov, 22. Lenartovce, 23. Liberec, 24. Lichkov, 25. Náchod, 26. Nový Bohumín, 27. Olomouc, 28. Ostrava, 29. Petrovice u Karviné, 30. Plzeň, 31. Poprad, 32. Praha, 33. Praha – Ruzyně, 34. Prešov, 35. Rumburk, 36. Štúrovo, 37. Teplice, 38. Ústí nad Labem, 39. Znojmo, 40. Žilina.

Seznam celnic, celních odboček a územních obvodů celnic (dle vyhlášky č. 120/1974 Sb. federálního ministerstva zahraničního obchodu, ze dne 25. listopadu 1974)
--

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
1. Banská Bystrica	Banská Bystrica Prievidza Zvolen Žiar nad Hronom	Prievidza Zvolen Žiar nad Hronom
2. Bratislava	všechny obvody hlavního města SSR Bratislavy Bratislava - venkov Senica	Bratislava - ČSAD Bratislava - Hlavná stanica ČSD Bratislava - letiště Ivanka Bratislava - Petržalka Bratislava - pošta Bratislava - přístav (zboží) Bratislava - přístav (vstupní a výstupní kontrola a cestovní styk) Bratislava - výstavnictví Bratislava - Devínska Nová Ves Senica
3. Bratislava – Rusovce		Bratislava - Rusovce nádraží ČSD Rajka MLR
4. Brno	Brno – město Brno - venkov Blansko Vyškov	Brno - BVV Brno - ČSAD Brno - pošta
5. Břeclav	Břeclav Hodonín	Břeclav - nádraží ČSD (cestovní styk a pošta) Břeclav - nádraží ČSD (zboží) Mikulov Hodonín
6. České Budějovice	České Budějovice Český Krumlov Jindřichův Hradec	České Budějovice - nádraží ČSD a pošta Dolní Dvořiště Horní Dvořiště České Velenice - nádraží ČSD České Velenice - silnice Halámky Nová Bystřice

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
	Tábor Pelhřimov	Tábor Pelhřimov
7. Čierna nad Tisou	Trebišov Michalovce	Čierna nad Tisou - nádraží ČSD (cestovní styk) Čierna nad Tisou - nádraží ČSD (překladiště) Čierna nad Tisou - nádraží ČSD (široký rozchod) Maťovské Vojkovce Slovenské Nové Mesto - silnice Slovenské Nové Mesto – nádraží ČSD Michalovce Vyšné Nemecké
8. Děčín	jihozápadní část okresu Děčín včetně obcí: Jetřichovice Kunratice	Děčín - Hlavní nádraží ČSD a pošta Děčín - Hlavní nádraží ČSD (dovoz zboží) Děčín - Východní nádraží ČSD (vývoz zboží) Děčín - překladiště Hřensko
9. Fířakovo	Lučenec Velký Krtíš	Kalonda Somoskőújfalu MLR - silnice Somoskőújfalu MLR - nádraží Velký Krtíš Slovenské Ďarmoty
10. Frýdek-Místek	Frýdek-Místek	Frýdek-Místek nádraží ČSD Leszna Górna PLR Cieszyn PLR - most Družby Cieszyn PLR - most Svobody Český Těšín - nádraží ČSD
11. Gottwaldov	Gottwaldov Uherské Hradiště Vsetín	Uherské Hradiště Valašské Meziříčí
12. Hradec Králové	Hradec Králové Chrudim Jičín Pardubice	Hradec Králové - Hlavní nádraží ČSD Hradec Králové - pošta Jičín Pardubice

	Rychnov nad Kněžnou	Rychnov nad Kněžnou
Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
13. Cheb	Cheb	Cheb - nádraží ČSD (cestovní styk) Cheb - nádraží ČSD (zboží) Cheb - pošta Aš Pomezí nad Ohří Vojtanov - nádraží ČSD Vojtanov - silnice
14. Jihlava	Jihlava Havlíčkův Brod Třebíč Žďár nad Sázavou	Havlíčkův Brod Třebíč
15. Karlovy Vary	Karlovy Vary Chomutov Louny Sokolov	Boží Dar Chomutov Žatec Sokolov
16. Komárno	Komárno Dunajská Streda	Komárno - silnice Komárno - přístav Komárom MLR – nádraží (cestovní styk) Komárom MLR - nádraží (zboží) Dunajská Streda Vámosszabadi MLR
17. Košice	Košice – město Košice – venkov	Košice - pošta Hidásnémeti MLR Haniska Nová Bodva Hraničná pri Hornáde
18. Králíky	Ústí nad Orlicí	Dolní Lipka Miedzylesie PLR Česká Třebová Svitavy
19. Krnov	Bruntál Opava Šumperk	Krnov - silnice Opava Šilhéřovice Šumperk Mikulovice - silnice Mikulovice - nádraží ČSD
20. Liberec	Liberec	Zawidów PLR Habartice

		Hrádek nad Nisou
Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
	Jablonec nad Nisou Semily	Jablonec nad Nisou Harrachov Turnov
21. Mladá Boleslav	Mladá Boleslav Kolín Kutná Hora Mělník Nymburk	Kolín Mělník
22. Náchod	Náchod Trutnov	Kudowa Slone PLR Meziměstí Otovice Trutnov Dvůr Králové nad Labem Bernartice Malá Úpa Vrchlabí
23. Nitra	Nitra Galanta Topoľčany Trnava	Galanta Topoľčany Trnava Piešťany
24. Olomouc	Olomouc Kroměříž Prostějov Přerov	Olomouc - pošta Prostějov Přerov
25. Ostrava	Ostrava – město Karviná Nový Jičín	Ostrava - pošta Chalupki PLR - silnice Chalupki PLR - nádraží Karviná Karviná Ráj I Karviná Ráj II Petrovice u Karviné - nádraží ČSD (cestovní styk) Petrovice u Karviné - nádraží ČSD (zboží) Petrovice u Karviné - silnice Golkowice PLR Nový Jičín
26. Plzeň	Plzeň – město Plzeň - jih Plzeň - sever	Plzeň - nádraží ČSD a pošta

	Domažlice	Domažlice
Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
	Klatovy	Folmava Klatovy Sušice Železná Ruda
	Rokycany Tachov	Rozvadov
27. Poprad	Poprad	Poprad - letiště Tatry Lysá nad Dunajcom Lysá Polana PLR Jurgów PLR
	Spišská Nová Ves Stará Ľubovňa	Spišská Nová Ves Mníšek nad Popradom Plaveč
28. Praha	všechny obvody hlavního města Prahy	Praha - Hlavní nádraží ČSD a nádraží ČSD Praha střed Praha - Žižkov - nádraží ČSD Praha - Vysočany (Těšnov) - nádraží ČSD Praha - Vršovice - nádraží ČSD Praha - Holešovice - přístav Praha - pošta 120 Praha - pošta 121 Praha - vnější provoz Klíčany
	Praha – východ Praha - západ Benešov Beroun Kladno Příbram Rakovník	Benešov Beroun Kladno Příbram
29. Prešov	Prešov Bardejov Humenné Svidník Vranov nad Topľou	Bardejov Humenné Barwinek PLR
30. Rožňava	Rožňava Rimavská Sobota	Aggtelek MLR Rimavská Sobota Bánréve MLR Lenartovce
31. Ruzyně - letiště Praha		Ruzyně (cestovní styk) Ruzyně (zboží)

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
32. Strakonice	Strakonice Písek Prachatice	Písek Prachatice Strážný Vimperk
33. Štúrovo	Nové Zámky Levice	Štúrovo - nádraží ČSD (cestovní styk) Štúrovo - nádraží ČSD (zboží) Štúrovo - přívoz Nové Zámky Levice Šahy
34. Trstená	Dolný Kubín Liptovský Mikuláš	Trstená - silnice Suchá Hora Ružomberok
35. Ústí nad Labem	Ústí nad Labem Litoměřice Teplice	Ústí nad Labem - přístav Lovosice Roudnice nad Labem Teplice Bílina Cínovec Most
36. Varnsdorf	severovýchodní část okresu Děčín vyjma obcí: Jetřichovice Kunratice Česká Lípa	Varnsdorf - nádraží ČSD Varnsdorf - silnice Rumburk Česká Lípa
37. Znojmo	Znojmo	Znojmo ČSAD Chvalovice Šatov
38. Žilina	Žilina Čadca Martin Povážská Bystrica Trenčín	Žilina - pošta Čadca Martin Púchov Trenčín

Seznam celnic, celních odboček a územních obvodů celnic (dle vyhlášky č. 38/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničního obchodu, ze dne 17. ledna 1991)

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
1. Banská Bystrica	Banská Bystrica Prievidza Zvolen Žiar nad Hronom	Banská Bystrica-vnější řízení Prievidza Zvolen Žiar nad Hronom
2. Bratislava	všechny obvody hl. města SR Bratislavy	Bratislava-ČSAD Bratislava-Devínska Nová Ves Bratislava-hlavná stanica ČSD Bratislava-letišťe Bratislava-Petržalka Bratislava-pošta Bratislava-přístav Bratislava-Rusovce, silnice Bratislava-Rusovce, železnice Bratislava-vnější řízení Bratislava-výstaviště Jarovce
	Bratislava-venkov Senica	Senica
3. Brno	Blansko Brno-město	Brno-BVV Brno-ČSAD Brno-letišťe Brno-pošta Brno-vnější řízení
	Brno-venkov Vyškov Žďár nad Sázavou	Vyškov Žďár nad Sázavou
4. Břeclav	Břeclav	Břeclav-nádraží ČSD a pošta Mikulov-ČSAD Mikulov-silnice Poštorná Hodonín
	Hodonín	Hodonín
5. České Budějovice	České Budějovice	České Budějovice-ČSAD České Budějovice, nádraží ČSD a pošta Dolní Dvořiště
	Český Krumlov	Dolní Dvořiště

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
	Jindřichův Hradec	Horní Dvořiště Studánky České Velenice Halámky Jindřichův Hradec Nová Bystřice
	Pelhřimov Písek Prachatice	Pelhřimov Písek Prachatice Stožec Strážný Vimperk
	Strakonice Tábor	Strakonice Tábor
6. Čierna nad Tisou	Michalovce Třebišov	Michalovce Vyšné Nemecké Čierna nad Tisou-nádraží ČSD, cestovní styk Čierna nad Tisou-nádraží ČSD, překladiště Čierna nad Tisou-nádraží ČSD, široký rozchod Čierna nad Tisou-vnější řízení Maťovce Slovenské Nové Mesto Veľké Kapušany
7. Děčín	jihozáp. část okresu Děčín včetně obcí: Krásná Lípa, Chříbská, Kytlice	Děčín-hlavní nádraží ČSD,cestovní styk a pošta Děčín-hlavní nádraží ČSD, dovoz zboží Děčín-překladiště Loubí Děčín-východní nádraží, vývoz zboží Hřensko
8. Fiľakovo	Lučenec Rimavská Sobota Veľký Krtíš	Fiľakovo Lučenec Šiatorská Bukovinka Kráľ Lenartovce Rimavská Sobota Slovenské Ďarmoty Veľký Krtíš
9. Frýdek-Místek	Frýdek-Místek	Frýdek-Místek-vnější řízení Horní Lištná

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
	jihovýchodní část okresu Karviná včetně obcí: Český Těšín, Albrechtice, Těrlicko, Nový Jičín	Český Těšín-nádraží ČSD Český Těšín-silnice Nový Jičín
10. Hradec Králové	Havlíčkův Brod Hradec Králové Chrudim Jičín Pardubice Rychnov nad Kněžnou	Havlíčkův Brod Hradec Králové-hlavní nádraží ČSD Hradec Králové-pošta Chrudim Jičín Pardubice Rychnov nad Kněžnou
11. Cheb	Cheb	Aš Aš-silnice Cheb-ČSAD Cheb-nádraží ČSD, cestovní styk Cheb-nádraží ČSD, zboží Cheb-pošta Cheb-vnější řízení Pomezí nad Ohří Svatý Kříž Vojtanov-nádraží ČSD Vojtanov-silnice
12. Karlovy Vary	Chomutov Karlovy Vary Louny Sokolov	Hora Sv. Šebestiána Chomutov Boží Dar Karlovy Vary-letišťe Karlovy Vary-vnější řízení Žatec Sokolov
13. Komárno	Dunajská Streda Komárno	Čalovo-ČSAD Dunajská Streda Medveďov Komárno-přístav Komárno-silnice Komárno-vnější řízení Komárno-železnice
14. Košice	Košice-město Košice-venkov	Košice-letišťe Košice-nádraží ČSD Košice-pošta Čaña Host'ovce

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
	Rožňava	Hraničná pri Hornáde Domica Rožňava
15. Králíky	Svitavy Ústí nad Orlicí	Česká Třebová Dolní Lipka Králíky-vnější řízení Lichkov
16. Krnov	Bruntál Opava Šumperk	Krnov Krnov-silnice Opava Mikulovice Šumperk
17. Liberec	Jablonec nad Nisou Liberec Semily	Jablonec nad Nisou Frýdlant Habartice Hrádek nad Nisou Liberec-nádraží ČSD a pošta Harrachov Turnov
18. Náchod	Náchod Trutnov	Meziměstí Náchod-ČSAD Náchod-silnice Otovice Dvůr Králové nad Labem Královec Pomezí Boudy Trutnov Vrchlabí
19. Nitra	Galanta Nitra Topolčany Trnava	Galanta Nitra-vnější řízení Topolčany Piešťany Trnava
20. Olomouc	Olomouc Prostějov Přerov Uherské Hradiště Vsetín	Kroměříž Olomouc-ČSAD Olomouc-pošta Prostějov Přerov Uherské Hradiště Valašské Meziříčí

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
21. Ostrava	Zlín severozápadní část okresu Karviná mimo obcí: Český Těšín, Albrechtice, Těrlicko Ostrava-město	Zlín Bohumín-silnice Bohumín-železnice Dolní Marklovice Karviná Karviná-Ráj I, II Petrovice u Karviné Závada Ostrava-letišťe Ostrava-pošta Ostrava-vnější řízení Šilhéřovice
22. Plzeň	Domažlice Klatovy Plzeň-jih Plzeň-město Plzeň-sever Rokycany	Domažlice Folmava Lísková Všeruby Klatovy Sušice Železná Ruda Plzeň-ČSAD Plzeň-vnější řízení a pošta
23. Poprad	Poprad Spišská Nová Ves Stará Ľubovňa	Javorina Lysá nad Dunajcom Podspády Poprad-letišťe Spišská Nová Ves Mníšek nad Popradom Plaveč
24. Praha	Benešov Beroun Kladno Kolín Kutná Hora Mělník Mladá Boleslav Nymburk všechny obvody hl. města ČSFR Prahy	Benešov Beroun Kladno Kolín Mělník Mladá Boleslav Praha-hlavní nádraží ČSD Praha-Holešovice Praha-Hostivař ČSAD Praha-pošta Praha-vnější řízení Praha-Vršovice, nádraží ČSD Praha-Žižkov, nádraží ČSD

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
	Praha-východ Praha-západ Příbram Rakovník	Klíčany-ČSAD Příbram
25. Prešov	Bardejov Humenné Prešov Svidník Vranov nad Topľou	Bardejov Humenné Prešov-vnější řízení Vyšný Komárník
26. Rozvadov	Tachov	Broumov Rozvadov-cestovní styk Rozvadov-kamióny Tachov Tachov-silnice
27. Ruzyně-letišť Praha		Ruzyně-cestovní styk Ruzyně-zboží
28. Štúrovo	Levice Nové Zámky	Levice Šahy Nové Zámky Štúrovo-nádraží ČSD, cestovní styk Štúrovo-nádraží ČSD, zboží Štúrovo-přívaz Štúrovo-vnější řízení
29. Trstená	Dolný Kubín Liptovský Mikuláš	Suchá Hora Trstená-silnice Trstená-vnější řízení Ružomberok
30. Ústí nad Labem	Litoměřice Most Teplice Ústí nad Labem	Lovosice Roudnice nad Labem Most Cínovec Dubí-ČSAD Teplice-nádraží ČSD Petrovice Ústí nad Labem-přístav a pošta
31. Varnsdorf	Česká Lípa severozápadní část okresu Děčín vyjma obcí: Krásná Lípa, Chřibská, Kytlice	Česká Lípa Jířkov Rumburk Varnsdorf-nádraží ČSD Varnsdorf-silnice

Celnice	Územní obvod - okres	Celní odbočka
32. Znojmo	Jihlava Třebíč Znojmo	Jihlava Třebíč Čížov Hatě Hevlín Hnanice Šatov Vratěním Znojmo-ČSAD
33. Žilina	Čadca Martin Považská Bystrica Trenčín Žilina	Martin Púchov Trenčín Žilina-pošta Žilina-vnější řízení

Seznam Oblastních celních úřadů, celních úřadů a územní působnost celních úřadů (dle vyhlášky ministerstva financí č. 47/1993 Sb., ze dne 30. prosince 1992)

Oblastní celní úřad	Celní úřad	Územní působnost
1.Brno	Brno-Přízřenice	okres Brno-město, vyjma celního prostoru celního úřadu Brno - letiště a celního prostoru celního úřadu Brno-Brněnské veletrhy a výstavy, a okres Brno-venkov
	Brno-letišťe	celní prostor celního úřadu Brno-letišťe
	Brno-Brněnské vel.	celní prostor celního úřadu Brno-Brněnské veletrhy a výstavy a výstavy
	Blansko	okres Blansko
	Vyškov Žďár nad Sázavou	okres Vyškov okres Žďár nad Sázavou
2. Břeclav	Břeclav	okres Břeclav, vyjma celního prostoru celního úřadu Břeclav-nádraží, celního prostoru celního úřadu Lanžhot, celního prostoru celního úřadu Mikulov a celního prostoru celního úřadu Poštorná
	Břeclav-nádraží	celní prostor celního úřadu Břeclav-nádraží
	Lanžhot	celní prostor celního úřadu Lanžhot
	Mikulov	celní prostor celního úřadu Mikulov
	Poštorná	celní prostor celního úřadu Poštorná
	Hodonín	okres Hodonín, vyjma celního prostoru celního úřadu Sodoměřice a celního prostoru celního úřadu Velká nad Veličkou
	Sodoměřice Velká nad Veličkou	celní prostor celního úřadu Sodoměřice celní prostor celního úřadu Velká nad Veličkou
3. České Budějovice	České Budějovice	okres České Budějovice a okres Český Krumlov, vyjma celního prostoru celního úřadu Dolní Dvořišťe, celního prostoru celního úřadu Horní Dvořišťe a celního prostoru celního úřadu Studánky
	Dolní Dvořišťe	celní prostor celního úřadu Dolní Dvořišťe
	Halámky	celní prostor celního úřadu Halámky
	Horní Dvořišťe	celní prostor celního úřadu Horní Dvořišťe
	Studánky	celní prostor celního úřadu Studánky
	Jindřichův Hradec	okres Jindřichův Hradec, vyjma celního prostoru celního úřadu České Velenice, celního prostoru celního úřadu Halámky, celního prostoru celního úřadu Nová Bystřice a celního prostoru celního úřadu Slavonice
České Velenice	celní prostor celního úřadu České Velenice	

Oblastní celní úřad	Celní úřad	Územní působnost
	Nová Bystřice	celní prostor celního úřadu Nová Bystřice
	Slavonice	celní prostor celního úřadu Slavonice
	Pelhřimov	okres Pelhřimov
	Písek	okres Písek
	Prachatice	okres Prachatice, vyjma celního prostoru celního úřadu Strážný
	Strážný	celní prostor celního úřadu Strážný
	Strakonice	okres Strakonice
	Tábor	okres Tábor
4. Děčín	Děčín-hlavní nádraží	západní část okresu Děčín a obce Kunratice, Jetřichovice a Kytlice, vyjma celního prostoru celního úřadu Hřensko
	Hřensko	celní prostor celního úřadu Hřensko
5. Frýdek-Místek	Český Těšín	celní prostor celního úřadu Český Těšín
	Frýdek-Místek	okres Frýdek-Místek, vyjma celního prostoru celního úřadu Horní Lištná a celního prostoru celního úřadu Mosty u Jablunkova a východní část okresu Karviná včetně obcí Český Těšín, Albrechtice, Těrlicko, vyjma celního prostoru celního úřadu Český Těšín a celního prostoru celního úřadu Chotěbuz
	Horní Bečva	celní prostor celního úřadu Horní Bečva
	Horní Lištná	celní prostor celního úřadu Horní Lištná
	Chotěbuz	celní prostor celního úřadu Chotěbuz
	Nový Jičín	okres Nový Jičín, vyjma celního prostoru celního úřadu Mošnov-letišť Ostrava
	Mosty u Jablunkova	celní prostor celního úřadu Mosty u Jablunkova
6. Hradec Králové	Havlíčkův Brod	okres Havlíčkův Brod
	Hradec Králové	okres Hradec Králové
	Chrudim	okres Chrudim
	Jičín	okres Jičín
	Pardubice	okres Pardubice
	Rychnov nad Kn.	okres Rychnov nad Kněžnou
7. Cheb	Cheb	okres Cheb, vyjma celního prostoru celního úřadu Aš, celního prostoru celního úřadu Pomezí nad Ohří, celního prostoru celního úřadu Svatý Kříž a celního prostoru celního úřadu Vojtanov
	Aš	celní prostor celního úřadu Aš
	Pomezí nad Ohří	celní prostor celního úřadu Pomezí nad Ohří
	Svatý Kříž	celní prostor celního úřadu Svatý Kříž
	Vojtanov	celní prostor celního úřadu Vojtanov
8. Karlovy Vary	Chomutov	okres Chomutov, vyjma celního prostoru celního úřadu Hora Sv. Šebestiána

Oblastní celní úřad	Celní úřad	Územní působnost
	Hora Sv. Šebestiána Karlovy Vary	celní prostor celního úřadu Hora Sv. Šebestiána okres Karlovy Vary, vyjma celního prostoru celního úřadu Boží Dar
	Boží Dar Sokolov Žatec	celní prostor celního úřadu Boží Dar okres Sokolov okres Louny
9. Králíky	Česká Třebová Králíky Svitavy	Ústí nad Orlicí, vyjma celního prostoru celního úřadu Králíky celní prostor celního úřadu Králíky okres Svitavy
10. Krnov	Krnov Opava Šumperk Mikulovice	okres Bruntál okres Opava okres Šumperk, vyjma celního prostoru celního úřadu Mikulovice celní prostor celního úřadu Mikulovice
11. Liberec	Jablonec nad Nisou Liberec Frýdlant Habartice Hrádek nad Nisou Turnov Harrachov	okres Jablonec nad Nisou okres Liberec, vyjma celního prostoru celního úřadu Frýdlant, celního prostoru celního úřadu Habartice a celního prostoru celního úřadu Hrádek nad Nisou celní prostor celního úřadu Frýdlant celní prostor celního úřadu Habartice celní prostor celního úřadu Hrádek nad Nisou okres Semily, vyjma celního prostoru celního úřadu Harrachov celní prostor celního úřadu Harrachov
12. Náchod	Náchod Meziměstí Otovice Trutnov Královec	okres Náchod, vyjma celního prostoru celního úřadu Meziměstí a celního prostoru celního úřadu Otovice celní prostor celního úřadu Meziměstí celní prostor celního úřadu Otovice okres Trutnov, vyjma celního prostoru celního úřadu Královec celní prostor celního úřadu Královec
13. Olomouc	Olomouc Prostějov Přerov Uherské Hradiště Starý Hrozenkov Strání Valašské Meziříčí	okres Olomouc okres Prostějov a okres Kroměříž okres Přerov okres Uherské Hradiště, vyjma celního prostoru celního úřadu Starý Hrozenkov a celního prostoru celního úřadu Strání celní prostor celního úřadu Starý Hrozenkov celní prostor celního úřadu Strání okres Vsetín, vyjma celního prostoru celního úřadu Horní Bečva, celního prostoru celního

Oblastní celní úřad	Celní úřad	Územní působnost
		úřadu Horní Lideč a celního prostoru celního úřadu Střelná
	Horní Lideč	celní prostor celního úřadu Horní Lideč
	Střelná	celní prostor celního úřadu Střelná
	Zlín	okres Zlín, vyjma celního prostoru celního úřadu Bylnice
	Bylnice	celní prostor celního úřadu Bylnice
14. Ostrava	Karviná	západní část okresu Karviná mimo obcí Český Těšín, Albrechtice, Těrlicko a vyjma celního prostoru celního úřadu Bohumín, celního prostoru celního úřadu Dolní Marklovice a celního prostoru celního úřadu Petrovice u Karviné
	Dolní Marklovice	celní prostor celního úřadu Dolní Marklovice
	Bohumín	celní prostor celního úřadu Bohumín
	Petrovice u Karviné	celní prostor celního úřadu Petrovice u Karviné
	Mošnov-letišť Ostrava	celní prostor celního úřadu Mošnov-letišť Ostrava
	Ostrava	Ostrava-město
15. Plzeň	Domažlice	okres Domažlice, vyjma celního prostoru celního úřadu Folmava, celního prostoru celního úřadu Lísková, celního prostoru celního úřadu Všeruby a celního prostoru celního úřadu Železná
	Folmava	celní prostor celního úřadu Folmava
	Lísková	celní prostor celního úřadu Lísková
	Všeruby	celní prostor celního úřadu Všeruby
	Klatovy	okres Klatovy, vyjma celního prostoru celního úřadu Železná Ruda
	Železná Ruda	celní prostor celního úřadu Železná Ruda
	Plzeň	okres Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever a Rokycany
16. Praha	Benešov	okres Benešov a z okresu Praha-západ tyto obce: Průhonice, Dolní Břežany, Vrané n. Vltavou, Hradištko, Březová-Oleško, Štěchovice, Rabyně, Kamenný Přívoz, Pohoří, Psáry, Jesenice, Zlatníky, Zvole, Libeň, Okrouhlo, Chrobec, Petrov, Jílové u Prahy, Krňany, Lešany, Vestec, Vysoký Újezd, Zahořany z okresu Praha-východ tyto obce: Čestlice, Dobřejovice, Říčany, Babice, Tehovec, Mukařov, Louňovice, Tehov, Světice, Svojetice, Strančice, Křížkový Újezdec, Sulice, Petříkov, Mnichovice, Zvánovice, Velké Popovice, Hrusice, Kostelec u Křížků, Mírošovice, Kamenice, Senohraby, Ondřejov, Kaliště, Pyšely, Řehenice, Kunice, Březí, Doubek, Herink, Klokočná, Modletice, Nupaky, Popovičky, Radějov, Všestary

Oblastní celní úřad	Celní úřad	Územní působnost
	Beroun	okres Beroun a z okresu Praha-západ tyto obce: Chýně, Jinočany, Karlík, Chrášťany, Rudná, Drahelčice, Úhonice, Ptice, Nučice, Zbuzany, Ořech, Dobříč, Tachlovice, Choteč, Kosoř, Třebotov, Vonoklasy, Černošice, Dobřichovice, Všenory, Černolice, Lety, Řevnice, Chýnice
	Kladno	okres Kladno a z okresu Praha-západ tyto obce: Hostivice, Jeneč, Červený Újezd, Dobrovíz, Středokluky, Čičovice, Holubice, Velké Přílepy, Únětice, Statenice, Horoměřice, Tuchoměřice, Kněžves, Úholičky, Okoř
	Kolín	okres Kolín, Nymburk, Kutná Hora a z okresu Praha-východ tyto obce: Úvaly, Škvorec, Sibřina, Sluštice, Dobročovice, Křenice, Květnice, Zlatá nácestné středisko Klíčany
	Klíčany	okres Mělník, z okresu Praha-západ tyto obce: Dolany, Tursko, Libčice nad Vltavou, Lichoceves, Svrkyně, z okresu Praha-východ tyto obce: Větrušice, Máslovice, Postřižín, Odolena Voda, Veliká Ves, Předboj, Kojetice, Nová Ves, Mratín, Polerady, Brandýs n. Labem, Nový Vestec, Mochov, Vyšehořovice, Horoušany, Zeleneč, Šestajovice, Radonice, Jenštejn, Podolanka, Přezletice, Hovorčovice, Bořanovice, Zdiby, Klecany, Husinec, Vodochody, Klíčany, Panenské Břežany, Bášť, Líbeznice, Zlonín, Měšice, Sluhy, Veleň, Dřevčice, Jirny, Nehvizdy, Čelákovice, Brázdim, Čakovičky, Káraný, Sedlec, Svémyslice, Zápy
	Mladá Boleslav	okres Mladá Boleslav
	Praha-Sokolovská	městský obvod Praha 1
	Praha-Holešovice	městský obvod Praha 6, vyjma celního prostoru celního úřadu Ruzyně-letišť Praha, městský obvod Praha 7 a 8, z okresu Praha-západ obec Roztoky
	Praha-Hostivař	městský obvod Praha 9 a 10
	Praha-Stodůlky	městský obvod Praha 5
	Praha-Žižkov	městský obvod Praha 2 a 3
	Praha-Vršovice	městský obvod Praha 4
	Příbram	okres Příbram a z okresu Praha-západ tyto obce: Jíloviště, Měchenice, Řitka, Líšnice, Davle, Buš, Hvozdnice, Slapy, Bojanovice, Mníšek pod Brdy, Bratřínov, Čisovice, Klínek, Kytín, Trnová
	Rakovník	okres Rakovník
17. Rozvadov	Tachov	okres Tachov, vyjma celního prostoru celního úřadu Broumov a celního prostoru celního úřadu Rozvadov-cestovní styk

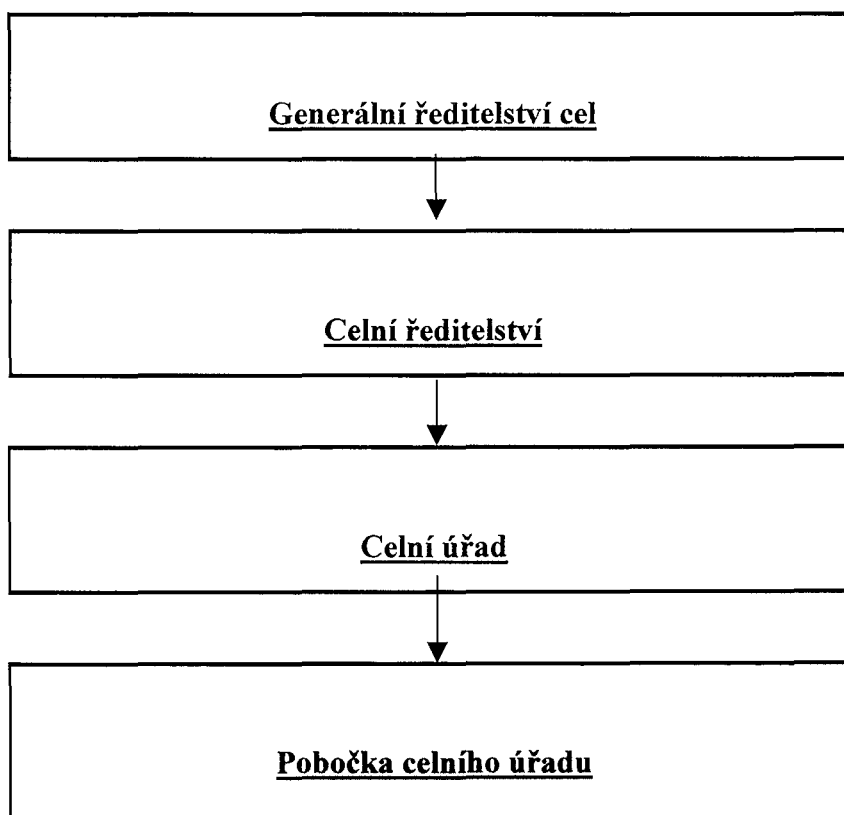
Oblastní celní úřad	Celní úřad	Územní působnost
	Broumov	celní prostor celního úřadu Broumov
	Rozvadov-cestovní styk	celní prostor celního úřadu Rozvadov-cestovní styk
18. Ruzyně-letišť Praha	Ruzyně-letišť Praha	celní prostor celního úřadu Ruzyně-letišť Praha
19. Ústí nad Labem	Lovosice	okres Litoměřice
	Most	okres Most
	Teplice	okres Teplice, vyjma celního prostoru celního úřadu Cínovec
	Cínovec	celní prostor celního úřadu Cínovec
	Ústí nad Labem	Ústí nad Labem, vyjma celního prostoru celního úřadu Petrovice
	Petrovice	celní prostor celního úřadu Petrovice
20. Varnsdorf	Česká Lípa	okres Česká Lípa
	Varnsdorf	východní část okresu Děčín, vyjma obcí Kunratice, Jetřichovice a Kytlice, vyjma celního prostoru celního úřadu Jiříkov a celního prostoru celního úřadu Rumburk
	Jiříkov	celní prostor celního úřadu Jiříkov
	Rumburk	celní prostor celního úřadu Rumburk
21. Znojmo	Jihlava	okres Jihlava
	Třebíč	okres Třebíč
	Znojmo	okres Znojmo, vyjma celního prostoru celního úřadu Hatě, celního prostoru celního úřadu Hevlín, celního prostoru celního úřadu Hnanice a celního prostoru celního úřadu Vratěněn
	Hatě	celní prostor celního úřadu Hatě
	Hevlín	celní prostor celního úřadu Hevlín
	Hnanice	celní prostor celního úřadu Hnanice
	Vratěněn	celní prostor celního úřadu Vratěněn

Celní správa České republiky po vstupu ČR do EU

Dne 1. 5. 2004 vstoupil v platnost zákon č. 185/2004 Sb. o Celní správě České republiky, ze kterého mimo jiné vyplývá:

- Celní správa České republiky je podřízena Ministerstvu financí.
- Celní správa České republiky je bezpečnostním sborem.
- Celní správu České republiky tvoří Generální ředitelství cel (správní úřad pro oblast celnictví s celostátní působností), celní ředitelství (8 správních úřadů pro oblast celnictví s územím působnosti stanovenou přílohou tohoto zákona) a celní úřady (54 správních úřadů pro oblast celnictví s územní působností stanovenou rovněž přílohou tohoto zákona).
- Generální ředitelství cel řídí celní ředitelství.
- Celní ředitelství řídí celní úřady ve svém obvodu.
- Celnictvím se pro účely tohoto zákona rozumí plnění úkolů celními orgány podle tohoto zákona a zvláštních právních předpisů, včetně plnění úkolů při správě daní a poplatků podle zvláštních právních předpisů a při správě cel.

Základní organizační schéma Celní správy ČR

Územní působnost celních ředitelství

1.	Celní ředitelství Brno	Územní obvod je tvořen územními obvody celních úřadů: Brno, Břeclav, Hodonín, Jihlava, Vyškov, Znojmo, Žďár nad Sázavou.
2.	Celní ředitelství České Budějovice	Územní obvod je tvořen územními obvody celních úřadů: České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Strakonice, Tábor.
3.	Celní ředitelství Hradec Králové	Územní obvod je tvořen územními obvody celních úřadů: Hradec Králové, Náchod, Pardubice, Svitavy, Trutnov, Ústí nad Orlicí.
4.	Celní ředitelství Olomouc	Územní obvod je tvořen územními obvody celních úřadů: Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk, Uherské Hradiště, Valašské Meziříčí, Zlín.
5.	Celní ředitelství Ostrava	Územní obvod je tvořen územními obvody celních úřadů: Frýdek - Místek, Karviná, Krnov, Mošnov, Opava, Ostrava.
6.	Celní ředitelství Plzeň	Územní obvod je tvořen územními obvody celních úřadů: Domažlice, Cheb, Karlovy Vary, Klatovy, Plzeň, Tachov.
7.	Celní ředitelství Praha	Územní obvod je tvořen územními obvody celních úřadů: Benešov, Kladno, Kolín, Mělník, Mladá Boleslav, Praha 1, Praha 2, Praha DI, Praha D5, Praha D8, Praha Ruzyně.
8.	Celní ředitelství Ústí nad Labem	Územní obvod je tvořen územními obvody celních úřadů: Česká Lípa, Děčín, Chomutov, Liberec, Most, Ústí nad Labem.

Přehled předpisů, podle nichž celní orgány od 1.5.2004 zejména jednají a rozhodují

1. NAŘÍZENÍ RADY (EHS) č. 2913/92 ze dne 12. října 1992, kterým se vydává celní zákoník Společenství
2. NAŘÍZENÍ RADY (EHS) č. 2658/87 ze dne 23. července 1987 o sazební a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku
3. NAŘÍZENÍ RADY (EHS) č. 918/83 ze dne 28. března 1983 o systému Společenství pro osvobození od cla
4. NAŘÍZENÍ KOMISE (EHS) č. 2454/93 ze dne 2. července 1993, kterým se provádí nařízení Rady (EHS) č. 2913/92, kterým se vydává celní zákoník Společenství
5. NAŘÍZENÍ KOMISE (ES) č. 1810/2004 ze dne 7. září 2004, kterým se mění příloha 1 nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku
6. Zákon ČNR č. 13/1993 Sb., celní zákon, ve znění článku IV zákona ČNR č. 35/1993 Sb., redakční opravy vyhlášené v částce 38/1993 Sb., zákona č. 113/1997 Sb. (účinnost od 1. 7. 1997), zákona č. 152/1997 Sb., zákona č. 63/2000 Sb., zákona č. 256/2000 Sb., zákona č. 265/2001 Sb., zákona č. 1/2002 Sb., zákona č. 309/2002 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 481/2002 Sb.), zákona č. 322/2003 Sb., zákona č. 354/2003 Sb., zákona č. 187/2004 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 530/2004 Sb.) a zákona č. 626/2004 Sb.,
7. Zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění zákona č. 635/2004 Sb. a zákona č. 669/2004 Sb.,
8. Zákon č. 186/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Celní správě České republiky,
9. Vyhláška č. 199/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení celního zákona a kterou se zrušují některé vyhlášky upravující osvobození od dovozního cla a nepreferenční původ zboží,
10. Vyhláška č. 201/2004 Sb., o statistice vyváženého a dováženého zboží a o způsobu sdělování údajů o obchodu mezi Českou republikou a ostatními členskými státy Evropských společenství,
11. Zákon ČNR č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie České republiky, ve znění zákona č.590/1992 Sb., zákona č.26/1993 Sb., zákona č.326/1993 Sb., zákona č.40/1994 Sb., zákona č.33/1995 Sb., zákona č.118/1995 Sb., zákona č. 160/1995 Sb., zákona č. 111/1998 Sb., zákona č. 155/2000 Sb., zákona č. 460/2000 Sb., zákona č. 265/2001 Sb. a zákona č. 309/2002 Sb.,

12. Zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění zákona č. 411/2000 Sb. (§ 9 odst. 2 písm. b) a § 17– celní předpis) a zákona č. 202/2002 Sb. a zákona č. 81/2004 Sb.,
13. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 157/1964 Sb., o Vídeňské úmluvě o diplomatických stycích,
14. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 32/1969 Sb., o Vídeňské úmluvě o konzulárních stycích,
15. Úmluva o výsadách a imunitách odborných organizací, schválená Valným shromážděním Organizace Spojených národů dne 21. listopadu 1947 (vyhlášeno v č. 21/1968 Sb.),
16. Zákon č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě (§ 38 - oprávnění celních orgánů), ve znění zákona č. 38/1995 Sb. (v § 3 odst. 1 se vypouští písm. a) a v § 38 odst. se slova "tímto zákonem" nahrazují slovy "zvláštním zákonem"), zákona č. 304/1997 Sb., zákona č. 361/2000 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 1/2001 Sb.), zákona č. 175/2002 Sb., zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 577/2002 Sb., zákona č. 103/2004 Sb. a zákona č. 186/2004 Sb.,
17. Vyhláška Ministerstva dopravy č. 478/2000 Sb., kterou se provádí zákon o silniční dopravě,
18. Zákon č. 594/2004 Sb., o kontrole vývozu a dovozu zboží a technologií podléhajících mezinárodním kontrolním režimům (celní předpis), ve znění zákona č. 186/2004 Sb.,
19. Zákon ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění zákona ČNR č. 337/1992 Sb., zákona ČNR č. 344/1992 Sb., zákona č. 359/1992 Sb. a zákona č. 67/1993 Sb. (úplné znění v č. 124/1993 Sb.), ve znění zákona č. 290/1993 Sb., zákona č. 134/1994 Sb., zákona č. 82/1995 Sb., zákona č. 237/1995 Sb., zákona č. 279/1995 Sb., zákona č. 289/1995 Sb., zákona č. 112/1998 Sb., zákona č. 168/1999 Sb., zákona č. 360/1999 Sb., zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 121/2000 Sb., zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 151/2000 Sb., zákona č. 258/2000 Sb., zákona č. 361/2000 Sb., zákona č. 370/2000 Sb., Nálezu Ústavního soudu č. 52/2001 Sb. (zrušení § 83 odst. 1 zákona o přestupcích ke dne 28. 2. 2002), zákona č. 164/2001 Sb., zákona č. 254/2001 Sb., zákona č. 265/2001 Sb., zákona č. 273/2001 Sb., zákona č. 312/2001 Sb., zákona č. 62/2002 Sb., zákona č. 78/2002 Sb., zákona č. 216/2002 Sb., zákona č. 259/2002 Sb., zákona č. 285/2002 Sb., úplné znění vyhlášeno pod č. 334/2002 Sb., ve znění opravy tiskové chyby vyhlášené jako sdělení v částce 130/2002 Sb. a zákona č. 559/2004 Sb.,
20. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 120/1962 Sb., zákona č. 53/1963 Sb., zákona č. 56/1965 Sb., zákona č. 81/1966 Sb., zákona č. 148/1969 Sb., zákona č. 45/1973 Sb., zákona č. 43/1980 Sb., zákona č. 159/1989 Sb., zákona č. 47/1990 Sb., zákona č. 175/1990 Sb., zákona č. 457/1990 Sb., zákona č. 545/1990 Sb., zákona č. 490/1991 Sb., zákona č. 557/1991 Sb., nálezu Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky ze dne 4. září 1992, publikovaného v částce 93/1992 Sb., zákona č. 290/1993 Sb., zákona č. 38/1994 Sb., (úplné znění v č. 65/1994 Sb.), nálezu Ústavního soudu České republiky č. 91/1994 Sb., (úplné znění v č. 65/1994 Sb.), zákona č. 152/1995 Sb. a nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9.

- dubna 1997 ve věci návrhu na zrušení části ustanovení § 171 odst. 1 písm. d) trestního zákona č. 140/1961 Sb., v platném znění, zákona č. 253/1997 Sb., zákona č. 92/1998 Sb., zákona č. 112/1998 Sb., zákona č. 148/1998 Sb., zákona č. 167/1998 Sb., zákona č. 96/1999 Sb., zákona č. 191/1999 Sb., zákona č. 210/1999 Sb., zákona č. 327/1999 Sb., zákona č. 360/1999 Sb., zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 101/2000 Sb., zákona č. 105/2000 Sb., zákona č. 121/2000 Sb., zákona č. 405/2000 Sb., zákona č. 120/2001 Sb., zákona č. 139/2001 Sb., zákona č. 144/2001 Sb., zákona č. 256/2001 Sb., zákona č. 265/2001 Sb., zákona č. 134/2002 Sb., zákona č. 285/2002 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 412/2002 Sb.), zákona č. 482/2002 Sb., zákona č. 218/2003 Sb., zákona č. 276/2003 Sb., zákona č. 362/2003 Sb., zákona č. 52/2004 Sb., zákona č. 91/2004 Sb., zákona č. 537/2004 Sb., zákona č. 587/2004 Sb. a zákona č. 692/2004 Sb.,
21. Zákon ČNR č.283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění zákona ČNR č.26/1993 Sb., zákona č.67/1993 Sb., zákona č.163/1993 Sb., zákona č. 326/1993 Sb., zákona č. 82/1995 Sb., zákona č. 152/1995 Sb., zákona č. 18/1997 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 186/1997 Sb. (zrušeno ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) a e)), nálezu Ústavního soudu č. 138/1999 Sb., zákona č. 168/1999 Sb., zákona č. 325/1999 Sb., zákona č.329/1999 Sb., zákona č. 105/2000 Sb., zákona č. 258/2000 Sb., zákona č. 361/2000 Sb., zákona č. 60/2001 Sb., zákona č. 120/2001 Sb., úplné znění vyhlášeno pod č. 122/2001 Sb., zákona č. 265/2001 Sb., zákona č. 216/2002 Sb., zákona č. 119/2004 Sb. a zákona č. 559/2004Sb.,
22. vyhláška ministra zahraničních věcí č. 160/1988 Sb., o Mezinárodní úmluvě o harmonizovaném systému popisu a číselného označování zboží a Protokol o její změně,
23. Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění zákona č. 120/2001 Sb. a zákona č. 517/2002 Sb., č. 257/2004 Sb., č. 181/2005 Sb., č. 377/2005 Sb., č. 56/2006 Sb.,
24. Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákona č. 122/1993 Sb., zákona č. 42/1994 Sb., zákona č. 74/1994 Sb., zákona č. 117/1994 Sb., zákona č. 156/1994 Sb., zákona č. 224/1994 Sb., zákona č. 84/1995 Sb., zákona č. 94/1996 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 238/1996 Sb.), zákona č. 151/1997 Sb., zákona č. 12/1998 Sb., zákona č. 27/2000 Sb., zákona č. 30/2000 Sb., zákona č. 105/2000 Sb., zákona č. 214/2000 Sb., zákona č. 368/2000 Sb., zákona č. 370/2000 Sb. (úplné znění vyhlášeno v č. 45/2001 Sb.) a zákona č. 120/2001 Sb., ve nálezu Ústavního soudu č. 403/2002 Sb., ze dne 25. června 2002 ve věci návrhu na zrušení § 5 odst. 1 věty druhé a § 8 odst. 3 věty druhé zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání,
25. Zákon č. 42/1980 Sb., o hospodářských stycích se zahraničím, ve znění zákona č. 102/1988 Sb., zákona č. 113/1990 Sb., zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, zákona č. 228/1992 Sb. (platí pouze § 2, 3, 13-16, 43-56, 58 a 64), zákona č. 223/1994 Sb. a zákona č. 62/2000 Sb.,
26. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád,
27. Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu), ve

znění zákona č. 128/2003 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 248/2003 Sb.) a zákona č. 41/2004 Sb.,

28. Zákon ČNR č.16/1993 Sb., o dani silniční, ve znění zákona č.302/1993 Sb., zákona č.243/1994 Sb., zákona č. 143/1996 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 239/1996 Sb.) a zákona č. 61/1998 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 190/1998 Sb.), zákona č. 241/2000 Sb., zákona č. 303/2000 Sb. zákona č. 492/2000 Sb., zákona č. 493/2001 Sb., zákona č. 207/2002 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 58/2003 Sb.), zákona č. 102/2004 Sb. a zákona č. 635/2004 Sb.,
29. Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 102/2001 Sb., zákona č. 120/2002 Sb., zákona č. 309/2002 Sb., zákona č. 320/2002 Sb. a zákona č. 131/2003 Sb.,
30. Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 477/2001 Sb., zákona 76/2002 Sb., zákona č. 275/2002 Sb., zákona č. 320/2002 Sb., zákona č. 356/2003, zákona č. 167/2004, zákona č. 188/2004 Sb., zákona č. 317/2004 Sb. a zákona č. 7/2005 Sb.,
31. Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o zbraních), zákona č. 228/2003 Sb. a zákona č.. 537/2004 Sb., 359/2005 Sb., č. 444/2005 Sb.,
32. Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění zákona č. 242/1992 Sb. a zákona č. 361/1999 Sb., ve znění zákona č. 122/2000 Sb., zákona č. 61/2001 Sb., zákona č. 146/2001 Sb., zákona č. 186/2004 Sb. a zákona č. 3/2005 Sb., č. 240/2005 Sb., 203/2006 Sb., 186/2006 Sb.,
33. Zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 121/2000 Sb. a zákona č. 260/2002 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 459/2002 Sb.), a zákona č. 255/2004 Sb. (úplné znění vyhlášeno pod č. 358/2004 Sb.).

Služební označení pracovníků celní správy ČSSR

První skupina služebního označení

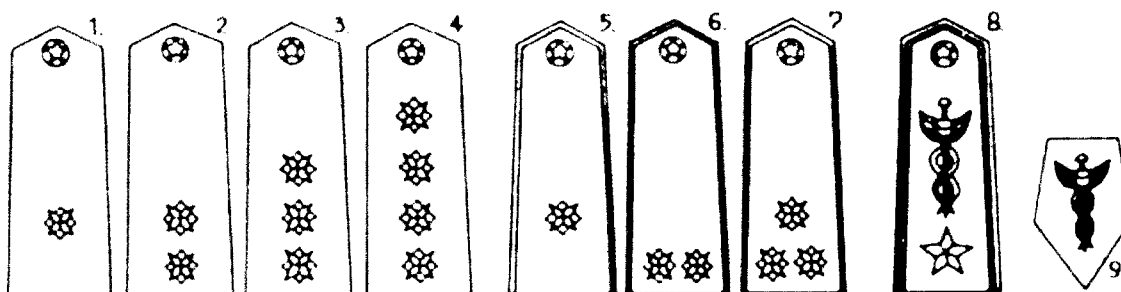
Rozety kladené od ramene k límci v řadě, u límce knoflík s výliskem hvězdy.
Pracovníci ÚCS mají na okrajích nárameníků zelený podklad.

- 1) 1 rozeta – celní asistent – administrativní pracovník ÚCS – hosp. spr. pracovník ÚCS.
- 2) 2 rozety – celní kontrolor – řidič ÚC.
- 3) 3 rozety – samostatný celní kontrolor – referent ÚCS.
- 4) 4 rozety – celní inspektor – samostatný referent ÚCS.

Druhá skupina služebního označení

Rozety kladené od ramene k límci, nárameníky jsou lemovány ozdobnou stužkou – sutaškou.
Pracovníci Ústřední celní správa mají na okrajích nárameníků zelený podklad.

- 5) 1 rozeta, lemování sutaškou – samostatný celní inspektor – odborný referent ÚCS – samostatný odborný referent ÚCS.
- 6) 2 rozety vedle sebe u ramene, lemování sutaškou – vedoucí celnice – vedoucí oddělení ÚCS.
- 7) 3 rozety, řazené od ramene 2,1, lemování sutaškou – vedoucí odboru ÚCS – náměstek generální ředitele ÚCS.
- 8) Hodnostní označení generální ředitele ÚCS, u ramene zlatá 5 cípá hvězda, směrem k límci merkur, lemování dvojitou sutaškou.
- 9) Výložkové označení všech příslušníků celní správy je pentagon špičkou dolů, na něm položen znak Merkura (okřídlená hůl obtočena dvěma hady) ze žlutého plechu.

Celní správa ČSSR

Hodnostní označení (nárameníky) bylo používáno do roku 1993

celní
čekatel

celní
strážmistr

celní
nadstrážmistr

vrchní celní
nadstrážmistr

celní asistent

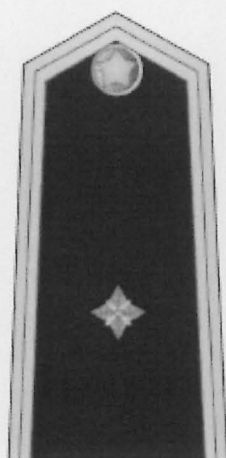
celní kontrolor

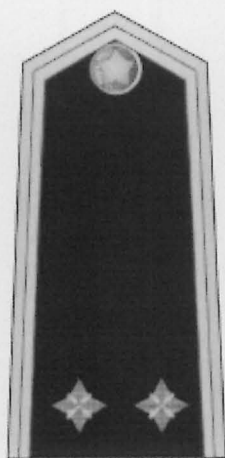
vrchní celní kontrolor

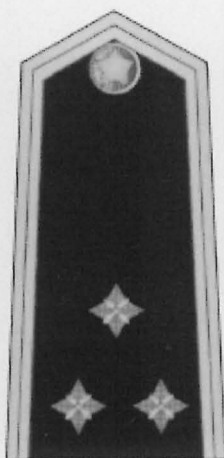
celní inspektor

vrchní celní
inspektor

celní
rada

vrchní celní
rada

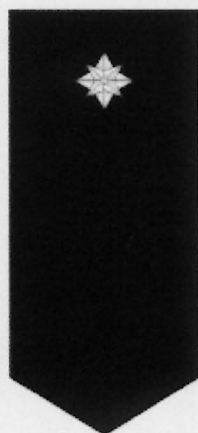
ministrský
celní rada

celní
prezident

Celní správa České republiky

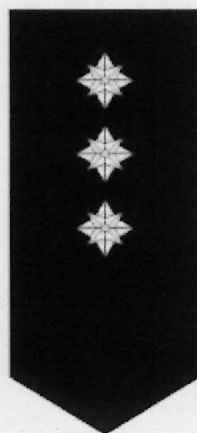
Hodnostní označení se nosí od roku 1993, svisle od ramene na levém rukávu

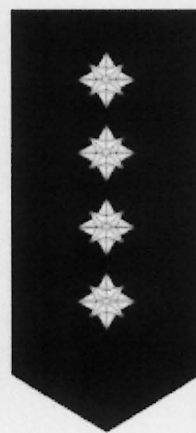
celní
čekatel

celní
strážmistr

celní
nadstrážmistr

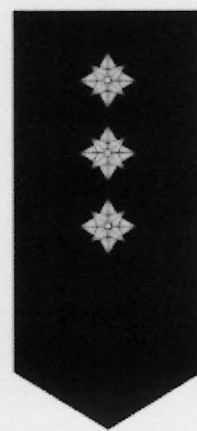
vrchní celní
nadstrážmistr

celní asistent

celní kontrolor

vrchní celní kontrolor

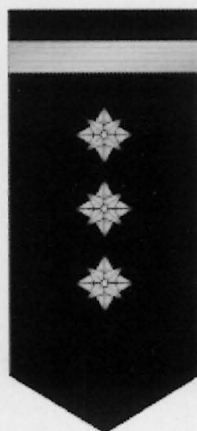
celní inspektor

vrchní celní
inspektor

celní
rada

vrchní celní
rada

ministrský
celní rada

celní
prezident

Výzva OPK a CS

Faksimile výzvy zasláné orgánům Oddělení pohraničních kontrol MV a pracovníkům CS na pohraniční přechody dne 22.8.1968 (fond MZO, ÚCS, 1952 – 1991, nesignováno)

Orgánům OPK a celní správy na pohraničních přechodech!

Velení OPK a vedení ÚCS se v současné mimořádné situaci obrací na pracovníky obou složek s výzvou, aby při výkonu služby postupovali v naprosté jednotě a dohodě a řídili se v rámci daných možností těmito hlavními zásadami:

1. Vykonávejte službu podle platných zákonů a předpisů, pokud vám v tom nebude zabráněno; řízení služby obou složek bude jejich ústředími prováděno výhradně ve smyslu platných zákonů a pokynů řádných ústavních činitelů;
2. Zachovejte klid, disciplínu, rozvahu a důstojnost a vyhněte se všem konfliktům s cizími vojsky;
3. Na přechodech, kde v rámci společných služeb jsou naše složky dislokovány na území cizího státu a je jim bráněno v řádném výkonu služby, se až na další přesuňte do místností na vlastním území a vezměte s sebou důležité služební pomůcky; tam, kde OPK nemá k dispozici vlastní místnosti, používají obě složky společně místnosti celnice;
4. Vzhledem k tomu, že ÚCS nemá z Prahy spojení s celnicemi, budou celní odbočky o tomto pokynu možnými prostředky informovat i vnitrozemské celnice; na ÚCS a celnici Praha byla zřízena stálá služba;
5. V souvislosti se situací bude ÚCS předávat důležité pokyny celnicím dočasně spojovacími prostředky OPK; rovněž celnice mohou k důležitým zprávám používat těchto prostředků.

Pozn.: Tento dálnopis byl společně sestaven s představitelům OPK ~~XXXX~~ pplk. Doležalem dne 22.8.1968 okolo 17.hodiny, soudruzi z MV pak tento text svými prostředky zaslali na všechny dálkové silniční přechody. Za ÚCS dálnopis podepsal Dr. Brož

Ministři zahraničního obchodu, ministři financí, generální ředitelé cel
--

Ministr a ministerstvo pověřené řízením celní správy
Vavro Šrobár, 4. 4. 1945 – 6. 11. 1945 <i>ministerstvo financí</i>
Vavro Šrobár, 6. 11. 1945 – 2. 7. 1946 <i>ministerstvo financí</i>
Jaromír Dolanský, 2. 7. 1946 – 20. 2. 1948 <i>ministerstvo financí</i>
Jaromír Dolanský, 25. 2. 1948 – 16. 5. 1948 <i>ministerstvo financí</i>
Jaromír Dolanský, 15. 6. 1948 <i>ministerstvo financí</i>
od 4. 4. 1949 Josef Kabeš, <i>ministerstvo financí</i>
od 1. 8. 1953 Richard Dvořák, <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
Richard Dvořák, 12. 12. 1954 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
od 17. 1. 1959 František Krajčír,
František Krajčír, 11. 7. 1960 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
od 5. 1. 1963 František Hamouz,
František Hamouz, 20. 9. 1963 – 8. 4. 1968 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
Václav Valeš, 8. 4. 1968 – 31. 12. 1968 * <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
Ján Tabaček, 1. 1. 1969 – 27. 9. 1969 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
od 28. 1. 1970 Andrej Barčák,
Andrej Barčák, 9. 12. 1971 - 11. 11. 1976 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
Andrej Barčák, 11. 11. 1976 - 17. 6. 1981 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
Bohumil Urban, 17. 6. 1981 - 16. 6. 1986 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
Bohumil Urban, 16. 6. 1986 - do 21. 12. 1987 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
od 28. 12. 1987 Jan Štěrba,
Jan Štěrba, 21. 4. 1988 - 12. 10. 1988 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
Jan Štěrba, 12. 10. 1988 - 10. 12. 1989 ** <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
od 3. 12. 1989 Andrej Barčák ml.,
Andrej Barčák ml., 10. 12. 1989 - 27. 6. 1990 <i>ministerstvo zahraničního obchodu</i>
Slavomír Stračár, 27. 6. 1990 - do 21. 8. 1990 <i>ministerstvo zahr. obchodu</i>
od 25. 1. 1991 Jozef Bakšay, (demise vlády 26. 6. 1992)
Jan Stráský, 2. 7. 1992-31. 12. 1992 <i>pověřený řízením ministerstva zahr. obchodu</i>
Ivan Kočárník, 2. 7. 1992 - 4. 7. 1996 (od 1. 1. 1993 České republiky) <i>ministr financí</i>

*Vláda podala demisi 28. 12. 1968, odvolána 31. 12. 1968

**Vláda k 10. prosinci 1989 nepodala demisi ani nebyla odvolána jako celek. Prezident republiky odvolal pouze většinu členů této vlády. Vláda národního porozumění je v chronologii čs. vlád pokračováním vlády jmenované 12. října 1988.

Ministři financí (1969 - 1992)	
Ministerstvo financí	Federální ministerstvo financí
České (socialistické) republiky	ČSSR, ČSFR
Leopold Lér , 1.1.1969 - 17.12.1973, ČR	Bohumil Sucharda , 1.1.1969 - 30.9.1969, FMF
	Rudolf Rohlíček , 30.9.1969 - 17.12.1973, FMF
Jaroslav Tlapák , 17.12.1973 - 18.6.1986, ČR	Leopold Lér , 17.12.1973 - 1.12.1985, FMF
Jaroslav Tlapák , 17.12.1973 - 18.6.1986, ČR	Jan Žák , 1.12.1985 - 11.10.1988, FMF
Jiří Nikodým , 18.6.1986 - 29.6.1990, ČR	Jan Stejskal , 11.10.1988 - 10.12.1989, FMF
Karel Špaček , 29.6.1990 - 2.7.1992, ČR	Václav Klaus , 10.12.1989 - 2.7.1992, FMF
Ivan Kočárník , 2.7.1992 - 31.12.1992, ČR	Jan Klak , 2.7.1992 - 31.12.1992, FMF

Ministři financí České republiky (od 1993)	Generální ředitelé cel
Ivan Kočárník , 1.1.1993 - 3.6.1997	Karel Fiala, JUDr. , od 1953 - do roku 1956,
Ivan Pilip , 3.6.1997 - 16.7.1998	Stanislav Saur , 1956 – 20.8.1968,
Ivo Svoboda , 22.7.1998 - 20.7.1999	Jiří Brož, JUDr. , 27.8.1968 - 30.6.1990,
Pavel Mertlík , 21.7.1999 - 12.4.2001	Jiří Hronovský, JUDr. , 1.7.1990 – 1993,
Jiří Rusnok , 14.7.2002 - 13.4.2001	Miroslav Kárník, JUDr. , 1993 – 30.4.2000,
Bohuslav Sobotka , 15.7.2002- dosud	Marcel Kulendík, Bc. , 1.5.2000 – 31. 5.2001
	Zdeněk Richtr, Mgr. , 1.6.2001 - dosud.

Nová celní terminologie

(Některé nové pojmy užívané v celní správě po vstupu do EU)

- a) **Intrakomunitární obchod** – obchodní výměna zboží mezi členskými zeměmi Evropské unie
- b) **INTRASTAT** – systém sběru dat pro statistiku obchodu se zbožím mezi členskými státy Evropské unie
- c) **Výkazem pro Intrastat** - měsíční výkaz právnické nebo fyzické osoby se sídlem v ČR, v níž uvádí údaje o obchodních operacích mezi členskými zeměmi EU provedených za jeden kalendářní měsíc (vzor tiskopisu uveden v příloze č. 2 Vyhlášky 200/2004 Sb.
- d) **Pořízením zboží** – se rozumí nákup zboží z jiného členského státu Evropské unie tzv. „intrakomunitární akvizice“
- e) **Dodáním zboží** – se rozumí prodej zboží do jiného členského státu Evropské unie tzv. „intrakomunitární plnění“
- f) **Dovoz** – dovoz zboží z třetích zemí (nečlenské státy Evropské unie) do členských zemí Evropské unie
- g) **Vývoz** – vývoz zboží z členských států Evropské unie do třetích zemí (nečlenské státy Evropské unie)
- h) **JSD** – Jednotný správní doklad (speciální papírový formulář)
- i) **Území Společenství** – území členských států Evropské unie (Belgie, Dánsko, Německo, Řecko, Španělsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Rakousko, Portugalsko, Finsko, Švédsko, Velká Británie, Česká republika, Estonsko, Kypr, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovinsko, Slovensko)
- j) **Třetí země** - se rozumí každý stát, který není členským státem Evropské unie
- k) **Tranzitní režim Společenství** – režim, kterému podléhá zboží dopravované pod celním dohledem příslušných úřadů od celního úřadu odeslání jednoho členského státu Společenství (EU) k jinému celnímu úřadu tohoto nebo jiného členského státu Společenství, a který se dělí na vnější a vnitřní tranzit
- l) **Vnější tranzit** – režim umožňující přepravu zboží za stanovených podmínek mezi dvěma místy přes celní území Společenství
- m) **Vnitřní tranzit** - režim umožňující za stanovených podmínek přepravu zboží Společenství mezi dvěma místy nacházející se na celním území Společenství přes území třetí země bez změny jeho statusu
- n) **Společný tranzitní režim** – režim, kterému podléhá zboží dopravované pod celním dohledem příslušných celních úřadů od celního úřadu jedné smluvní strany k jinému celnímu úřadu této nebo jiné smluvní strany Úmluvy, přičemž je překročena alespoň jedna státní hranice, a který se podle okolností označuje jako režim T1 nebo T2
- o) **Zahraniční osoba** – občan z třetích zemí, tedy země, které nejsou členy Evropské unie
- p) **Tuzemská osoba** – občan Evropské unie
- q) **HSMD** – hlavní skupina mobilního dohledu, je zřizována na celním ředitelství a vykonává ve vymezeném rozsahu kvalifikované a specializované kontrolní činnosti mobilního dohledu v územním obvodu celního ředitelství
- r) **ZSMD** – základní skupina mobilního dohledu, je zřizována na celním úřadě a vykonává ve vymezeném rozsahu kvalifikované a specializované kontrolní činnosti mobilního dohledu v územním obvodu celního úřadu

Použité prameny, seznam příloh

Edice pramenů

KULÍŘOVÁ, K. - SANDER, R., *Inventáře a katalogy, Patenty, Katalog sbírky patentů SÚA v Praze*, Praha 1956.

Národní archiv (NA), dříve Státní ústřední archiv (SÚA) Praha

Cirkuláře a vyhlášky I., CV I. 1549-1849, Inventář díl IV. SÚA-358/10-84, s. 1354, věcný rejstřík, kt. 43, 46, 50. Fond MZO, ÚCS, 1952 – 1991, *Komplexní rozbor činnosti CS za r. 1966, 1968, Zpráva o činnosti celní správy v roce 1969, 1970, 1971, 1973-1981, 1982, 1984-1988*, kt. 1 – 10.

Seznam literatury

Bible, Nový zákon, Evangelium dle Sv. Matouše, Praha 1991, s. 18.

BENČÍK, A. - DOMAŇSKÝ, J., *21. srpen 1968*, tvorba uvádí: 2/90, Praha 1990.

ČAPKA, F. *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha 1998.

Encyklopedie Diderot, *Velký slovník naučný*, sv. 1-2, Praha 1999.

HORA-HOŘEJŠ, P., *Toulky českou minulostí*, 4. díl, Praha 1994, 5. díl, Praha 1996.

HROCH, M. - PETRÁŇ, J., *17. století - Krize feudální společnosti*, Praha 1976.

JANÁČEK, J., *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, Praha 1955.

JANÁK, J. - HLEDÍKOVÁ, Z., *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.

JANÁK, J. - HLEDÍKOVÁ, Z. - DOBEŠ, J., *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005.

KAPLAN, K. - KOSATÍK, P., *Gottwaldovi muži*, nakladatelství Paseka, Praha – Litomyšl 2004, s. 10, 174, 246.

KAPLAN, K., *Československo v poválečné Evropě*, Karolinum, Praha 2004.

KOCIÁN, J. - PERNES, J. - TŮMA, O., *České průšvihy, aneb, Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 – 1989*, nakladatelství Barristel&Principal, Brno 2004.

Kolektiv, *Československé dějiny v datech*, Nakladatelství Svoboda, Praha 1986.

Kolektiv, *Dějiny československého státu a práva (1919-1945)*, Brno 1992.

Kolektiv, *Dějiny země Koruny české*, díl I. a II., Praha 1992.

Kolektiv, *Dějiny Československa 1648-1918*, díl II., Praha 1990.

Kolektiv, *Světový almanach*, Nakladatelství politické literatury, Praha 1965.

LOUŽEK, M., *Českoslovenští a čeští prezidenti*, Praha 2003.

MAINUŠ, F. - JANÁK, J. - HORVÁTH, V., *Historie celnictví v ČSSR*, Praha 1977.

MALÝ, K. - SIVÁK., F., *Dějiny státu a práva v Československu*, (I. díl do r. 1918), Praha 1988.

MARTINEC, E., *Celní zákon*, Tiskem a nákladem Průmyslové tiskárny v Praze 1928.

Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, díl I. – XXVIII., vydavatel a nakladatel Otto, J., Praha 1888-1909.

OTÁHAL, M., *Opozice, moc, společnost 1969-1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1994.

PERNES, J., *Takoví nám vládli*, Praha 2003.

STANĚK, T., *Německá menšina v českých zemích 1948 – 1989*, Praha 1993.

STRÁNSKÝ, P., *Transformace ekonomiky a finanční investování*, Vydavatelství university Palackého, Olomouc 1997.

SUK, J., *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985 – 1990*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1999.

Statistická ročenka ČSSR 1980, Praha 1981.

Tanky proti sjezdu (Protokol a dokumenty XIV. sjezdu KSČ), úvod a závěr Jiří Pelikán, SALEMI, Roma 1970 by Europa-Verlag Vienna.

TAYLOR, A. J. P., *Poslední století habsburské monarchie, Rakousko a Rakousko-Uhersko v letech 1809-1918*, Brno 1998.

VANĚK, M., *Veřejné mínění o socialismu před 17. listopadem 1989: analýza výsledků výzkumů veřejného mínění prováděných ÚVVM od roku 1972 do roku 1989*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR- Maxdorf 1994.

ŽUKOV, J.M. a kol., *Dějiny světa v deseti svazcích*, sv. III., SNPL 1962, s. 256.

XIV. sjezd Komunistické strany Československa, Praha 25. května – 29. května 1971, nakladatelství Svoboda, Praha 1971.

Periodika

CLO-DOUANE, měsíčník Celní správy České republiky, ročník XXIX, č. 2, 4, 7, 9, 10, 12/1995, ročník XXX, č. 1, 2, 3, 4, 9, 12/1996, ročníky XXXII - XXXVIII.; č. 1-12/1998 - 2004.

Ostatní

Sbírka zákonů Republiky Československé, ročníky 1952-1953.

Sbírka zákonů Československé socialistické republiky, ročník 1974.

Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky, ročníky 1990-1992.

Sbírka zákonů České republiky, ročníky 1993-2004.

Fond knihovny Ministerstva financí ČR, Informace o výsledcích činnosti Celní správy České republiky, z let 1996-2004.

Sbírka vnitřních aktů řízení Celní správy.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Seznam celnic – od r. 1952 a od r. 1963

Příloha č. 2 Seznam celnic – od r. 1974

Příloha č. 3 Seznam celnic – od r. 1991

Příloha č. 4 Seznam oblastních celních úřadů – od r. 1993

Příloha č. 5a - c Základní organizační schéma Celní správy ČR v EU

Příloha č. 6 Služební označení pracovníků celní správy ČSSR

Příloha č. 7a - b Hodnosti CS ČSSR a ČR

Příloha č. 8 Výzva OPK a CS ze dne 22.8.1968

Příloha č. 9 Ministři zahraničního obchodu, ministři financí, generální ředitelé cel

Příloha č. 10 Nová celní terminologie

Obsah

1. Úvod (s. 1)

2. Z historie celnictví na našem území (s. 2 – 4)

3. Vývoj celnictví na našem území mezi lety 1918 až 1945 (s. 5 – 6)

3.1. Po vzniku republiky (léta 1918 – 1928), s. 5

3.2. Od Martinova celního zákona po Mnichov, s. 6

4. Období 1939 – 1945 (s. 6 – 9)

4.1. Protektorát, s. 6

4.2. Situace v říšské župě Sudety, s. 7

4.3. Heydrichovy reformy a celní správa, s. 8

5. Vývoj v letech 1945 – 1953 (s. 9 – 16)

5.1. Politická situace po válce, s. 9

5.2. Celní správa v poválečném období, s. 11

5.3. O finanční stráž, s. 12

5.4. Situace v zahraničním obchodě, s. 14

5.5. Reorganizace zahraničního obchodu a celní správy po Únoru, s. 15

6. Vývoj v letech 1953 – 1974 (s. 16 – 39)

6.1. Politická a hospodářská situace padesátých a šedesátých let, s. 16

6.2. Vznik socialistické celní správy, s. 20

6.3. Vznik celního školství, s. 28

6.4. Situace ve státě po dubnu 1969, s. 29

6.5. Celní správa od srpna 1968 do dubna 1974, s. 32

7. Vývoj v letech 1974 – 1989 (s. 38 – 48)

7.1. Období Husákovského vedení, s. 38

7.2. Celní správa v období 1974 – 1989, s. 41

8. Vývoj v letech 1989 – 2004 (s. 48 – 68)

8.1. Od listopadu 1989 do rozdělení republiky, s. 48

8.2. Intermezzo celní správy od listopadu 1989 do prosince 1992, s. 50

8.3. Česká republika – samostatnost po staletích, s. 51

8.4. Celní správa od 1. ledna 1993 do 30. dubna 2004, s. 53

8.4.1. Celní unie mezi Českou republikou a Slovenskou republikou, s. 54

8.4.2. Celní správa České republiky, s. 54

8.4.3. Výsledky činnosti Celní správy ČR, s. 57

8.4.4. Příprava celní správy na vstup do EU, s. 64

9. Závěr (s. 68 – 69)

10. Výklad některých (historických) celních pojmů (s. 69 – 70)

Použité zkratky (s. 71 – 72)

Vysvětlivky (s. 73 – 85)

Přílohy č. 1 – 10

Použité prameny, seznam příloh

Obsah